

Per aspera ad astra

Constelații 5 diamantine

**Revistă de cultură universală
editată sub egida Ligii Scriitorilor Români
și a Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România**

**Anul XIV, Nr. 8(156)
August 2023**

Semnează:

Daniela Andonovska-Trajkovska
Marin I. Arcuș
Mihai Batog-Bujeniță
Mihai Caba
Gabriela Căluțiu Sonnenberg
Mircea Daroși
Doina Drăguț
Cătălin Ghițuleasa
Mihai Gîndu
Vasilica Grigoraș
Stejărel Ionescu
Dimitris P. Kraniotis
Carmen Manea
Nicolae Mares
Const. Miu
Ion Nălbitoru
Tudor Nedelcea
George Petrovai
Ionel Popa
Liliana Popa
Ion Popescu-Brădiceni
Silviu Doinaș Popescu
Florentin Smarandache
Elena-Brîndușa Steiciuc
Ben Todică
Filip Tudora
Mircea Tutunaru
Al. Florin Țene
Ionuț Țene
Corneliu Vasile
Lucia Cosmina Vlad
Ioan Voicu
Mariana Zavati Gardner

Alfons Mucha - Epoca iubirii

Sumar

Ionel Popa , Lucian Blaga - poet religios?..p.3,4	
Doina Drăguț , Jocul mințiip.4	
Mihai Caba , Trei veacuri de nemurire - Dimitrie Cantemirpp.5-7	
Lucia Cosmina Vlad , George Coșbuc - suflut din suflutului neamului românescpp.8,9	
Nicolae Mares , Constantin Geambașu - 75pp.10-12	
Silviu Doinaș Popescu , Învățăturile unui autor tânărp.12	
Marin I. Arcuș , Muzica și literatura sau Muzica sub steaua poezieipp.13,14	
Doina Drăguț , Problema existenței... Diavoluluipp.15,16	
Silviu Doinaș Popescu , Pe calea visului ..pp.17,18	
Carmen Manea , Remember Valentin Gheorghiupp.19,20	
Tudor Nedelcea , Sfântul Petru Movilă..pp.21,22	
Ion Nălbitoru , Florentin Smarandache și Logica neutrosificăpp.23,24	
Mircea Daroși , Pragul "neînfrânilor" de la Aiudp.25	
Ion Popescu-Brădiceni , Elegiile Nemuritorului Interiorpp.26,27	
Corneliu Vasile , Titi Damian, Lecturi polifonicep.28	
Carmen Manea , O abordare originală a interacțiunii dintre muzică și psihic.....pp.29-31	
Nicolae Mares , Maxime și aforismep.31	
Vasilica Grigoraș , O carte de căpătâi ..pp.32,33	
Liliana Popa , "Echipajul" Marinei Costa ..p.34	
Mircea Tutunaru , Aserțiunea noetică în viața satului românescp.35	
George Petrovai , Libertatea - coloana vertebrală a demnității omuluip.36	
Elena-Brândușa Steiciuc , Omuleții de hârtie și Dumnezeu sau reitificarea ființei umane într-o epocă "autistă"pp.37,38	
Daniela Andonovska-Trajkovska , Poeme ..pp.38,39	
Dimitris P. Kraniotis , Poemep.40	
Al Florin Țene , Chintesența filosofiei umane sau "sarea" gândirii magicepp.41,42	
Nicolae Mares , Stan Velea - 90p.43	
Florentin Smarandache , Poemep.44	
Cătălin Ghițuleasa , Beatrice Silvia Sorescu și frumosul sculptat în cuvântpp.45,46	
Nicolae Mares , Sică Alexandrescu - 50 de ani de veșniciep.47	
Const. Miu , Poemep.48	
Ioan Voicu , Națiunile Unite și fenomenul global al îmbătrâniriipp.49-52	
Ionuț Țene , Dimitrie Cantemir - două filme românești din perioada comunisto-sovietică ..p.53	
Mihai Batog-Bujeniță , Ultimul călău al Moldoveipp.54,55	
Ben Todică , Capcană.....p.55	
Gabriela Călușiu Sonnenberg , Krasnyy red ..p.56	
Mariana Zavati Gardner , Poemep.57	
Stejărel Ionescu , Haikup.57	
Mihai Gîndu , Evocare personalități marcante în Constelații diamantinepp.58,59	
Filip Tudora , Picătură de picturăp.60	

Constelații diamantine

Revistă de cultură universală

Fondată la Craiova,

în septembrie 2010

- apare lunar -

Redactor-șef: DOINA DRĂGUȚ

Consilier editorial: NICOLAE MAREȘ

Redactori literari: LIVIA CIUPERCĂ
IULIAN CHIVU
SILVIU DOINAȘ POPESCU
IONUȚ ȚENE

Redactor artistic: FILIP TUDORA (UK)

Grafică & DTP: DOINA DRĂGUȚ

Redactori asociați:

FLORENTIN SMARANDACHE, SUA
CRISTIAN PETRU BĂLAN, SUA
VIOREL ROMAN, Germania
MARIANA ZAVATI GARDNER, Anglia
GALINAMARTEA, Olanda
LIDIA GONȚA GROSU, R. Moldova

Pe site-ul Academia Premium, la adresa https://www.academia.edu/104696051/Constelatii_Diamantine_Nr_155_2023 se poate citi:

Constelatii Diamantine is one of the best Romanian literary journals of today. It has an international editorialship and collaborators from all over Romanian diaspora around the world. Poems, prose, essays, illustrations.

[Constelații Diamantine este una dintre cele mai bune reviste literare românești ale zilelor noastre. Are o redacție internațională și colaboratori din toată diaspora românească din întreaga lume. Poezii, proză, eseuri, ilustrații.]

Responsabilitatea privind conținutul materialelor publicate în revista *Constelații diamantine* aparține strict autorului care semnează textul.

Materialele se pot trimite la adresele:

constelatiidiamantine1@gmail.com

const.diamantine@gmail.com

revista.constelatiidiamantine@gmail.com

Adresa redacției:

Cartier Lăpuș, Bd. Decebal, bl. S2, ap. 13, Craiova, Dolj,
România, cod: 200440

ISSN 2069 – 0657

Ilustrația revistei: Alfons Mucha

Fondatori: Doina Drăguț, Al. Florin Țene,
N.N. Negulescu, Janet Nică

Ionel POPA

Lucian Blaga - poet religios?

Din perspectiva în timp a poeziei lui Blaga, poemul dramatic **Pustnicul** capătă importanță: este prima manifestare a neaderenței lui Lucian Blaga la credința creștin ortodoxă.

Poemul a fost publicat pentru întâia oară în volumul *Pașii profetului* (1921). Nu întâmplător el încheie volumul. „Viziunea apocaliptică” (subtitlul poemului) este anticipată de „negativul” postumei *Ece homo!* (1919). Să ne reamintim versurile: „Din ce mi-am plămădit nestăvilita nebunie de-a trăi/ Vârtejul, meu de-avânt și dulcea sete de-a juca,/ Când din pământ sorb numai fiere?.../ [...] Din ce-mi hrănesc scânteia mea de râs, de nu se stinge?// Și când cutreier blestematele ogoare, ce minune/ Mă-mbată de visez că eu pășesc pe bolta unui cer?/ Și ce venin mă face s-aiurez/ Cum glia - neagră de păcate -// Răsună - sfântă ca un clopot -/ Sub pașii mei de plumb?...// Nu știu, dar râd și strig cutezător în vânt:/ «De ziua de apoi nu mă-nspăimânt -/ În iad de-ajung/ M-oi bucura de-un colț în el ca de-un rai întreg!...»”

Pe recenziții volumului *Pașii profetului* i-a surprins straniul poem, încât unii nu i-au înțeles semnificația. Iată, câteva aprecieri, preluate din comentariile și notele lui George Gană la *Lucian Blaga, OPERE*, v.1, p. 385, 387, 392: **1.** Adrian Maniu: „versul ia forma unui «mister», piesă medievală” care „denotă misticismul poetului”. Maniu remarcă „bogata fantezie”, „incisiva ironie” care „realizează sub cinicele glume ale Satanei ideea senzualismului care e un drept și o datorie omenească chiar și pentru spirit.”; **2.** Pentru Ovid Densusianu, poemul este o „nenorocită alcătuire cu parafrazări de formule teologice și o simplistă filosofie.”; **3.** Emil Isac susține că „*Pustnicul* - cu extravagantele sale ateiste - putea rămâne în sertar.”; **4.** Cora Irineu remarcă modelul goethean: „Lucifer al d-lui Blaga încarnează toată ironia batjocoritoare a lui Mefisto din *Faust* și însuși Teologul nu e altul decât conștiinciosul și doctora-lul ignorant Wagner, pe când concluzia, deși de un scepticism personal, nu e departe de ceea a lui Goethe din *Faust*.”

Poemul e o succesiune de replici-monolog ale personajelor-idei: Lucifer, Spiritul pământului, Spiritul pustnicului, Veșnicul, Corul celor buni, Osândiții, Teologul. Poemul începe și sfârșește cu replica-monolog a lui Lucifer. Replicile-monolog se succed gradual în trei tablouri marcate de elementele de decor, care aparțin „viziunii apocaliptice” (subtitlul poemului în manuscris). Stilistic, decorul este unul romantic desenat în puternice tușe expresioniste: **1.** Decorul desemnează un spațiu a cărui simbolică este „explicită” de replica lui Lucifer și de cea a Spiritului pământului; „Muntele Golgota. Întuneric. Un soare mic se vede sângieru prin pâclă deasă. Pe-o stâncă șade Lucifer cu aripi de liliac, cu ochii luminoși de

fosfor (schița de portret e similară cu cea din folclor, preluată de „cultura majoră”). Privește neclintit parcă ascultă ceva-n tăcere”; **2.** Un cimitir cu cruci de lemn, întuneric, vântul mișcă clopotul din turnul clopotniței, spiritul pustnicului trece printre morminte căutând; **3.** „În spațiu ne-spațiul al cerului. Nouri. Lucifer stă tăcut în lumină, roșu ca de foc și ascultă”. În interiorul textului există și câteva indicații de regie.

Figura centrală a poemului este pustnicul. Partea întâi pregătește intrarea lui pe scenă; partea a doua îl prezintă în plină căutare; partea a trei e dezbaterea cazului său.

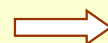
Pustnicul e creștinul exemplar. Speriat de „înțelepciunea caldă” a vieții s-a „ascuns în scorburile de leproși”, în „viziuni”, în pustiu i-au fost hrană numai lăcustele și fagurii. Retras din lume a făcut numai mătănnii și a zis rugăciuni, și „ani și ani statornic”, în zelul ascetic al noii religii, și-a biciuit trupul până la desființare. La judecata de apoi nu poate învia și înfățișa Veșnicului, deoarece nu-și găsește trupul. Imaginile și indicațiile de regie care îl prezintă căutându-și, printre morminte, trupul, surprind dramatismul „sfântului” pustnic. La chemarea clopotului „Au răsărit de prin morminte trupurile reci/ ca primăvara mugurii din ramuri/ și numai eu colind din cimitir în cimitir/ și nicăieri nu-mi aflu oasele împrăștiat”. Disperat, se adresează Pământului: „Pământule, dă-mi trupul înapoi/ Pământule tâlhar, de ce mi l-ai furat,/ [...] / dă-mi trupul, trupul înapoi!”

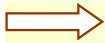
Lucifer, *raisonner* „al spectacolului apocaliptic”, gândește negativ, după expresia lui Tudor Vianu. Identificându-se cu Iisus, el „reprezintă” lumea în dramatismul ei: „când am urcat cărarea/ părea că duc în spate-o cruce grea/ și spini ce atârnav în aer mă-nțepau pe frunte// Dacă semnele nu mint/ călcăile îmi odihnesc/ pe stâncile spânzurătorilor.” Lucifer aude o voce din adânc, vocea Spiritului Pământului. Spiritul Pământului e un Prometeu. „De-acum îmi sunt stăpân/ [...] / într-un avânt de flăcări voi învinge/ stavila ce mă des-

parte de tărie. „Pământul e purtătorul unui blestem, blestemul dualității”: „să fii pământ - și totuși să lucești ca stea!” Acesta e un vers emblematic pentru viziunea mitico-poetică a lui Lucian Blaga. În „blestemul” său, Spiritul pământului e dezamăgit până la revoltă de „omenescul neastâmpăr fără de spor”: „O clipă i-am crezut arhangheli/ în spadă și-n privire crunți/ cu suflute/ ca niște munți./ În al nădejdiei zbor/ le-am dat ogorul meu, ca să-l ridice la cer/ și doar cu stârvuri m-am ales/ pe urma lor.” Replica lui Lucifer completează pe cea a Spiritului Pământului despre limitele omului: „Din adâncimea ta te plângi/ că-n bine ei au fost pitici/ din înălțimea mea regret că-n rău au fost cam tot așa de mici.”

Lucian Blaga

Semnificativ ori numai interesant? Veșnicului i se acordă drept replică doar două versuri: „Eu sânt marea și izvorul și sunt bun/ Eu sunt marea și izvorul și sunt drept.”, parafrizare ironică, dacă ținem seama de **atmosfera** poemului, a zisei evanghelice: „Eu sânt calea și adevărul și viața”.

Monologul Corului celor Buni e fragment de psalm, cel al Osândiților este dantesc. În timp ce se aud cele două coruri, vine Spiritul rătăcitor al Pustnicului și privește întrebător pe Lucifer. Teologul, nevăzut, după ce se aut prezintă („Ca nentrecut inițiat în lucrurile sfinte/ am fost numit de lume doctor invincibilis”) se adresează lui Lucifer: „O singură-ndoială mă mai chinuie/ în cleștele-i de fier,/ sunt îngrijorat de soarta ta, o, Lucifer!/ Răspunde-mi, ți s-a dat sau nu și ție/ puțința mântuirii?/ N-aș vrea să cad în erezie”. Zâmbind ironic („O, mare-i cuminenția cerească cea de veci,/ ce bine a știut s-aleagă oile dintre berbeci”), Lucifer îi răspunde cu ironie necruțătoare: „De teamă să nu cazi în erezie - fără ură/ tu ceri de la dracul-nvățătură./ În numele lui Dumnezeu, dar cu-ajutorul meu,/ în marile și neuitatele sinoade/ din orice întrebări schiloade/ ai stors un bob de-nțelepciune.” Dialogul dintre Lucifer și Teolog, conținând nucleul sensului poemului, continuă: „Dar vezi, acum mi-e greu/ să-ți dau răspuns. Când eu-s în joc,/ îmi place să păstrez misterul;/ de vrei însă dogmaticii să-i faci un epilog,/ iată/ tocmai a sosit la judecată/ un biet întârziat./ E duhul unui pustnic, vine fără trup,/ cât a trăit și l-a urât așa de mult/ că la-nviere nu l-a mai găsit,/ Ce crezi - maestre nentrecut?” Teologul nu poate da un răspuns tranșant și clar, deoarece și-ar fi negat „ran-gul” și „misiunea”, ar fi negat dogma creștină a păcatului și pe cea a învierii.

Cu amărăciune, Lucifer îi spune Spiritului pustnicului: „Nenorocite duh, rămâne să te întorci pe urgisitul bulgăre de pământ,/ să-ți cauți moaștele de sfânt/ și toate oasele uitate.”

Gândul rostit de Lucifer în final e superb în înțelesul și semnificația lui; „De câte ori privesc această ordine divină/ și lumea văduvă de cel din urmă strop/ de minte,/ aș voi în fața Celui Veșnic blând să mă ridic/ în arătarea mea de șarpe fără vină - și îmbiindu-i măruș cunoștinței/ umil să-i zic:/ Nu ți-ar strica, Înalt-Prea-Sfinte,/ să guști din el și Tu un pic.” „Ordinea divină n-are înțeles fără înțelepciunea diavolului” (Eugen Tudoran, *Lucian Blaga - mitul poetic*, v.2, p.58).

Pustnicul e „o alegorie dramatică a divorțului spiritualist dintre material și sufletesc, «demonstrând» indirect imposibilitatea distincției dintre cele două laturi solidare ale făpturii” (Ion Pop, *Lucian Blaga - universul liric*, p.26). Trupul și sufletul sunt frați gemeni. Moartea unuia înseamnă și moartea celuilalt, *învierea* fiind imposibilă. Poziția poetului e total opusă creștinismului ortodoxist.

Lucifer e daimonul poetului.

Alfons Mucha - Din ciclul Epopeea slavă

Doina DRĂGUȚ

Jocul minții

risipirea în dorințe

limita multiplicării
nimeni nu o poate atinge
necuprins de trecerea
timpului
nu crezi în nimic
grav și rezervat mergi
aluneci printre lucruri
și te risipești în dorințe
vrei să depășești pragul
vitezei luminii
dar te clatini
în toate direcțiile
pierzându-ți formele
fugi de orice fixare
în toate te-mparți
te aduni clipelor
așa cum vântul
ascuns între frunze
se adaugă foșnetului
și depinzi de posibilitatea
existenței unui timp
anulat
cum dincolo de tăcere
privirile îți măsoară
singurătatea

gânduri pline de fantezie

intri anevoios
în începutul
albastru
lucrurile se despart
păstrându-și egalitatea
apele țâșnesc
apoi se strâng
într-o mare libertate
prelungirea ochiului
deschis
în unduiri de valuri
îmbrățișează
necuprinsul
și se modelează

în imagini
cuvintele răspândesc
în ritm năvalnic
tăcerea
veșnic prezent
pretutindeni
sufletul destramă
călătorii
și se spulberă
în profunzime
orice diferență
iar forma se-nfiripă
în contur
spațiul strânge
toate spațiile
lumina și umbra
se joacă
totul este neașteptat
aripile se adaugă
una câte una
și gândurile
înaintează
pline de fantezie

șirul nul al clipelor pline

te aduni din unghieri
întreagă alergare
ruptă de-nceput
vântul bate
ore vechi scad
în treacăt
depărtarea
curg aproximări
în orice
amănunt
lumina se revarsă
în falduri
începutul se orientează
iar șirul nul
al clipelor pline
urmărește curgerea
și funcția se bucură
de victorie

Mihai CABA

Trei veacuri de nemurire - Dimitrie Cantemir

**„Sufletul odihnă nu poate afla până nu găsește adevărul,
carile îl cearcă orcât de cu trudă i-ar fi a-l nimeri.”**

Pe scara timpului nestatornic, la 21 august 2023, se marchează borna temporală ale celor trei veacuri scurse de la trecerea la cele veșnice, din 21 august 1723, a lui Dimitrie Cantemir, fostul Domn al Moldovei în două rânduri (martie - aprilie 1693 și 1710-1711), pe care istoriografia românească îl socotește un mare cărturar al umanismului românesc datorită multiplelor sale preocupări de enciclopedist, etnograf, geograf, filozof, istoric, lingvist, muzicolog și compozitor. Însuși George Călinescu, în monumentalul său *opus magnum*, editat în 1941, conchide cu asupră de măsură la sfârșitul celor opt pagini (39-47) consacrate vieții și studiului critic al operei eruditului cărturar de faimă europeană, că: „Dimitrie Cantemir, om superior și Vodă luminat, ambițios și blazat, om de lume și ascet de bibliotecă, intrigant și solitar, mânduitor de oameni și mizantrop, iubitor de Moldova lui după care tânjește și aventurier, cântăreț în tambură, țărigrădean, academician berlinez, prinț rus, cronicar român, cunoscător al tuturor plăcerilor pe care le poate da lumea, este un «Lorenzo de Medici» al nostru.”

Coroborată și cu împlinirea, la 26 octombrie 2023, a celor trei veacuri și jumătate de la nașterea sa, în semn de adâncă cinstire adusă complexe personalități a cărturarului enciclopedist Dimitrie Cantemir, la 12 ianuarie 2023 a fost promulgată legea prin care „se instituie anul 2023 ca Anul cultural Dimitrie Cantemir și potrivit acestui act normativ, Parlamentul, Instițuția Prezidențială, Guvernul, instituțiile administrației publice centrale și locale pot aloca fonduri și sprijini logistic și financiar manifestările culturale, artistice și educaționale ce se vor derula în acest sens”.

Și la nivelul Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO), forumul mondial cultural fondat în 1945, la care România este membră din 1956, personalitatea cărturarului român Dimitrie Cantemir a fost cuprinsă în calendarul aniversărilor culturale ale anului 2023. Nici nu s-ar fi putut să nu fie menționată, din moment ce România, la afiliere, era reprezentată printr-un strălucit „trio cultural”: Dimitrie Cantemir, Constantin (Costache) Negruzzi și Nicolae Iorga.

La vremea lui și în scurta sa viață, Dimitrie Cantemir devenise un nume de prestigiu în Europa, „sub raportul activității sale științifice”, după cum au consemnat

redutabilii specialiști ai străinătății.

Într-adevăr, nivelul științific al lucrărilor sale a fost apreciat de către Academia berlineză „fiind egal cu cel al învățaților timpului”, fapt ce i-a conferit, la 1 august 1714, Diploma de membru al Academiei de Științe din Berlin, însoțită și de o un text de recunoștință exprimată de către Protectorul (regele Prusiei), din care extragem: „Iar prin adeziunea sa, Societatea noastră a dobândit o nouă strălucire și o podoabă neîntrecută. Ne închinăm cu smerenie în fața bunei voințe ce ne-o acordă învățatul Dimitrie Cantemir, Principe al Imperiului Rusc, Domn ereditar al Moldovei, nouă și lucrărilor noastre.”

Prin vasta sa operă și prin erudiția sa de cunoscător „la perfecție a limbilor greacă, latină, arabă, siriană, franceză, engleză, slavonă, germană și turcă”, numele lui Dimitrie Cantemir a fost așezat „pe fațada Bibliotecii Saint-Genevieve din Paris”, iar iluministul Voltaire afirma despre principele moldovean că „unea talentele vechilor greci cu știința literelor și aceea a armelor”.

Apariția, în 1705, a *Istoriei ieroglifice în limba română* a lui Dimitrie Cantemir, lucrare „alegorică, de o valoare literară incontestabilă în linia umanismului românesc” îl va determina mai târziu pe savantul istoric, Nicolae Iorga, s-o considere „cel dintâi roman românesc pe temeiuri de realitate istorică”.

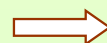
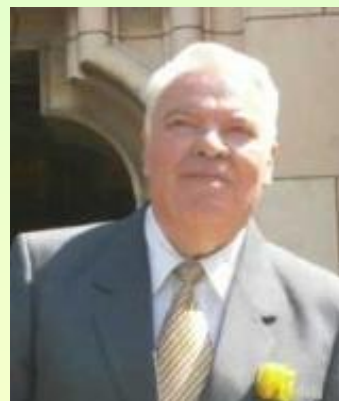
În acest important context cultural românesc și universal, pentru a-i da strălucirea cuvenită derulării prestigioaselor manifestări, se impune acum, mai mult ca oricând, să întreprindem, fie și o succintă incursiune în viața și opera celui care a fost Dimitrie Cantemir, „unul

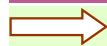
dintre cei mai de seamă reprezentanți ai istoriei și culturii românești”, după cum afirmă indubitabil numeroșii săi exegeți și biografi, începând de la cronicarii vremii, la Nicolae Iorga, George Călinescu și terminând cu actualii biografi și genealogiști ai lui Dimitrie Cantemir, promotor al umanismului și preiluminismului românesc din secolele XVII-XVIII, a cărui operă valoroasă strălucește de peste trei veacuri în patrimoniul cultural național și universal.

Conform acestora, fiul domnitorului Constantin Cantemir și al Anei (n. Bantăș), cea de a treia soție a acestuia, principele Dimitrie Cantemir s-a născut la 26 octombrie 1673 pe moșia de la Silișteni din ținutul Fălciu al Moldovei (azi comuna Dimitrie Cantemir a jud. Vaslui). Ziua nașterii sale a coincis în mod fericit cu sărbătoarea creștină a Sfântului Mare Mucenic Dimitrie și, drept urmare, nașul său de botez, Dumitrașcu vodă Cantacuzino, l-a denumit

Dimitrie Cantemir

Dimitrie, după cum însuși va preciza mai târziu în scrierile sale. De asemenea, despre mama sa, Ana Bantăș, Dimitrie Cantemir avea să menționeze că „aceasta a făcut parte din vechea stirpe moldovenească a Bantășilor, nepoată după mamă a Anastasiei, soția Ducăi-vodă.” După alți biografi, nașterea lui Dimitrie Cantemir ar fi avut loc la Iași, la Curtea Domnească și nu pe moșia Silișteni de la Fălciu.

Încă din copilărie, tatăl său, Constantin vodă, neștiutor de carte (după cum afirmă cronicarii), a dorit ca fiul său, Dimitrie, asemeni și lui Antioh, fiul mai mare, să devină oameni învățați și bine instruiți după cum necesita educația vremurilor. Astfel, pentru educația lui Dimitrie a apelat la dascălul Ieremia Cacavetas din Creta, „un învățat, filosof și literat grec, cu studii la Veneția, Oxford, Leipzig și Viena, vestitul traducător, din 1687, al Vieților Papilor (Vitae Pontificum)”. Acesta, în misiunea educativă acceptată, „a sădit în mintea învățatului său sămânța cunoașterii și o mare influență asupra formației sale spirituale.” Pe lângă studierea limbilor latină, greacă și slavonă, Dimitrie Cantemir mai capătă de la dascălul său și noțiuni de teologie, strategie militară și istorie, care-i vor servi pe mai târziu la elaborarea primelor sale scrieri. Anii învățăturii vor fi continuați la Constantinopol, la Academia Patriarhiei Ecumenice, „filială spirituală a universității de la Padova”, după cum se afirmă în „surse”.

Constantin Vodă, tatăl său, muri în 13 martie 1693. Venind la Iași „la înmormântarea tătâne-său”, Dimitrie Cantemir devine Domn, după „modelul” lui C-tin Brâncoveanu. Iată cum este comentat faptul de către cronicarul Ion Neculce în Letopisețul Țării Moldovei: „boierii cei mari, în frunte cu vornicul Iordache Ruset, îl aleg Domn al Moldovei, la cei 19 ani ai săi, pe beizadeaua Dumitrașco, feciorul lui Constantin Vodă, silindu-l pe dregătorul vizirului turc aflat la Iași să-i recunoască urcarea acestuia la tron.” Însă, așa cum erau pe atunci vremurile stăpânirii otomane, Înalta Poartă, la îndemnul lui C. Brâncoveanu, domnul Munteniei, nu-i recunoaște domnia și după „mai puțin de trei săptămâni” (29 martie - 17 aprilie 1693), Dimitrie Cantemir se întoarce la Constantinopol să-și continue studiile începute, inițiindu-se în geografie, anatomie și literatura clasică elină și latină. Tot aici a învățat limbile orientale: turca, persana și araba, predate de iluștri dascăli ai timpului. Cunoscător deja a 11 limbi, Dimitrie Cantemir dovedește interes pentru domeniile: cultelor, literaturii, muzicii și religiei islamice. Din 1697, odată cu urcarea pe tronul Moldovei a fratelui mai mare, Antioh Cantemir, conform „uzanțelor” Înaltei Porți, Dimitrie Cantemir devine la Constantinopol garant (capuche-haie) al fratelui domnitor.

La sfârșitul aceluiași an, aflându-se la Adrianopol, „reușește să-și încheie prima parte a lucrării Divanul sau Gâlceava Înțeleptului cu lumea, pe care o tipărește în versiune greacă și română la 1698, la Iași (din porunca lui Antioh Vodă), fiind prefăcută elogios de către primul său dascăl, Ieremia Cacavetas.”

Considerată a fi „prima lucrare românească originală de gândire religioasă”, în care Dimitrie Cantemir, de orientare moderat ortodoxă, lasă să se întrevadă „gâlceava” dintre două atitudini de viață, conducând în final spre o conciliere între tradiția religioasă și aspirațiile umanist-rationale ale lumii.

Apreciat, deopotrivă, de criticii George Călinescu și Șerban Cioculescu, acest de-

but al lui Dimitrie Cantemir va cunoaște în 1705 și o traducere în arabă.

Aflat sub „zalog” otoman la Constantinopol, Dimitrie Cantemir, pe deplin interesat, are prilejul să cunoască lumea musulmană sub toate aspectele ei, să-și însușească înțelepciunea arabă, credințele și limbile acesteia, dovedindu-se a fi cu adevărat „primul orientalist român”, care a avut, astfel, șansa promovării culturii românești în tot spațiul est și vest european.

A venit și vremea căsătoriei sale cu Casandra, fiica Voievodului Șerban Cantacuzino, din 19 mai 1699, „o nuntă făcută în târgu de Ieși după obiceiul domniilor” (I. Neculce). Din această căsătorie vor rezulta copiii: Matei, Constantin, Șerban, Maria, Antioh (viitor poet, scriitor și diplomat rus) și Smaranda.

Aflat în continuare la Constantinopol, în perioada 1703-1705, pregătește și întregește noua sa lucrare în limba română, „Istoria ieroglifică”, considerată a fi, după editarea sa din decembrie 1705, „prima încercare de roman politico-social, alegoric și autobiografic”. Propunându-și să prezinte situația dezolantă a Moldovei și a Munteniei din timpul scurtei sale domnii (necuprinsă de cronicari), D. Cantemir va înfățișa luptele boierilor pentru domnie, prin procedeul alegoric al luptelor dintre animale, fiecare dintre acestea întruchipând caracterul boierimii timpului: corb, inorog, vidră, struțocămilă, bătlan etc. Împodobită cu o infuzie largă de proverbe populare, Istoria ieroglifică a lui Cantemir „aduce o contribuție de seamă limbii noastre literare” (S. Cioculescu), constituind „un adevărat roman de Renard românesc” (G. Călinescu). La fel de însemnată este și aprecierea poetului Lucian Blaga, care vede în autorul „Istoriei ieroglifice” pe „Inorogul alb - simbol al gândirii românești, făptură stranie și pură, de o genială claritate în prezviuni.”

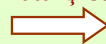
Remarcându-i elocința și câștigându-i încrederea, la 23 noiembrie 1710, Înalta Poartă îl proclamă pe Dimitrie Cantemir domnitor al Moldovei; acesta urcându-se la Iași pe tronul Moldovei la 10 decembrie 1710, având însărcinarea turcilor de a-l prinde pe Brâncoveanu, „suspectat de legături cu rușii”. Noul domnitor nu îndeplinește „porunca” otomană, dar mai abtitor, încheie „un tratat secret de alianță cu Petru cel Mare Rusiei”, țarul Rusiei, întrezărind în el posibilitatea eliberării Moldovei de sub dominația otomană, precizând și retrocedarea la Moldova a Tighinei și Bugeacului, cu cetățile

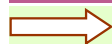
de la Dunăre, Chilia și Cetatea Albă, pierdute în vremea lui Ștefan cel Mare și Petru Rareș. *Tratatul de la Luțk*, cu cele 17 articole în-tocmite de domnitorul-cărturar, a fost semnat la 24 aprilie 1711 de Petru cel Mare și de ministrul său Golovin. Drept urmare, în iulie 1711, țarul Petru cel Mare îl vizitează pe Dimitrie Cantemir la Iași, „fiind văzuți plimbându-se împreună pe ulițele Iașului și vizitând mănăstirile Trei Ierarhi, Golia și Sf. Neculai Domnesc, admirând și laudând frumusețea lor”, după cum consemnează cronicarul Ion Neculce în „O samă de cuvinte”.

Alăturându-se armatei lui Petru cel Mare cu oastea moldovenească, numărând împreună circa 40 de mii de oșteni, Dimitrie Cantemir nu și-a putut vedea visul împlinit, deoarece, în Bătălia de la Stănilești - Prut, armata otomană, numărând peste 200 de mii de spahii, a obținut o victorie zdrobitoare, astfel că domnitorul moldovean, după mai puțin de un an al domniei, la 16 iulie 1711, urmat de mai mulți boieri, trece Prutul și se

Pagină bilingvă din Divan

refugiază în Rusia la curtea lui Petru cel Mare. Aici este primit cu toată cinstea, acordându-i-se un mare domeniu feudal Dimitrevska, redenumit Dimitrovsk, de țarina Ecaterina a II-a. Timp de 12 ani cât a stat în Rusia, până la moartea sa din august 1723, a devenit *consilierul secret pentru problemele Orientului* al lui Petru I, membru al senatului, fiind înnobilit cu titlul „*Principe Serenissim al Rusiei*”, contribuind din plin la cartografierea Rusiei. Ridică la Moscova, după planurile sale, o mănăstire cu arhitectură moldovenească și hramul Sf. Nicolae. Realizează prima tipografie mobilă cu caractere arabe din Rusia. Pe lângă toate acestea, continuă aici prodigioasa sa activitate științifică.

Între 1714-1716 redactează în limba latină, „*Istoria Creșterii și Descrășterii Imperiului Otoman*”, o scriere de proporții despre evoluția politică ascendentă a statului otoman, conținând note biografice ale celor 19 sultani, de la Osman întemeietorul până la Ahmet al III-lea, contemporanul său, prezentată în prima parte, iar în partea a doua, mai concisă, cea a declinului politic din perioada 1672-1712, cunoscută de autor. Lucrarea a fost tradusă în limba engleză, fiind editată la Londra în două tomuri, în 1734. Istoricul Virgil Cândea a descoperit lucrarea la biblioteca Universității Harvard, iar Dan Șlusanschi, editorul textelor latine ale lui Cantemir, a publicat prima ediție critică în 2001. Traducerea în limba franceză a acestei *Histoire de l'empire othoman* a apărut la Paris în 1734, cuprinzând patru tomuri.

Ca membru al Academiei din Berlin, după cum s-a menționat, urmând îndemnul filozofului Leibnitz, în perioada 1714-1716, Dimitrie Cantemir întocmește în latină lucrarea, în trei părți, „*Descriptio Moldaviae*” (*Descrierea Moldovei*), având drept scop principal, potrivit exegeților săi, „*proiectarea Moldovei pe scena lumii învățate din Europa*”. Însotită și de o primă hartă reală a Moldovei, lucrarea cuprinde o gamă largă de informații geografice, imagini vizuale ale vieții, datinilor și obiceiurilor populare, aspecte ale religiei, armatei, economiei și politicii țării, *Descriptio Moldaviae* se constituie într-o primă și documentată „*lucrare științifică a unui român*”. A fost tradusă pentru prima oară în limba germană în 1769 și în românește, în 1825, la Mănăstirea Neamț și ediția a 2-a, la Iași, în 1851.

După moartea Casandrei, în 1717, se recăsătorește cu una din cneazinele ruse - Anastasia Ivanova Trubețkaia -, cu care o va avea fiică pe Ecaterina-Smaragda, ce va deveni în timp domnișoară de onoare a împărătesei Elisabeta.

În ultimii ani de viață, 1722-1723, întregeste „*Coloctanea Orientalia*” (Colecția orientală) cu texte de investigații arheologice a Zidului Caucazian lăsat de Alexandru Macedon, a vestigiilor persane din zona Mării Caspice ș.a., ce vor fi publicate în 1878, în ediția de opt volume a Operei Dimitrie Cantemir, îngrijite de acad. Grigore Tocilescu.

Chiar dacă nu putem cuprinde întreaga-i operă vastă, ce abordează teme de o mare spiritualitate românească și universală ale epocii sale, nu s-ar putea să nu ne oprim măcar pentru o clipă și asupra... *muzicalității lui Dimitrie Cantemir*.

E vorba de *Kitab-i-musiki* (*Cartea muzicii*), fiind una dintre primele lucrări ale lui Dimitrie Cantemir din vremea șederii la Istanbul. Scrisă în limba turcă, lucrarea cuprinde „*un amplu studiu al muzicii otomane laice și religioase,*

enumerând compozitori și curente muzicale, legătura acestora cu muzica bizantină și ortodoxă, cum și primul sistem de notație a muzicii turce, exemplificat printr-o redare proprie a notelor și gamelor muzicale”, după cum afirmă specialiștii muzicologi, care mai notează: „*Finalul conține o culegere de melodii otomane, dar și folclor din Moldova, precum și un număr de 20 creații proprii*”. Recunoscut drept fondator al muzicii laice, turcii l-au denumit *Cantemiroglu* și i-au acordat cel mai înalt titlu: *pașă cu trei tuiuri!*

În zilele noastre, celebrul muzicolog spaniol, Jordi Savall, supranumit „*regele muzicii vechi*” a înregistrat, în 2009, muzica lui Dimitrie Cantemir pe CD-ul „*Istanbul. Dimitrie Cantemir - Le livre de la science de la musique*”, alături de ansamblul său „*Hesperion XXI*”.

Reacțiile favorabile receptate i-au permis lui Jordi Savall următoarea apreciere: „*Dimitrie Cantemir a fost o personalitate a epocii, cu o cultură impresionantă, multă știință și muzicalitate. Cred că era momentul să se afle despre acest cărturar cu vederi largi, care la acea epocă era cu adevărat un personaj european, deschis tuturor culturilor europene.*”

Reîntors la Dimitrovsk, după campania lui Petru cel Mare la marea Caspică, Dimitrie Cantemir, având un diabet avansat, se sfârșește din viață la 21 august 1723.

A fost înmormântat într-o criptă a bisericii Sfântul Nicolae din Moscova, pe care o zidise.

Au trecut de atunci trei veacuri ale nemuririi sale...

În 1935, după ce s-au restabilit relațiile diplomatice cu Uniunea Sovietică, la stăruința lui Nicolae Iorga, osemintele cărturarului enciclopedist Dimitrie Cantemir au fost strămutate în Moldova natală spre odihnă veșnică la Iași, în neasemuita Biserică a „*Trei Ierarhilor*”, pe lespedeza raclei sale fiind săpat următorul text nemuritor: „*Aici, întors din lunga și pre greaua pribegie înfruntată pentru libertatea țării sale, odihnește Dimitrie Cantemir, domn al Moldovei.*”

La solemnitatea pioasă a reîngropării osemintelor marelui nostru cărturar, N. Iorga a rostit un amplu discurs omagial și a împărțit participanților broșura de 29 de pagini intitulată: „*Despre Dimitrie Cantemir, cu prilejul aducerii în țară a osemintelor lui*”.

Sub semn omagial, în octombrie 2012, ambasada Rusiei la Bu-

curești a donat, în cadru festiv, Bibliotecii Academiei Române un set de 25 de volume ale seriei „*Integrala Manuscriselor Dimitrie Cantemir*”, legate în piele naturală, cu portretul și semnătura lui Cantemir în foiță de aur. La Moscova mai sunt încă 75 de lăzi cu manuscrise și documente ale lui D. Cantemir, iar Istanbulul deține un set mare de manuscrise originale.

La marcarea celor trei veacuri și jumătate de la naștere și a celor trei veacuri de la sfârșitul lui, posteritatea lui Dimitrie Cantemir, cărturarul umanist de talie universală al secolelor XVII-XVIII, rămâne de-a pururi luminoasă în România, Turcia, Rusia, Ucraina, R. Moldova, Germania, Franța, Anglia și celelalte țări afiliate la UNESCO, prin statuile și busturile sale ridicate, prin denumirea atribuită numeroaselor localități, cartiere, parcuri, piețe, bulevarde, străzi, instituții culturale, universități, prin reeditarea operelor sale și prin manifestările culturale ce se desfășoară mereu și mereu pe întreg mapamondul.

Petru I și Dimitrie Cantemir la Iași. După o gravură de Gh. Asachi, din anii '30-'40 ai sec. al XIX-lea

Lucia Cosmina VLAD

George Coșbuc - suflet din sufletul neamului românesc

George Coșbuc (1866-1918), poet, publicist, critic literar, scriitor, traducător, este unul dintre cei mai de seamă făuritori de poezie. Versurile sale au mers la inima românilor care le memorau cu ușurință și plăcere, impresionati de armonia lor atrăgătoare și de imaginile artistice încântătoare. Cine nu știe poezia „Mama”: „În vaduri ape repezi curg/ Și vuiet dau în cale/ Iar plop în umedul amurg/ Doinesc eterna jale...” Cine nu a reținut versurile din poemul „Nunta Zamfirei”: „E lung pământul, ba e lat/ Dar ca Săgeată de bogat/ Nici astăzi domn pe lume nu-i,/ Și-avea o fată, - fata lui -/ Icoană-ntr-un altar s-o pui/ La închinat”. Cine nu a studiat poezia „Vara” și nu a învățat pe de rost versurile ei: „Priveam fără de țință-n sus -/ Într-o sălbatică splendoare/ Vedeam Ceahlăul la apus/ Departe-n zări albastre dus,/ Un uriaș cu fruntea-n soare/ De pază țării noastre pus”. Cine nu a recitat la o serbare școlară „El Zorab” sau „Iarna pe uliță, „Noapte de vară” sau „O scrisoare de la Muselim Selo?” Cine nu își amintește hiperbolele din „Pașa Hassan”: „Sălbaticul vodă e-n zale și-n fier/ Și zalele-i zuruie crunte/ Gigantică poart-o cupolă pe frunte/ Și vorba-i e tunet, răsuflatul ger/ Iar barda-i din stânga ajunge la cer/ Și vodă-i un munte.”

Aceste imagini de o rară frumusețe ne farmecă și astăzi, ca în copilărie, căci G. Coșbuc a fost și rămâne unul dintre cei mai iubiți poeți, alături de M. Eminescu. El se mărturisea în poezia „Poetul”: „Sunt suflet din sufletul neamului meu/ Și-i cânt bucuria și-amarul!” deoarece și-a dedicat opera poporului român, cântând natura și viața de la țară, reliefând cu măiestrie minunatele calități fizice și morale ale oamenilor din popor.

Înfășurându-se în „tortul argintat al mitului popular, care l-a fermecat mai întâi ca un cântec de leagăn și l-a urmărit mai târziu ca o vastă problemă de creațiune artistică”, după cum afirmă Octavian Goga, Coșbuc se preocupă atent de comoara neprețuită a creației populare, plănuiind să realizeze o amplă epopee a vieții țaranului român. Poetul mărturisește el însuși: „De când am început să scriu, m-a tot frământat ideea de a scrie un ciclu de poeme cu subiecte luate din poveștile poporului și să le leg astfel, ca să le dau unitate și extensiune de epopee”.

George Coșbuc debutează cu poezia „Filozofii și plugarii” sub pseudonimul C. Boșcu, în 1884, în nr. 188 al „Tribunei”. Din august 1887 devine redactor al acestui periodic din Sibiu și până în 1890 lucrează intens, socotindu-i „cei mai rodnici ani ai vieții” sale. Acum a prelucrat în versuri anecdote, legende, basme: „Un Pipăruș modern”, „Fata craiului din cetini”, „Tulnic și Lioara”, „Laur Balaur”, „Brâul Cosinzenii”, „Izvor de apă-vie”, și a realizat câteva creații valoroase: „Nunta Zamfirei, Numai una, Mâni-

oasa, Fata morarului, Străjerul”.

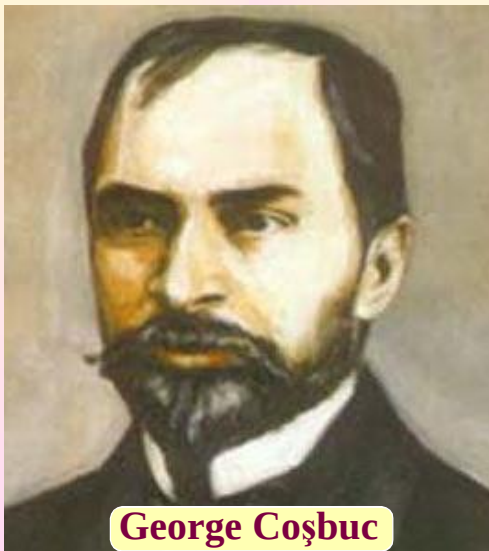
În 1889 a publicat „Nunta Zamfirei”, poemul care îl recomandă un talent de mare forță. Impresionat, șeful „Junimei”, Titu Maiorescu se grăbește să-l invite la București. Aici, însă, G. Coșbuc își urmează drumul său. Colaborează la ziarul „Constituționalul” în 1891. Apoi este redactor la „Lumea ilustrată” până în 1893. Împreună cu Caragiale și Slavici scoate în 1894 revista „Vatra”. Conduce apoi „Foaia interesantă”, iar în 1901, împreună cu Al. Vlahuță editează revista „Semănătorul”. Permanent, Coșbuc urmărește același crez: „creația literară să țină seama de gustul poporului, de felul lui de a vedea și de a simți, de firea lui...”

Volumul „Balade și idile”, apărut în 1893, este primit cu viu interes de criticii vremii. I. L. Caragiale nota cu satisfacție în „Moftul român”: „Pe câmpul vast al publicisticii române a apărut în sfârșit, zilele acestea, un copac, și e atât de mândru și așa de puternic, că mii și mii de recolte de buruieni se vor perinda și el va sta mereu în picioare, tot mai sănătos și mai trainic, făcând din ce în ce mai mult, fala limbii românești”.

Iată că el se afirma în lirica românească la un an după ce Alexandru Vlahuță se întreba în poezia-pamflet „Unde ne sunt visătorii?”: „Unde ni-s entuziaștii, visătorii, trubadurii/ Să ne cânte rostul lumii și splendorile naturii?” deoarece poeții vremii ofereau opere fără valoare. Astfel că, Vlahuță va aprecia volumul și pe autorul lui, spunând: „E unul dintre cei mai talentați poeți pe care îi avem azi, și, ceea ce e rar la noi, Coșbuc are în poezie un stil al lui particular: adesea versurile lui, prin claritatea și structura lor neobișnuită, te surprind ca o scăpărare de lumină neașteptată”.

Deși proiectata epopee nu a prins viață, opera lui George Coșbuc se constituie într-o amplă monografie a poporului nostru. „Nunta Zamfirei și Moartea lui Fulger” sunt opere de referință, vizând două momente funda-mentale: căsătoria și moartea. Ne impresio-nează

momentele ceremonialului de nuntă și bucuria nuntașilor, într-un cadru de basm și cu toată bogăția datinilor din Ardeal, încât și Soarele este mirat: „A fost atâta chiu și cânt/ Cum nu s-a pomenit cuvânt!/ Și soarele mirat sta-n loc/ Că l-a ajuns și-acest noroc/ Să vadă el atâta joc/ Pe-acest pământ!” Apoi, ne emoționează obiceiurile de înmormântare și jalea nesfârșită a mamei la vestea fiului mort. Zguduit de durerea doamnei, bătrânul sfetnic o roagă să nu mai plângă, deoarece omul este dator să învingă marile dureri: „Viața-i datorie grea/ Și lași se-ngrozesc de ea/ Să aibă tot cei lași ar vrea/ Pe neluptat”. Aceeași idee o dezbată în poezia „Lupta vieții”: „O luptă-i viața; deci, te luptă/ cu dragoste de ea cu dor/ Pe seama

George Coșbuc

cui? Ești un nemernic/ De n-ai un țel hotărâtor”.

Volumele „*Balade și idile*” și apoi „*Fire de tort*” (1886) reflectă prospețimea și intensitatea sentimentului iubirii, putând alcătui „un roman țărănesc” de dragoste, după cum apreciază C.D. Gherea. „Romanul” se poate deschide cu portretul fetei care se admiră în oglindă: „Asta-s eu și sunt voinică!/ Cine-a zis că eu sunt mică?/ Uite, zău, acum iau seama/ Că-mi stă bine-n cap năframa./ Și ce față frumușică/ Are mama”. În jocul dragostei, sărutul are rolul său și care „este negociat” în poeziile: „*Rada*”, „*Spinul*”, „*Scara*”, „*Rea de plată*”. Flăcăul este amăgit și înșelat în așteptări: „Și n-am să-l văd cât veacul!/ Și iată-mă, săracul/ Să-i duc o poștie sacul:/ Pe-un singur sărutat!”

„*Pe lângă boi*”, „*Subțirica din vecini*”, „*Nu te-ai priceput*”, „*Mânioasă*” sunt poezii în care apar capriciile fetei care, fiind reținută, sfioasă, nu își dezvăluie sentimentele și produce tulburări sufletești și mici supărări „pentru ziua-ntreagă”. „*Numai una*”, „*Dragoste învrăjbită*”, „*Dușmancele*” sunt poezii în care diferențele sociale crează gelozie, învidia, rivalitate, dar și decizia fermă: „Să-mi cânte lumea câte vrea./ Mi-e dragă una și-i a mea:/ Decât să mă dezbar de ea/ Mai bine-aprind tot satul!”

„*Recrutul*” redă grija tânărului care pleacă în armată, ca fata iubită să nu îl uite sau să îl abandoneze. În schimb, iubirea neîmplinită aduce atâta suferință, încât „*Fata morarului*” nu mai gândește limpede: „Și vreau, și eu nu știu ce vreau!/ Ba lasă, că știu eu ce vreau:/ Aș vrea să fiu, roată, supt tine!”

Tema morții ne mișcă sufletul printr-o seamă de poezii care evocă durerea sfâșietoare a tatălui, mamei, logodnicei care au pierdut pe cei dragi în război: „*Trei, Doamne și toți trei*”, „*Rugămintea din urmă*”, „*O scrisoare de la Muselim Selo*”. Dar pentru a evita șocul imens, mesagerul să fie precaut cu mama: „*Iar mamei - Doamne, cum aș vrea/ Credița s-o înșele!/ Să-i spui, că m-ai lăsat rănit/ La Turnu Măgurele./ Dar voi sosi cât de curând./ Ascultă-mi rugămintea./ Că mama, dac-ar ști că-s mort./ Și-ar pierde mintea*”.

„*Murind*”, „*Moartea lui Gelu*” fac parte din volumul „*Jurnalul unui Pierde-Vară*” (1902) și ne mișcă profund și soldatul care moare singur pe câmpul de luptă și Gelu care-și roagă calul: „*Cu fierul potcoavei, tu-mi sapă/ Mormântul pe margini de apă./ Și-n urmă cu dinții mă prinde/ Și-aruncă-mă-n groapă!*”

„*Străjerul*” este mărturia tulburătoare a mamei care nu posedă mijloace materiale pentru a-și îngriji fiul. Zbaterea ei disperată, în plină iarnă, de a găsi ceva de lucru și de a nu cere de pomană este înduioșătoare. Când recurge la furt pentru a salva de la moarte pe copilășul flămând și înghețat, este prinsă și dusă la judecată, căci legea trebuia respectată: „*Dar legea nu cunoaște pe nimeni, e poruncă./ Pe fur în timpul nopții în temniți îi aruncă*”.

Marele talent poetic al lui Coșbuc este evidențiat și de pastelurile sale. Poetul a zădărnici natura într-o strânsă și permanentă legătură cu oamenii și cu traiul lor. Fiecare pastel oferă imagini ale frumuseții naturii și a vieții sătenilor surprinse în toate anotimpurile și în diferite momente ale zilei și nopții. De aceea, ele clocotesc de viață. Personi-ficarea, procedeul artistic împrumutat din folclor, colorează fiecare secvență poetică, făcând ca sentimentul vivacității să devină notă dominantă. Natura în „*Vara*” este o fecioară minunată de frumoasă, încât poetul exclamă: „*Cât de frumoasă te-ai gătit/ Naturo, tu! Ca o virgină/ Cu umblet drag, cu chip iubit!/ Aș vrea să plâng de fericit/ Că simt suflarea ta divină/ Că pot să văd ce-ai plăsmuit!*” Vântul „răsfățat copil” colindă lunci și lanuri și se oprește lângă fete: „Și printre spice el șoptește/ Vorbind aiurea și-alintat!/ Și cum se plimbă-n lung și-n lat/ Cu fetele se-mprietenește/ Și din copil sfios el crește/ Flăcău întreg de sărutat”. În poezia „*Toamna*” codrul-puternic rege se luptă cu vântul: „Și tremură codrul/ Cu inima ruptă/ De spaimă se zbate./ Cu vântul se luptă/ Pocnește și sună/ Și-și urlă durerea/

Căci vântul îl prinde/ Și-l strânge de mijloc/ Topin-du-i puterea!” „*Prahova*” este o fată frumoasă atrasă de tot ce vede în calea sa - dealuri, munți, flori, lunci, păduri, flăcăi și fete. Poetul îi vorbește despre locurile pe unde trece: Azuga, Câmpina, și exclamă: „*Tu tresari de fericită/ Și-mbătută de viață./ Soarele îți sare-n față...*” Iar după ce străbate un drum lung, iată că „*Un flăcău frumos răsare/ E Teleajenul, copilă/ Simți că e al tău ales*” „*Mână-n mână, tu cu dânsul/ Să plecați cu Dumnezeu!*”

„*Noapte de vară*” cuprinde tabloul unei zile de muncă încheiate, deoarece „*din codri noaptea vine pe furis*”. Astfel: „*Care cu poveri de muncă/ Vin încet și scârțâind/ Turmele se-aud mugind/ Și flăcăii vin pe luncă/ hăulind./ Cu coșta pe-ndelete/ Vin neveste de la râu./ Și cu poala prinsă-n brâu/ Vin cântând în stoluri fete/ De la grâu./ De la gârlă-n pâlcuri dese/ Zgomotoși copiii vin/ Satul e de vuiet plin/ Fumul alb alene iese/ Din cămin./ Dar din ce în ce s-alină/ Toate zgomotele-n sat/ Muncitorii s-au culcat/ Liniștea-i acum deplină/ Și-a-nnoptat*”. Acum luna „se înalță încet-încet/ Gânditoare ca o frunte/ De poet”. Iar în tăcerea nopții, când „*Totu-i plin de Duhul Sfânt*”, tainic se-ntâlnesc îndrăgostiții: „*Dor cu dor să se cuprindă/ drag cu drag*”.

Volumul „*Cântece de vitejie*” (1904) cuprinde o seamă de poeme cu temă istorică. Poetul slăvește vitejia ostașilor români și dragostea lor de libertate. „*Decebal către popor*” conține un îndemn la rezistență împotriva străinilor cotorpitori. „*Un cântec barbar*” cuprinde ura și mânia celor supuși, care-s însetați de dreptate. „*Pașa Hassan*” evocă figura lui Mihai Viteazul care conduce la victorie oastea română la Călugăreni. În „*Cântec*” apare figura lui Ștefan cel Mare care știe să apere țara Moldovei de vrăjmașii turci. Coșbuc îl admiră și pe alt domnitor - Ion Vodă cel Cumplit, iar pe „*Golia ticălosul*” „*să-l ajungă de-a pururi, blesteme...*” „*Oltenii lui Tudor*” are în centru o altă figură legendară de luptător pentru dreptate socială - Tudor Vladi-mirescu: „*Domnul Tudor să trăiască!/ Sus cu toții, pui de lei/ Pentru țara românească/ Pentru drepturile ei!*”

Războiului de Independență, Coșbuc i-a închinat poezii tulburătoare în care redă aspecte de luptă crâncenă. În „*Coloana de atac*” apare un tablou dur al confruntării forțelor: „*Ne batem ca-n pierzarea minții/ Cu pumnii dăm, mușcăm cu dinții/ Și piept la piept ne zvârcolim/ Străbatem repezi și răzvim/ Închid de veci nizamii gura./ Iar noi îi dăm pe râpi de-a dura./ Ieșim apoi ca duși de vânt/ Pe fața negrului pământ.*” „*Dorobanțul*”, „*Povestea căprarului*”, „*Raport*” toate aceste poezii redau lupta dusă cu îndârjire de români și numeroase sacrificii de vieți umane pe care acest război le-a cerut.

Pe lângă munca de creație poetică, Coșbuc a desfășurat o bogată activitate publicistică și culturală. A ținut conferințe pentru țărani, a colaborat la întocmirea unor manuale didactice. De asemenea, a făcut numeroase traduceri, cea mai de seamă fiind „*Divina comedie*” capodopera lui Dante, care va apărea, postum, în 1925. Ultimul poem „*Vulturul*”, apărut în 1918, conține un protest împotriva cotorpitorilor germani. Așadar, poezia lui Coșbuc, spune Dumitru Micu, (în prefața unui volum de Versuri apărut în 1961) ne oferă, în concentrări de mărgăritare, viața satului românesc. Vuiesc în ea codrii, se desfășoară în soare câmpii, râd lunci și gârle, râuri șerpuiesc printre munți, scânteiază lacuri, își unduiesc miresmele toate dumbrăvile. În mijlocul vastei priveliști se află satul cu ulițele lui, cu casele, biserica și locul de horă. Natura creată de Coșbuc este o natură umanizată, pentru că asupra ei își exercită activitatea sa specifică, țărănul român.

G. Coșbuc ca un adevărat artist, a făcut o revoluție în poezia românească, dând o formă nouă strofei: versuri de 8 silabe, iar ultimul de 4 silabe. În poezia sa se răsfrânge comoara de simțire și gândire a poporului cu viața, cu frământata sa istorie, cu nestematele înțelepciunii și a talentului său. Din ea vibrează dragostea de viață și un farmec deosebit, cuceritor...

Nicolae MAREȘ

Constantin Geambașu - 75

Distins dascăl și cercetător al relațiilor culturale româno-polone, slavist de anvergură, neîntrecut traducător¹

Profesorul emerit Constantin Geambașu (n. august 1948 la Găiești) este unul dintre cei mai de seamă poloniști români. Beneficiind de o solidă pregătire, la Facultatea de filologie, a Universității din Varșovia, el a fost angajat, în 1971, ca asistent universitar, la catedra de polonistică, condusă de respectabilul profesor și cercetător I. C. Chițimia, mentor al câtorva generații de poloniști. Nu greșesc, dacă afirm că pedagogul, cercetătorul și traducătorul Constantin Geambașu a ridicat pe noi culmi studiul limbii și culturii poloneze în țara noastră. Totodată, el a răspândit, ca nimeni altul dintre colegii săi, limba și civilizația românească în lume. Angajarea lui pe făgașul cunoașterii cât mai aprofundate a lumii slave l-a impus în acest spațiu, în calitate de redevabil slavist, ce poate fi comparat cu Bogdan Petriceicu Hașdeu și înaintașii acestuia din Polonia, unde au beneficiat de indigenat polonez ca președinte al Asociației Slaviștilor din România, în perioada 2004-2016, a participat la Congresele Internaționale ale Slaviștilor de la Cracovia, Ohrid, Minsk și Belgrad.

Constantin Geambașu a trecut prin concurs toate gradele universitare, a pregătit câteva generații de poloniști în țară, cât și româniști la Cracovia, Sofia și în alte localități. Comparatistica, stilistica, imagologia au fost instrumentele de bază pe care le-a mânuit în calitate de cercetător al celor două culturi. În afară de Cracovia și Varșovia, profesorul C. Geambașu ca urmat cursuri de specialitate la Universitatea din Varșovia, cât și la universitățile din Wrocław, Graz, Sofia, Praga sau de la Centrul de Studii slave Paris, la Institutul Pușkin din Moscova. Este membru al Asociației Internaționale de Studii în domeniul Filologiei Polone, inițiind programele de schimburi interuniversitare: Erasmus și Cepeus. În prezent, el se află în bordul longevivei reviste de specialitate *Romano-slavica*.

Constantin Geambașu - Doctor Honoris Causa al Universității Jagielone

Profesorul Constantin Geambașu este printre puținii români care deține medalia *Pentru merite deosebite în domeniul învățământului și al educației* (2008), respectiv Medalia Gloria Artis, acordată de Ministrul Culturii, în 2022, an în care i s-a acordat și titlul de Doctor Honoris Causa, al renumitei Universități Jagielone din Cracovia.

Totodată, C. Geambașu este singurul polonist căruia autoritățile culturale poloneze i-au acordat, în 2015, Premiul *Translaty* pentru „contribuții deosebite la promovarea literaturii polone în lume”. El a participat la toate Congresele internaționale ale traducătorilor, organizate de Institutul Cărții din Cracovia. A fost membru fondator al Societății Profesorilor de Limba Polonă ca limbă străină.

Din anul 1998 este membru al Uniunii Scriitorilor din România.

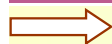
Printre volumele publicate amintim: 1. *Maria Dąbrowska. Proza interbelică*, Ed. Medro, Buc., 1996, 218 p.; 2. *Ipostaze lirice și narrative*, Ed. Medro, Buc., 1999, 226 p.; ediția a II-a; Ed. Universității, Buc., 2010, 268 p. 3. *Scriitori polonezi (secolul XX)*, Buc., Ed. Paideia, 2002, 225 p.; 4. *Cultură și civilizație polonă (sec. X-XVII)*, Ed. Paideia, 2005, 425 p.; ediția a II-a: *Polonia nobiliară*, Ed. Universității, Buc., 2011, 281 p.; *Texte și contexte*, Ed. Universității, Buc., 2009, 211 p.; *Literatura polonă între tradiție și modernitate*, Cluj Napoca, 2018, 216 p. Sub îndrumarea prof. dr. Constantin Geambașu și a membrilor secției de polonă s-a finalizat *Marele Dicționar Polon-Român*, elaborat de profesorul dr. Ion Robciuc.

Constantin Geambașu a publicat peste 100 de studii și articole în limba română și polonă despre raporturile istorice și culturale dintre cele două țări, printre care: *Literatura polonă între tradițional și european*, în *Români și polonezi în Europa*; *Istorie și prezent* (Materialele simpozionului „Zilele culturii polone”, Suceava, 2006; Czesław Miłosz între Europa și America, „Romanoslavica”, XLI, 2006; W. Gombrowicz - atitudinea față de romantism, „Filologie rusă”, 2007, XXIII; 60. Czesław Miłosz între Europa și America, „Romanoslavica”, 2006, nr. XLI (vezi și prefața la Cz. Miłosz, *Privind dinspre Golful San Francisco*), București, Editura Paralela 45, 2007; 6. *America văzută de un est-european*, în *Mai aproape unii de alții*, Suceava, 2007; Stanisław Wyspiański în cadrul modernismului polon, „Romanoslavica” XLII, Buc., 2007 (vezi și prefața la: Stanisław Wyspiański, *Nunta*, Buc., Paideia, 2007); *Istoricul filologiei polone, în Catedra de limbi și literaturi slave. Scurt istoric*, Ed. Universității Buc., 2008.

A transpus cca 100 de cărți din literatura clasică și contemporană de la Kochanowski la Wisława Szymborska, unele în colaborare cu traducătoarea Passionaria Stoicescu. Acestea sunt o mărturie grăitoare a cunoașterii literaturii polone, începând din Renaștere până

¹Cf. Nicolae Mareș, *Constantin Geambașu 70*, Polonus, 2018.

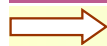

la cele mai importante nume din contemporaneitate. Pentru istoria receptării reciproce a celor două culturi, prezentăm mai jos lista acestor transpuneri, ca o performanță ce greu poate fi depășită:

1. W. Okoń, *Didactică generală. Compendiu*, Buc., EDP, 1974
2. F. Urbańczyk, *Didactica pentru adulți*, Buc., EDP, 1975
3. J. Rudniański, *Cum să înveți*, Buc., EDP, 1976; edi. a II-a, All, 2001
4. W. Okoń, *Învățământul problematizat în școala contemporană*, Buc., EDP, 1978
5. L. Bandura, *Elevii dotați și dirijarea instruirii lor*, Buc., EDP, 1978
6. Z. Włodarski, *Legitățile psihologice ale învățării și predării*, Buc., EDP, 1980
7. H. Markiewicz, *Conceptele științei literaturii*, Buc., Ed. Univers, 1988
8. J. Karpiński, *ABC-ul democrației*, Buc., Humanitas, 1993
9. M. Wisłocka, *Arta iubirii*, Buc., Ed. Paco, 1994
10. P. Wierzbicki, *Structura minciunii*, Buc., Ed. Nemira, 1996
11. S. Lem, *Golem XIV*, Buc., Ed. Univers, 1997
12. E. Pietkiewicz, *Eticheta managerului*, Buc., Ed. ALL, 1999
13. Czesław Miłosz, *Gândirea captivă*, Buc., Humanitas, 1999 (reeditare 2008)
14. Czesław Miłosz, *Europa natală*, Buc., Ed. Univers, 1999
15. Wisława Szymborska, *Sub o singură stea*. Antologie (în colaborare cu Passionaria Stoicescu), Buc., Ed. Universal Dalsi, 1999
16. Karol Wojtyła, *Iubire și responsabilitate*, Buc., Ed. MC, 1999
17. S. Lem, *Eden*, Buc., Ed. Nemira, 1999
18. A. Szczypiorski, *Frumoasa doamnă Sei enman*, Iași, Polirom, 2001
19. Olga Tokarczuk, *Călătoria oamenilor Cărilor*, Iași, Polirom, 2001
20. Cracovia. *Pagini de cultură europeană*, Buc., Ed. Paideia, 2002 (în colaborare)
21. Czesław Miłosz, *Ținutul Ulro*, Buc., Ed. Alfa, 2003
22. Wisława Szymborska, *În râul lui Heraclit*, Antologie (în colaborare cu Passionaria Stoicescu), Buc., Ed. Paideia, 2003
23. Wisława Szymborska, *Chwila/Clipa*, Buc., Ed. Paideia, 2003
24. Leszek Kołakowski, *Conferințe mici pe teme mari*, Buc., Ed. Paideia, 2003
25. S. Chwin, *Doctor Hanemann*, Buc., Paralela 45, 2004
26. A. Stasiuk, Iurji Andruhovici, *Europa mea*, Iași, Polirom, 2004
27. A. Mickiewicz, *Sonete din Crimeea* (în colaborare cu Passionaria Stoicescu), Buc., Paideia, 2005
28. J. Kochanowski, *Treny/Lamentații* (în colaborare cu Passionaria Stoicescu), Buc., Paralela 45, 2006
29. W. Gombrowicz, *Posedații*, Buc., Paralela 45, 2006
30. Czesław Miłosz, *Privind dinspre Golful San Francisco*, Buc., Paralela 45, 2007.
31. S. Wyspiański, *Nunta* (în colaborare cu Passionaria Stoicescu), Buc., Paideia, 2007
32. Al. Fiut, *A fi (sau a nu fi) central-european* (în colaborare cu Cristina Godun), Buc., Dominor, 2007
33. J. Roman, *Românii văzuți la ei acasă*, Buc., Paideia, 2007
34. W. Kuczok, *Mizeria*, Iași, Polirom, 2008
35. Kazimiera Iłkiewiczówna, *În șoaptă* (în colaborare cu Passionaria Stoicescu), Buc., Paideia, 2008
36. Z. Herbert, *Pan Cogito*, Buc., Paideia, 2008
37. Dorota Masłowska, *Albă ca zăpada și roșu bolșevic*, Buc., Ed. Trei, 2008
38. J. Słowacki, *Kordian* (în colaborare cu Passionaria Stoicescu), Buc., Ed. Paideia, 2009 (reeditare, Buc., Eikon, 2022).
39. Z. Krasieński, *Nedivina comedie*, Buc., Paideia, 2010 (reeditare, Buc., Eikon, 2022)
40. Lech Wałęsa, *Drumul spre adevăr. Autobiografie*, Buc., Curtea Veche, 2011

41. Władysław St. Reymont, *Pământul făgăduinței*, I-II, Buc., Ed. Lider, 2011.
42. Czesław Miłosz, *Podul de catifea. Antologie de poezie* (în colaborare cu Passionaria Stoicescu), Buc., Art, 2012.
43. Al. Fiut, *Czesław Miłosz - un Gulliver al secolului XX*, Buc., Ed. Universității, 2012.
44. Bolesław Leśmian, *Lunca. Antologie de poezie* (în colaborare cu Passionaria Stoicescu), Buc., Excelsior Art, Timișoara, 2013.
45. Aleksander Wat, *Secolul meu. Jurnal povestit*, Buc., Humanitas, 2014
46. Stanisław Lem, *Solaris*, Buc., Editura Paladin, 2014
47. Wisława Szymborska, *Portret din memorie*, Buc., Lider, 2014.
48. T. Różewicz, *Poem deschis. Antologie*, Buc., Humanitas fiction, 2014
49. R. Krynicki, *Poeme alese. Antologie*, Tim., Excelsior Art, 2014
50. L. Kołakowski, *Prezența mitului*, Buc., Curtea Veche, 2014
51. L. Kołakowski, *Este Dumnezeu fericit?*, Buc., Curtea Veche, 2014
52. Jan Paweł II, *Jestem bardzo w rękach Bożych*, Humanitas, 2015
53. P. Sommer, *Poeme alese. Antologia*, Bistrita, Charmides, 2015
54. Jerzy Stempowski, *Pe Valea Nistrului*, eseuri, Buc., EUB, 2015
55. Czesław Miłosz, *Autoportretul unui îndărătnic. Convorbiri cu Aleksander Fiut*, Oradea, Ratio et Revelatio, 2016
56. Czesław Miłosz, *Istoria literaturii polone*, Oradea, Ratio et Revelatio, 2017
57. R. Legutko, *Triumful omului de rând*, Cluj-Napoca, Cartea de Știință, 2017
58. Anna Augustyniak, *Iubeam, când ea s-a stins*, Buc., Eikon, 2018.
59. Stanisław Barańczak, *Muscă-ți limba*, Antologie de versuri, Buc., Eikon, 2018.
60. Cyprian Norwid, *Leagănul cântului*, Antologie de versuri (împreună cu Passionaria Stoicescu), Buc., Eikon, 2018.
61. Wisława Szymborska, *Versiunea întâmplărilor*, Antologie (împreună cu Passionaria Stoicescu), Buc., Tracus Arte, 2018
62. Aleksander Nawrocki, *Timpul demult apus*. Antologie de versuri, Buc., Ed. Universității, 2018
63. R. Legutko, *Eseu despre sufletul polonez*, Cluj Napoca, Cartea de Știință, 2018
64. Bolesław Leśmian, *Sindbad Marinarul*, Cluj Napoca, Cartea de Știință, 2018
65. Z. Herbert, *Antologie de versuri*, Buc., Tracus Arte, 2018
66. Julian Kornhauser, *Antologie de versuri*, Buc. Tracus Arte, 2018
67. Adam Zagajewski, *Poeme alese*, Buc., Eikon, 2018
68. Krzysztof Karasek, *Pentru cine tac clopotele*, Buc., ePublishers, 2019
69. Władysław Tatarkiewicz, *Despre fericire*, Buc., Eikon, 2019
70. Jerzy Jarniewicz, *Confiscarea instrumentelor*, Antologie de versuri, Buc., Tracus Arte, 2019
71. Józef Mackiewicz, *Drumul spre nicăieri*, Cluj-Napoca, Casa cărții de știință, 2019
72. Bronisław Wildstein, *Valea nimicniciei*, Buc., Humaitas, 2020
73. Tadeusz Dąbrowski, *Pătratul negru*, Buc., Eikon, 2020
74. Bronisław Wildstein, *Vremea neîmplinirilor*, Cluj Napoca, Casa cărții de știință, 2020
75. Józef Mackiewicz, *Cazul masacrului de la Katyń*, Cluj Napoca, Casa cărții de știință, 2020
76. Jan Polkowski, *Când Dumnezeu e șovăielnic*, Antologie de versuri, Oradea, Ratio et Revelatio, 2020.
77. Alicja Dybkowska, Jan Żaryn, Małgorzata Żaryn, *Istoria Poloniei din cele mai vechi timpuri până astăzi*, Târgoviște, Cetatea de Scaun, 2020
78. Jan Polkowski, *Pandemia și alte dezastre*, Cluj Napoca, Casa

cărții de știință, 2021.

79. Jan Polkowski, *Glasuri*. Antologie de versuri, Oradea, Ratio et Revelatio, 2021.

80. Józef Mackiewicz, *Kontra*, Cluj Napoca, Casa cărții de știință, 2021.

81. Jan Kochanowski, *Cânturi*, Buc., Paideia, 2022 (în colaborare cu Passionaria Stoicescu)

82. Czesław Miłosz, *Acel ceva*, Buc., Tracus Arte, 2022

83. Bronisław Wildstein, *Revoltă și acceptare*, Târgoviște, Cetatea de Scaun, 2022

84. Adam Mickiewicz, *Balade și romanțe. Sonete din Crimeea*, Buc., Eikon, 2022 (împreună cu Passionaria Stoicescu)

85. Cyprian Kamil Norwid, *Scrieri în proză. Flori negre*, Buc., Eikon, 2022 (împreună cu Vasile Moga)

86. Jan Polkowski, *Când Dumnezeu e șovăielnic*, vol II, Buc., Tracus Arte, 2022

87. J. Mackiewicz, *Nu trebuie să vorbești cu voce tare*, Casa Cărții de știință, Cluj-Napoca, 2022

88. J. Ruszar, *Jan Polkowski (studiu monografic)*, Buc., Tracus Arte, sub tipar

89. J. Mackiewicz, *Vaticanul în umbra stelei roșii*, Casa Cărții de știință, în curs de apariție

90. W. Bolecki, *Păsărarul din Vilnius* (studiu monografic despre Józef Mackiewicz), Casa Cărții de știință, în curs de pregătire.

*

Cu acest important prilej îi adresez sărbătoritului ani frumoși, rodnici și îndelungați, multă inspirație și tot ceea ce exprimă în profunzimea ei sintagma/urarea/ poloneză: *Sto lat!*

Alfons Mucha - *Epoeea slavă*

Silvia DOINAȘ POPESCU

Învățăturile unui autor tânăr

Vine o vârstă, vine o vreme când cuvintele se încarcă de sens greu, când trebuie să le înfrunți, tu cu singurătatea ta, a lor solitudine. Și demersul tău devine reflexiv, electiv, confesiv.

Traiectul vieții are parte de momente de tensiune sufletească, dar și de clipe meditative. Stai neclintit în fața bibliotecii și gândești ca și cum a doua zi va fi sfârșitul lumii.

Cărțile te ispitesc cu tulburătoare istorii ori ficțiuni. Unele te intimidează, altele te convertesc la noi legi și norme, canoane și reguli. Rostul lor provine dintr-o tradiție milenară, dar și dintr-un miraj al viitorului.

În fața colii albe de hârtie te simți neajutorat, parcă o iei mereu de la început. Repeți un gest de întemeiere sau de rezidire, dacă limbajul îți oferă ruine.

Cu fiecare cugetare proprie, ți se pare că-ai mai furat veșniciei o clipă de neuitare, că-ai mai scurtat moartea și-ai mai extins câmpia vieții și-a frumuseții.

Omul care scrie n-o face din vanitate, ci din nevoia de comunicare, de comuniune, de cuminecare, de duminecare. (Scriitorul de duminică e cel mai ... autentic).

Valorile se cern și se discern. Se caută încet și se află rar. Dumnezeu ne dă din când în când șansa de a nu ne iubi numai pe noi înșine.

Un autor, cât de mic ori cât de mare ar putea fi (sau este), are mereu de învățat de la albine, de la furnici, de la greieri, de la fluturi. Autorul adevărat nu dă doi bani pe oglindă, ci pe oglinda din el (ce-i de aur și nu are preț).

E bine ca, în loc să ucizi, să furi, să minți, să dai răgaz propriei ființe de a se întoarce în sine.

Eul e aparența Sinelui, Eul e orgoliul Sinelui, Eul e produsul Sinelui. Și, astfel, cu fiecare repliere în sine, Eul iese mult mai puternic și mai bogat.

Sub magica foșnire a frunzelor moarte, stau să răsară florile pădurii. Tot așa și sub propozițiile uzate dorm minuni de stil. Sau simplele îngânări de rostiri cumpănite. Ori melancolii, duișii, întrebări, mirări potrivite sau nepotrivite, cumpătări, exerciții de înțelegere și de asumare a unor reprezentări.

Cu mintea deschisă izbutești să respiri profund, să aspiți spre noi orizonturi. Cu ochii deschiși până și întunericul poate fi străbătut. Cu atât mai eficace este scriitorul atunci când, zgârcit la vorbă, împarte cu generozitate din izbânzile sau din înfrângerile lui.

Vine o vârstă, vine, într-adevăr, o vreme când cuvintele tânjesc o libertate de sine stătătoare.

Ce poți face tu, tânăr scriitor, decât să le aduci pe corabia călătoriei tale? Și să le reînveți cum să redevină lucruri, făpturi și simple IDEI.

Marin I. ARCUȘ

Muzica și literatura sau Muzica sub steaua poeziei

Potrivit ideii de timp și de spațiu se disting arte temporale sau cinetice (muzica și poezia) în mișcare și arte spațiale ale căror opere nu se supun legii scurgerii vremii cum sunt arhitectura, sculptura, pictura la care se adaugă arta coregrafică, teatrul, filmul, ca arte complexe.

Referindu-ne strict la cele două siameze - muzica și poezia (literatură), - marele Caragiale observa că „poezia și muzica sunt două surori divine menite de zei să meargă totdeauna mână-n mână, ca, prin îndoit farmec să minuneze pe muritori”.

Marii compozitorii au creat muzica cu program literar sau muzica programatică și muzica pură, marea muzică aparent abstractă la care, deși nu afixau un program literar, ei îl aveau ca plan de idei în procesul creator.

Muzica programatică sau muzica având la bază idei literare - teoretizată, în principal, în romantism de către un Hector Berlioz, Robert Schumann, Franz Liszt, Richard Wagner - a fost și rămâne mai accesibilă melomanului orientat în labirintul sonor de un fir divin al Ariadnei. Pentru meloman chiar și titlurile creațiilor muzicale prezintă atracție și concentrare în comparație cu titluri cu nume de simfonii, cvartete, sonate și altele. De amintit aici oratoriul *Miorița* de Anatol Vieru, *Constelația omului* de Tiberiu Olah și alte piese sau motive din muzica universală precum *Tristan și Isolda*, *Pelléas și Melisande*, *Oedip*, *Mandarinul miraculos*, *Război și pace*, *Un supraviețuitor din Varșovia*, *Simfonia a VIII-a* a Stalingradului creată de Dmitri Șostakovici și multe altele. În opinia marelui maestru muzicolog George Bălan, muzica programatică este parcul prin care trecem încantați spre muzica pură.

Ca exemple am putea cita *Poema român* de George Enescu care a propus ca program:

Seară de vară. Sărbătoare. Se aud clopotele de vecernie, cântările preoților:

Noaptea. Lumina limpede a lunii, doina unui păstor;

Furtuna. Se oprește furtuna, cântă cocoșii, clopote, imnul național român.

După *Poema român*, spre crepuscul de viață, aducându-și cu melancolie aminte de vârsta fără griji, a scris *Suita Săteasca* și *Impresii din copilărie*. De asemenea, în poemul simfonic *Vox Maris* își propune să evoce dezlănțuirea unei furtuni și pieirea în adâncul apelor răscolite a marinarului care sârse în apărarea celor aflați în primejdie. Înfruntarea dintre matelot și stihiiile marine apare ca o imagine simbolică a eternului duel dintre om și destin. Din acest punct de vedere *Vox Maris* este socotit un epilog la *Oedip* cu cele șase tablouri literare în baza cărora a creat minunea vocal-simfonică..

Între muzica programatică și cea pur simfonică, spre orientarea ascultătorului, uneori există un motto. Atracția spre motto-ul literar chiar și la începutul creației simfonice pure pare să fie o atracție puternică pentru melomanul mai puțin avizat în materie de ascultare a

muzicii.

Așadar, muzica s-a adresat literaturii din cele mai vechi timpuri. Un Orlando di Lasso și Claudio Monteverdi, Un Bach și Haendel, un Mozart și Haydn, fără a mai vorbi de Beethoven, Romantismul și vremurile moderne care au simpatizat cu genurile muzicale inspirate din subiecte literare, cultivându-le cu asiduitate.

Fără a cădea în literaturizare excesivă, compozitorul trebuie să aibă posibilitatea de a înălța edificiul sonor pe pilonii unei logici specific muzicale: imitație polifonică, formă tripartită, formă de sonată, iar elementele episodice fiind integrate legilor componistice. În madrigalurile lui Lasso apare fenomenul ecoului, ciripitul păsărilor în *Anotimpurile* lui Vivaldi, cotcodăcitul găinii în *Concertul lui Rameau* sau tic-tac-ul ceasornicului la Haydn.

În tot demersul sonor, arhitectura muzicală rămâne suverană, ideea poetică fiind obligată să se mențină în umbra severelor ziduri muzicale.

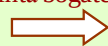
Dacă în clasicism forma muzicală va deveni mai suplă și mai fluidă sub acțiunea binefăcătoare a artei poetice, în romantism, relația muzică-literatură e văzută nu ca un paralelism sau coexistență a celor două arte, ci ca o fuziune intimă.

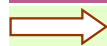
Acesta este programul estetic expus de Liszt în studiul său *Hector Berlioz și simfonia sa Harold* realizat în cele 13 poeme simfonice inspirate din marile subiecte ale literaturii universale. După esteticianul Eduard Hanslick, în acest mod muzica a fost profanată și că în locul logicii s-a instaurat haosul. În replică, Liszt a demonstrat că programul precizat de el nu face altceva decât să continue o tendință conturată în muzica lui Beethoven. Nu Beethoven a creat *Simfonia a IX-a* pe baza versurilor lui Friedrich Schiller, cu un efect magistral pe mapamond?

Continuând pe această idee, ajungem la principiul wagnerian al sintezei muzicii și poeziei dramatice. Era desigur exagerat a proclama drama muzicală ca singura modalitate a „muzicii viitorului” - idee care și-a atras numeroși detractori, cel mai dur fiind prietenul său de altădată, filozoful Fr. Nietzsche. În acest sens, Gustav Mahler se străduia să conceapă simfonia ca meditație pe tema marilor probleme ale existenței umane - simfoniile socotite drame simfonice (v. *Cântecul pământului*).

Atât la Mahler cât și la Debussy ideea poetică joacă un rol hotărâtor, dar nici Mahler, nici Debussy - acești părinți ai muzicii moderne - nu s-au mărginit să facă din muzică ilustrația sau comentariul unui text literar, ci au urmărit absorbirea ideii poetice de către expresia sonoră.

În decursul secolului XX, de la Arnold Schönberg la Stockhausen, muzica a fost concepută din ce în ce mai stăruitor ca expresie a unui mesaj poetic concret. Dacă stăm să gândim, nu numai muzica programatică, ci întreaga muzică, inclusiv cea simfonică, reprezintă bogate

și dense semnificații poetice. În acest sens, Dmitri Șostakovici prezintă răspicat această situație: „Autorul unei simfonii, a unui cvartet, sau a unei sonate, poate să nu declare programul, dar este obligat să-l aibă ca bază ideologică a lucrării sale”. *Simfonia a VIII-a*, op. 65, compusă în anul 1943, este un exemplu. Dacă avem în atenție sinonima ei - *Simfonia Stalingradului* -, mesajul este atât de clar pentru ascultător și anume: războiul l-a câștigat înțelepciunea gândirii înaripate și voința neînfricată a meselor.

Uneori, impregnarea muzicii de idei literare își are și riscurile ei uitând că menirea muzicii, artă emoțională, este de a reliefa și amplifica conținutul psihologic al subiectului abordat. Încercarea de literaturizare ilustrativă nu aduce beneficii muzicii, dimpotrivă! Intențiile compozitorului devin un jalnic simulacru de artă, un compromis, un *quiproquo*.

S-ar putea face referiri la unele creații ale lui Hector Berlioz sau Richard Strauss la care înțelegerea discursului muzical nu-i posibilă fără urmărirea paralelă a programului literar. Chiar dacă abordează subiecte de mare elevație, cum este *Așa grăit-a Zarathustra* nu-l salvează pe Strauss de ilustratism. Literaturizării excesive din *Don Quijote* sau *Simfonia domestică*, publicul va prefera poezia mai puțin concretă, dar atât de înălțătoare din *Simfonia a V-a* de Beethoven, *Preludiile* lui Liszt sau *Patetica* lui Ceaikovski.

Totuși, unele experimente ilustrative onomatopeice precum behăitul oilor, scârțâitul patului, zgomotul morilor de vânt la Richard Strauss își au utilitatea lor îmbogățind limbajul muzicii cu noi mijloace de a sugera realul. Behăitul oilor este preluat și transfigurat la Enescu în *Suita Săteasca* dedicată Orchestrei simfonice din New-York. În muzica lui Olivier Messiaen apare glasul păsărilor diferite, ceea ce a influențat pozitiv muzica modernă mai puțin constructivismul conturat după Primul Război Mondial care a propus un zid în fața influențelor literare. Igor Stravinski, considera muzica, prin excelență neputincioasă a exprima ceva: un sentiment, o atitudine, o stare psihologică, un fenomen al naturii.

Dacă Arnold Schönberg - părintele atonalismului - a năzuit să îmbine muzica cu expresivitate poetică (v. *Supraviețuitorul din Varșovia*), emulul său Anton Webern dezvoltă mai mult latura tehnică a fostului său maestru - organizarea serială a totalului cromatic. Webern interzice poeziei și dramei să pătrundă în sanctuarul gândirii compozitorului - o muzică, deci, cerebrală, de o maximă abstracțiune, influențat de versurile interiorizate ale unui Li-tai-Pe, Strimberg, Ștefan George, Reiner Maria Rilke. Nici chiar Igor Stravinski nu a rămas fidel crezului său paradoxal formulat în *Cronicele vieții mele*. Oricât s-ar vrea de pură, opera din oratoriul *Oedipus Rex* pe libret de Cocteau, răsfărge ceva din grandoarea tragică a mitului antic.

Compozitorul *en vogue* Kolheinz Stockhausen în lucrarea sa *Măsuri de timp* se arată adeptul unei estetici abstracte, tehnificate și dezumanizate. Totuși, în opera *Karré pentru patru orchestre și patru coruri* (1961) ne pune în fața unei nearticulate cotituri: compozitorul nu declară vreun program, dar muzica să se desfășoare patetic și direct ca un film panoramic al neliniștilor și prăbușirilor la care compozitorul asistă în societatea contemporană. Iată că muzica abstractă nu se lipsește de farmecul ideii poetice subsumată demersului simfonic.

Edgar Varèse, francez autoexilat în America, intitulează compozițiile sale tehnic și enigmatic: *Hyperprism*, *Octandre*, *Ionizare*, *Densitate 21,5*, *Integrale* în care, sub aparență antiliterară, se ascunde o autentică vibrație poetică.

Mai ales cu Beethoven și romanticii secolului al XIX-lea își face intrarea compozitorul tribun, compozitorul luptător care, în epoca contemporană, este caracterizat prin sentimentul înaltei sale personalități umane și etice în fața semenilor săi care așteaptă un cuvânt de încurajare, o lumină călăuzitoare. Bartók, de exemplu, vrea să facă

din muzica sa „un mijloc de apropiere între popoare”. La fel Paul Hindemith, cu tot constructivismul său, vorbește despre „dorința cuprinzătoare de a oferi ceva din sine semenilor”, iar, după Șostakovici, rostul muzicii este de a aduce semenilor „consolare și sprijin”. În lucrarea *Monumentum*, în cea mai mare parte pur instrumentală, evocă reprimarea crudă a elanurilor tinereții de către forțe brutale, inumane. Pentru a preciza semnificația pe care o atribuie jertfei eroice, A. Serov recurge la versurile lui Nichita Stănescu intonate de corul bărbătesc:

Adolescența e-o frânghie de aur
Pe care n-o poți tăia, de vrei, cu cuțitul
Adolescența e-o frânghie de aur
Legând nadirul cu zenitul.

Pentru ca ascultătorul să înțeleagă muzica sub semnul unor frământări umane, a pus înaintea concertului său versurile Ninei Cas-sian, spre a-i stimula propria fantezie componistică.

Iată-ne dincolo de lună
pe orbita soarelui!
Am plecat de pe pământ
dar nu pentru că nu-l iubim destul...
Nu, nu ne-am săturat de fructe
de câini și cai,
de iarbă, de zăpadă,
de glasurile noastre,
mai pure decât timbrele astrale.
Dar am plecat
pentru a afla.

Se întâmplă însă ca nu numai melomanii, ci și comentatorii profesioniști (muzicologii) să exagereze prin literaturizare. Avem ca exemplu *Simfonia a VIII-a* de Șostakovici în care apar imagini ce nu intră în sfera expresivă a muzicii: „pământul scăldat de sânge”, „hoarde hitleriste”, „orașele prefăcute în scrum”, „pământul ca grădină de morminte” ș.a. În adevăr, simfonia s-a creat ca un strigăt de mânie împotriva cotropitorului fascist, dar asta nu înseamnă că muzica poate reda toate ororile militare, așa cum unii ar putea crede. Asta o face, prin excelență, arta literară.

Literaturizarea ilustrativă a comentariului pe marginea muzicii trădează o concepție înrudită cu a lui Richard Strauss care se lăuda că poate exprima în muzică și o halbă de bere. Adevăratul comentariu muzical nu-l pot face decât cei înzestrați cu o viziune poetică a muzicii. Caracterizarea poetică-programatică a expresiei muzicale este o cale ce permite descoperirea vieții reale în limbajul cu aparență atât de misterioasă a sunetelor - „scânteie din focul divin” - după crezul vinezului Eduard Hanslick.

Sunt evidențiate ca modele de comentarii muzicale numele unui Romain Rolland, Thomas Mann, Robert Schumann, Hector Berlioz, Franz Liszt, Richard Wagner, Piotr Ilici Ceaikovski, B. Asafiev, George Bălan, Iosif Sava și mulți alții.

Bibliografie. Note

1. Bălan, George, *Dincolo de muzică*, Buc., Editura pentru Literatură, 1967
2. Bușulenga, Dumitrescu, Zoe, *Iosif Sava, Literatura și muzica. Scriitori români*, Buc., Ed. Cartea Românească, vol. I/1966, vol. II/1967
3. Bălan, George, *Noi și clasicii*, Buc., Editura Tineretului, 1968, p. 307-312
4. Bălan, George, *Muzica, temă de meditație filozofică*, Buc., Editura Științifică, 1965, p. 94-107
5. Gavoty, Bernard, *Amintirile lui George Enescu*, Buc., Editura Muzicală, 1982, p. 48-49
6. Bălan, George, *Muzica, artă greu de înțeles?* Buc., Editura Muzicală, 1960, p. 105-115

Doina DRĂGUȚ

Problema existenței... Diavolului

Partea diavolului - ed. Fundația Anastasia (seria occidentală), 1994 (trad. de Mircea Ivănescu după originalul din limba franceză: Denis de Rougemont - *La Part du Diable*, Édition Gallimard, 1982).

Un tânăr autor primește, în decembrie 1941, sugestia lui Jacques Maritain (1882-1973) de a scrie o carte despre... diavol. Dialogul avea loc în America, la New York, unde filosoful francez se stabilise din 1933 și unde convivul său de 35 de ani fusese nevoit să se exileze. „Provocarea” lui Jacques Maritain nu era întâmplătoare, ci se adresa unui intelectual care, debutând la 23 de ani cu *Les méfaites de l'Instruction publique*, publicase câteva cărți remarcabile: *Le Paysan du Danube* (1932); *Politique de la Personne* (1934); *Penser avec les mains* (1936); *Journal d'un intellectuel en chômage* (1937); *Journal d'Allemagne* (1938) și se consacrase cu *L'Amour et l'Occident* (1939).

Sugestia a prins rădăcini, din moment ce, peste numai două luni, cel ce avea s-o materializeze scria în jurnalul său: „La ora șapte am început să scriu. E ora zece și am în fața mea Introducerea și trei capitole terminate. Mi-e foame, mi-e frig, sunt fericit și alerg să mănânc ceva de 50 de cenți la cafeneaua din colț” (18 febr. 1942). El cunoaște o adevărată febră a scrisului: „sunt prizonierul cărții mele” (22 febr. 1942), uitând și de timp, și de sine: „Am lucrat toată noaptea și pe mine emoția mă face să adorm... Nu pot să ascult Bach fără să-mi fie rușine că scriu” (26 febr. 1942). Se izolează nu în mod deliberat, ci pentru că altfel nu poate: „Constat că de patruzeci și opt de ore nu am mai spus un cuvânt nimănui (...) Lucru nocturn. Dorm puțin dimineața sau după-amiaza” (1 martie 1942). Contagiat de scris, autorul începe să jubileze relativ repede: „Am dat la dactilografiat primele cincizeci de pagini” (7 martie 1942). „Însănătoșirea” (în sensul dat de Blaga: „o boală-nvinsă-i orice carte, frate!”) se presimte: „Fericirea de a scrie și de a mă simți liber noaptea și ziua” (20 martie 1942). „Febră” încetează la 25 martie 1942: „Am scris finis la ora șase dimineața (...) Idee bizară: dacă am terminat atât de repede cartea aceasta, a fost pentru că am încercat s-o iau repede”. Cartea se numește *La Part du diable*, a fost așternută pe hârtie, într-o

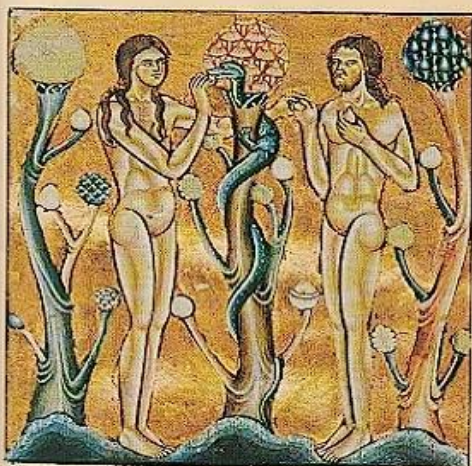
primă variantă (1942) în numai cinci săptămâni, iar autorul ei este Denis de Rougemont (1906-1985). O astfel de performanță nu este, desigur, la îndemâna oricui, dacă luăm în considerare și eoul ex-

traordinar pe care l-a avut în epocă și după aceea. Surprinzător este că ea nu este nici prima și nici ultima din cariera gânditorului elvețian (s-a născut lângă Neuchâtel, dintr-o familie de cărturari și demnitari strămutați din Franche-Comté prin secolul al XIV-lea).

Partea diavolului este o recidivă: *Iubirea și Occidentul* fusese, la rândul-i, scrisă, tot într-o primă variantă, în patru luni (conform celor scrise de autor, la 21 iunie 1938, în *Cuvântul înainte* la prima ediție). Tradusă imediat în engleză (1939), *Iubirea și Occidentul* s-a dovedit un best-seller, din moment ce, și peste ani, a stârnit entuziasmul unui mare scriitor și editor, ca T.S. Eliot, care i-o retipărește, în 1956, într-o variantă revăzută. Prin urmare, miza lui Jacques Maritain pe Denis de Rougemont nu era deloc neîntemeiată.

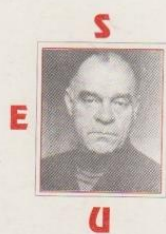
Revenind la *Iubirea și Occidentul*, ea a cunoscut ediția „definitivă” în 1972 (cea care a fost tradusă și în românește, Ed. Univers, 1987); îmbogățită cu un „Post-scriptum provizoriu și științific polemic” (a se remarca paradoxul formulării!), ediția din 1972 reprezintă, pentru autor, „cartea de care nu mă voi despărți niciodată” (apud. Virgil Căndea, *Introducere la versiunea românească*). Ceea ce fusese considerat, de lumea întreagă, timp de trei decenii, o capodoperă, se vedește a fi, pentru cel care a scris-o, o carte perfectibilă (alt paradox: capodoperă imperfectă!). Ce-i drept (cf. Virgil Căndea), *Iubirea și Occidentul* a stârnit nu numai elogii, ci și obiecții (Michel Cazenave și Jacques Bennet), de care Denis de Rougemont a ținut seama, fie și numai pentru a le dezamorsa. Priza la idei și febrilitatea redactării nu puteau să nu fie elogiuate. Saint-John Perse, autorul celebrei *Anabasis* (la origine: expediția lui Alexandru cel Mare în Asia), îl considera „una din personalitățile cele mai marcante, mai surprinzătoare și mai împlinite din generația lui literară”. Deținea „arta formulării” (Paul Valéry), iubea „parabola și simbolul, căuta neconținut înțelesurile originare, exacte” (Virgil Căndea). Poseda „preocuparea de a

denis de rougemont la part du diable

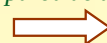
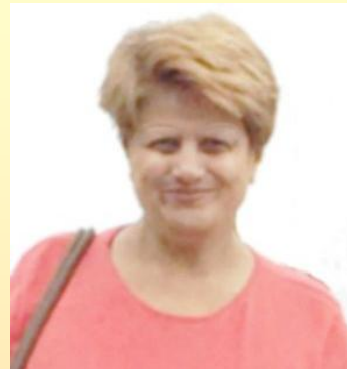
idées/gallimard

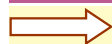
DENIS DE ROUGEMONT

• Pentru cei ce nu văd din diavol decât coada •
• Diavolul și păcatul • Psihanalistul redus la tăcere •
• Director de inconștiență • „Cu toți sîntem vinovați” • Demonul libertății • Demonul politiei •
• Diavolul în Biserică • Diavolul teolog • Diavolul scriitor • Diavolul și sexualitatea • Lupta contra diavolului • Sensul cuvintelor • Alabastrul cerului •

partea
diavolului

(se) limita la esențial” (textul din 21 iunie 1938).

Adept al lui Kierkegaard și prieten cu Emmanuel Mounier (*Introduction aux existentialismes*), Denis de Rougemont studiase la Neuchâtel, Viena și Geneva. Își susținuse licența în Litere, cu probe la franceză, latină, germană, istorie, psihologie și filozofie. După ce va denunța invazia nazistă în Franța, va fi condamnat (ca ofițer în Statul Major al armatei elvețiene) la 15 zile de închisoare. Devenit incomod într-o țară care era neutră, Denis de Rougemont este trimis într-o misiune de conferențiar în SUA, unde va fi și lector la Universitatea franceză, în exil, și redactor la „*Vocei Americii*”. Va rămâne peste Ocean șapte ani, timp în care va mai scrie: *Les Personnes du drame* (1944), *Lettres sur la Bombe atomique* (1946), *Journal des Deux Mondes* (1947). Acestea, ca și cărțile de după întoarcerea în Europa, vor valida, și ele, intenția lui Jacques Maritain. *L'Europe en jeu* (1948), *L'Aventure Occidentale de l'homme* (1957), *Vingt-huit siècles d'Europe* (1961), *Les chances de l'Europe* (1962), *Lettre ouverte aux Européens* (1970), *L'avenir est notre affaire* (1977) fac dovada aceleiași infatigabile plăceri de a scrie; o plăcere care nu l-a părăsit toată viața. Motivația acestui stil inflamant trebuie căutată în Prefața, deja citată, din 1938: „Am profitat pe cât posibil de lucrările recunoscute clasice și de alte câteva (...) În lipsa unei cunoașteri atotcuprinzătoare pentru a cărei dobândire ți-ar trebui mai multe vieți, m-am mulțumit să caut ici și colo confirmări convenabile unor păreri pur intuitive”. Handicapul documentației incomplete (nu și insuficiente) poate fi transformat în atu de spiritul riguros speculativ. Cartea este epifania spiritului creator, singura oglindă în care se reflectă acesta.

Numindu-și lucrarea cu o formulă dragă autorilor medievali târzii (pentru care ceea ce nu se pretindea doct nu era luat în seamă; toți - teologi, filosofi, astrologi, chiromanți etc. - au scris „tratate”, iar nu... eseuri), Denis de Rougemont arată și de ce „*acest mic tratat*” (166 pagini) nu-și propune să epuizeze problema existenței diavolului: cartea nu a fost scrisă pentru a înspăimânta o lume și așa agresată de tot felul de angoase, ci pentru a descrie „*lucrarea diavolului în vremea prezentului nostru, în fața noastră și prin noi, ca fiind Marele Trucaj*”. Partea diavolului este „o încercare de a tălmăci anumite neajunsuri ale vremii noastre, raportându-le la acțiunea singurei ființe care se bucură de faptul că ele există”.

Cartea lui de Rougemont are, într-adevăr, o structură de tratat (fie el și în rezumat): 5 secțiuni și 66 de capitole (teme), fiecăruia revenindu-i, în medie, 2,5 pagini; cum, însă, nu toate temele sunt egale în importanță, unele fiind simple enunțuri, dizertația merge de la câteva rânduri până la câteva pagini.

Pentru Denis de Rougemont, **diavolul este „Marele Scamator”, „Marele Iluzionist”, iar scena pe care se produce este Istoria (Lumea), Viața (Morală)**. Gânditorul elvet înregistrează două mari scamatorii, sub semnul cărora ar trăi omenirea de vreo sută și cincizeci de ani încoace. Prima scamatorie o „*decupează*” dintr-un text al lui Baudelaire, și el preocupat de prezența și formele de manifestare ale maleficului: „*Cea mai frumoasă șiretenie a diavolului constă în a ne convinge că el nu există*”. Într-un spațiu raționalist prin excelență, cum este Occidentul, după atâtea și atâtea descoperiri științifice care au îndepărtat în bună parte obscurantismul, într-o lume care **a decretat că „Dumnezeu a murit”, (deci, nu mai avem de ce să ne temem de Diavol, pentru că el a existat atâtea timp cât a existat Dumnezeu)**, într-un astfel de univers antropocentric, în care individul este propriul său stăpân, tocmai pe o astfel de scenă se produce **prima scamatorie**. Numai că **Marele Dușman n-a murit**, ci numai s-a deghizat; **el nu mai cere deschis sufletul, ci încrederea, satisfăcând pentru aceasta, niște vanități: aur, mărire, amor; el oferă, pentru a o elimina, pentru fiecare îndoială - o certitudine; plătește cu monezi intens poleite, dar calpe; și-ți cere să nu te ferești de ispite, ci să le dai curs din moment ce ești**

propriul tău stăpân! Înger căzut, Diavolul este „prințul acestei lumi” fiindcă trăiește printre oameni și în oameni, iar nu în înaltul cerului. Egotatria, afirmă în subsidiar de Rougemont, este boala prin care Diavolul cucerește lumea; o boală pe care nu numai că nu vrea să o vindece, ba chiar o întreține... diabolic.

Împinsă până la paroxism într-o ființă în al cărei întreg neam a fost contaminat, egotatria aceasta duce la cea de-**a doua scamatorie**. Iată-o formulată de Denis de Rougemont însuși: „*Și astfel, cu începere din 1933, diavolul ne-a făcut să credem că el era pur și simplu dl. Adolf Hitler, și uneori altcineva*”. Atrocitățile hitlerismului au făcut ca fűhrerul să fie numit Antihrist, adică o încarnare a Satanei. Diavolul în cămașă brună a fost un fenomen de masă; un delir torționar colectiv. Identificându-l pe Hitler cu Satana, lumea a răsuflat ușurată în 1945, când el s-a sinucis. Nu e deloc așa, fiindcă asemenea specimene au mai fost și, probabil, vor mai fi. Întrebarea pe care o avansează de Rougemont (și pe care și-o poate pune orice om normal) este: **cui i se datorează apariția și ascensiunea lui pe scara istoriei?** Unei formidabile voințe proprii de a conduce sau (și) unei dulci inconștiențe a contemporanilor? În absența unui răspuns raționalist, de Rougemont conchide că și aici „*și-a băgat dracul coada*”. Cum că Diavolul este „*director de inconștiență*”. De unde, apelul la luciditate și realism, chiar dacă trebuie admisă, *ab initio*, ineputizabila putere de metamorfozare a celui care întrupează Spiritul Răului; și chiar dacă momentul separării apelor de uscat, al binelui de rău, al erorii de adevăr este aleatoriu și, prin asta, greu de perceput, fiindcă nu există o regulă; dar, oare, există cu adevărat o regulă în acest domeniu? Se pare că nu, continuă de Rougemont, din moment ce **diavolul proliferază și în sistemele cu adevărat democratice** (fiindcă, în paranteză fie spus, toate se pretind și se declară democratice). „**Adversarul este totdeauna în noi înșine**” (p. 69). Dacă e așa, atunci **cu toții suntem vinovați de existența Diavolului**. Unele credințe religioase chiar afirmă o culpabilitate colectivă, nu numai locală, națională ori continentală, ci planetară. Neamul omenesc, se spune, este un neam de vinovați, fie și numai prin prisma păcatului originar; păcat care se află, totuși, la originea cunoașterii umane. „*Libertatea înseamnă dreptul de a nu asculta*” (p. 78) și, deci, de a te opune. Libertatea, mai observă tot la modul paradoxal de Rougemont, este, în același timp, un risc; dar nu unul oarecare, ci unul care „*trebuie asumat cu fiecare clipă*” (p. 79). Altfel, **micii demoni** - substituiți ai Marelui Scamator - **își fac de cap: cei ai poliției, siguranței, neînsemnătății, popularității**. De aici, un alt paradox: **democrația „nu este, ca și sănătatea, decât o utopie”** (p. 91), iar ceea ce este îndeobște considerat opusul ei - totalitarismul - nu este, în fond, altceva, decât „*forma de jos a democrației*”. Prin gura unuia sau altuia, care alenează difuzarea știrilor reale cu false, Diavolul a asemuit coloanei a V-a a lui Hitler. În plus, mai avertizează de Rougemont, **cel care descoperă și dezvăluie ascunzătoarea Diavolului riscă să devină el însuși ascunzătoare**: exact ca în celebrele tratate medievale despre exorcizări: **diavolul din posedat trece în cel care l-a alungat de acolo; dacă nu în corp, atunci în fotoliul său**.

Alfons Mucha - Vitraliu

Silviu Doinaș POPESCU

Pe calea visului

Silviu Doinaș Popescu, de vorbă cu scriitorul
și doctorul în filologie Ion Popescu-Brădiceni

V. Geometria stranie a călătoriei

S.D.P.: - Hai să-i lămurim pe cititorii acestei cărți publicate în serial în câteva reviste ori ziare. Ești tatăl meu și eu sunt fiul tău. Ne-am angajat amândoi pe Calea Literaturii și fiecare din noi avem o operă. Vin azi cu o întrebare-cheie. Deși la un moment dat părea imposibilă, evoluția Ta și-a aflat împlinirea. Care a fost filosofia ta de viață? Căci sigur ai una! Care mie mi s-a părut, ca modest observator, uluitoare. Dar aș dori să intri oarecum în miezul ei, bănuie, încă incandescent.

I.P.B.: - Capitală întrebare. Această filozofie stă la baza întregii mele opere literare, științifice, pedagogice, poetice, narative și publicistice. Eu am considerat că Existența mea a biruit precum Tezeu Labirintul și pe Minotaurul din centrul lui. Cine citește și pe deasupra, dar și pe dedesubt, pricepe rapid. Dar și cine are cât-decât o formație culturală tot o să-și dea seama de „geometria” stranie a călătoriei mele „argonautice” în Universul Ideal al Marilor Cărți ale Umanității.

S.D.P.: - Ești - au afirmat Lucian Gruia (în Contemporanul), Theodor Codreanu (în Convorbiri Literare) - teoreticianul transmodernismului în România, în Europa, în S.U.A. În taină, lucrezi la un „Dicționar de termeni ai transmodernismului”. Ai lansat și câteva programe doc-trinare manifeste, tratate, studii de specialitate. Dă-mi voie să-ți citez poemul 28 (un sonet) din ciclul „Noua condiție a Demiurgului” care, dintr-al meu punct de vedere, grăiește esențialul despre „etosul trans-modern”.

I.P.B.: - Pentru azi ți-ai făcut bine treaba. Te felicit! Ți-l recit eu din memoria-mi încă infailibilă: „Așa să știi: sunt transmodern! Doctrinile prin ciur le cern. De vrei să înțelegi, ei bine: nu-s trântorul de la albine. Sunt zeul lor vernacular dar le dau ritmul tot mai rar căci ele însele-și discern și-acest nou etos transmodern. Așa să știi: sunt în eon mai brav decât Napoleon și-mi curge-n vine însuși Cerul. Nu vezi? Îi e, de-argint, tolcerul. Iar galaxiile mă vor ca pe-un păstor l-al lor ciopor.”

S.D.P.: - Sonetul e o ars poetica tradusă din abstract în concret. Transformă în cosmogonie și alegorie o parabolă eminesciană, ieronimică, precum demonstrezi undeva într-un celebru eseostudiu instituit drept bază, parțială, a paradigmei transmoderniste.

I.P.B.: - O să fie revăzută, revizuită, adăugită, urmând să apară în revista „Discobolul” la rubrica pe care-o dețin de câteva numere încoace: „Eminesciana” cu concursul generos al domnilor Ion Pop, Mircea Stâncel, Cornel Nistea, Aurel Pantea, Ladislau Daradici ș.a.

S.D.P.: - Care este relația dintre critică și producția literară propriu-zisă?

I.P.B.: - Înc-o întrebare perfect ținută... Critica literară teoretică și socioculturală contribuie sui generis la educarea gustului pentru lectură, în special în cazul tineretului, școlarizat încă gratuit în România. Tot critica (parțial exegetică, parțial apologetică, dar și cea

de întâmpinare și evident de descoperire) are menirea de a pune în adevărata lui lumină într-un text raportul dintre facilitate și dificultate. Totodată, ea poate însemna o forță în educarea rezistenței în fața lecturilor facile (ca de pildă din autori minori precum Al. Toma, Horia Stamatu, Spiridon Popescu); și poate, calitativ spori capacitatea noastră de a discerne între adevărata și falsa profunzime (ca de pildă înlocuirea tâlcului ca bancul pueril ori nesărat).

S.D.P.: - Desigur să nu uităm că tot critica literară construiește și asigură stabilitatea ierarhiei valorice, a canonului literar (fie el neo-post-transmodernist).

I.P.B.: - Dar funcția educativ-formativă a criticii se conjugă cu cea a istoriei literare, un prim pas întreprinzându-l deja Nicolae Manolescu ori Alex Ștefănescu. Eu le urmez cu propria-mi întreprindere: „*Poeți români contemporani și cărțile lor esențiale*”. M-am consultat în acest sens cu câțiva prieteni și proiectul a fost validat ca fructificator al unui nou orizont de așteptări ale publicului de... mâine. Căci eu lucrez deja în... viitor.

S.D.P.: - Tot critica literară își asumă, ziceai, și funcția de descoperire...

I.P.B.: - ... dar obligatoriu conexată teoriei literare, care în nume propriu oferă un teren de (in)confort teoretic și (in)stabilitate metodologică, prin reflexia motivată epistemic și sistemic, asupra practicii de analiză. Cea care elaborează modele teoretice, doar indirect cu caracter normativ, căci ele reprezintă, deseori, nu numai efectul unei priviri lucide asupra literaturii, dar și expresia integrării literaturii între celelalte arte și discipline umaniste, este știința literaturii / știința textului, iar analitica mea pe acest dublu aspect a mizat, implementându-l pe „sol hermeneutic”, încă util, fecund, profitabil.

S.D.P.: - Asadar un scriitor intrat în arena literaturii, un critic literar, pe ce coordonate se impune să-și conflueze demersurile auctoriale?

I.P.B.: - În arena literaturii e ca-n „infernul deocamdată”, căci doar autenticele valori critico-literare se impun, vădind (dis)continuitate și nivelul (meta)literar prealabil; acestea trebuind să se raporteze la textul propriu-zis atât în punctul de pornire cât și în formarea concluziilor, dar și să creeze un spațiu de confluență a tuturor încercărilor de reflecție interactivă-participativă alternativă, asupra fenomenului literar, indiferent din ce direcție ar veni valul acestei (in)determinări și (re)confruntări în conformitate cu triada tipologică adecvare-coerență-grad de relevanță.

VI. Purtătorul de fabulos condei

S.D.P.: - În ce constă statutul ontologic al operei literare? Cum este receptat el azi? Mai e nevoie ca receptarea să coabiteze cu au(c)torialitatea? Și pe ce metode trebuie să mizeze creatorul literar?

I.P.B.: - Eu am definit conceptul în „O introducere în teoria și

practica relecturii”, în 2017, printr-o pledoarie pentru un (re)cititor ideal. Apoi în „Scriitura care așteaptă ca înțelegere și interpretare”, fixându-le pe raporturile dintre obiectiv, subiectiv și intersubiectiv. Ca în „Geo-metria sufletului” (I. Biblioteca Babel / II. Ficționalitate și dicționa-litate. Resursele capodoperei) să arăt că, scriitorului, îi luminează drumul metoda matriceală. Statutul ontologic al operei literare este la rândul său tot receptat ca triadă: mimetic-paramimetic-antimimetic. Textul literar reprezintă un produs linguisticoimaginativ, este alter-nativ la realitate (pe care o complinesc până la a o destitui și a o reinstitui ca pură ficțiune, ca pură autoreferențialitate redundantă: formă a intelectului, catharsis, diadă adevăr-posibil, triumghiul conți-nut-formă-livresc, ansamblul structură-cod-context.

S.D.P.: - Numai că aici s-ar cuveni o precizare metodologică îndrăguită de relația adevăr cognitiv-adevăr-artistic.

I.P.B.: - Întocmai. Opera literară (cu textul ei cu tot) își are propriul statut. Este suficient a fi verosimilă într-un eon că poate fi neverosimilă în alt eon și viceversa: a fi stranie într-o eră și capodoperă într-alta (ori cel puțin cap de pornire a unei noi paradigme literare).

S.D.P.: - Au fost cazuri: cu Lautréamont, Homer, Urmuz, Tzara, Labiş.

I.P.B.: - Scopul textului literar nu mai e instrucția ci desfătarea, cu un spațiu personal de manifestare, cel al poeticii, prin mijloacele de care scriitura dispune: armonia versului / versurii, ritmul, rima, imitația auditivă, povestea, fictivul (cu arlechini cu tot = perspective inverse = dublă perspectivă) și oniricul (iluzia onirică), închipuirea, transplanarea corectivă peste orice artificialitate baroc-manieristă.

S.D.P.: - Astfel, permite-mi să presupun: referentul extern este înlocuit de cel intern.

I.P.B.: - Ei, da / Tendința-i spre o anumită circularitate a discursului poetic, spre o întoarcere a limbajului asupra lui însuși. Mimesisul se lasă regândit eminamente ca expresie și ca invenție verbală, devenind automat, ca atitudine fundamentală față de problema reprezentării, paramimesis. Iar atitudinea antimimetică caracterizează curente de avangardă în ansamblu dar și o altă percepție a textului literar care-și are sursa în sine, ca și cum s-ar autogenera. E un narcisism textual, întoarcerea permanentă a textului asupra lui însuși, ce pare a povesti mereu același basm?

S.D.P.: - Cum se face un text a cărui semnificație este chiar facerea acestui text?

I.P.B.: - Odată abolită realitatea, ficțiunea însăși este realitatea-ca-atare și atunci saltul în metaficțiune este inevitabil căci intră în joc hermeneutic un alt tip de adevăr: cel al ficțiunii care presupune un univers primar, un univers secundar și o structură proeminentă. Adică ficțiunea literară consistă în referentul intern, în simbolicitate (adică deschiderea simbolică a operei literare). Referentul ultima al operei literare este chiar structura operei literare structură verbală. În actul estetic, activitatea expresivă nu adaugă faptului impresiile, ci acestea sunt elaborate și formate de ea.

S.D.P.: - Ah, ut theoria poesis. Ți-ai apropiat formula, ba chiar pare-se ai inventat-o. Lazăr Popescu cred c-a observat asta! Dar cum practica... omoară, rogu-te s-o traduci faptic și scriptic într-o compoziție exemplificativă...

I.P.B.: - Și firește exemplară.

S.D.P.: - Nici că mă-ndoiesc!

I.P.B.: - Compunerea se numește „Album cu versuri”: „Condeiu-mi scrie singur povestea ce urmează: A fost odată, cum în basme, o sfîrlează de fetiță frumoasă foc, tare isteată, subțire la mijloc. Mergea la școală de dis-de-dimineață până pe la amiază. Se scufunda apoi într-o bibliotecă a unui dascăl (zis Mocioi). Înota prin apele imaginare ale unor mări de sentimente. Din subconștientu-i țâșneau izvoare stranii, tulburătoare, mirabile chemări. Ea se pierdea încântată, regină

la albine, printre cuvinte, sensuri și propoziții pline de-nvățătură, de norme, de reguli, definiții gramaticale, texte, probleme, exerciții. Ținea jurnal cotidian, cu însemnări și mici istorioare (poate banale), de spus la greieri și la furnici; sub nucul uriaș de din grădină îi vorbea-n șoaptă o rază de lumină: „Atenție la fluturi și la îngeri, domnișoară. Îi vezi cum tot planează, cum levitează, zboară peste fânețe, parcă-s trași printr-un inel de aur cu diamant rubiniu; și tot mânați de-un țel: vocație să-i zicem? Când o să brusc dispar, voi deveni stilou cu o cerneală sacră, cum gălbenușu-n ou. Ți-l fac cadou de Ziua Copilului ce-i azi!” Estimp, o veveriță-se cațără prin brazi. Fetița cea zglobie, cu păr cârlionțat, se scutură de visu-i și din al ierbii pot ieși să-și reînceapă lectura de plăcere. Cuvintele pe buze se prefăceau în miere. Iar, dintre personaje, chiar, Făt-Frumos se-ntruchipa. Cu calu-i de omăt și-având în frunte stea: „Hai și-om pleca în lume”, - chiar dânsi îi grăia, cu-o dragoste timidă, „Aruncă-te în șa!” și se pierdeau spre zarea-oglină în gemănată-n plai cu-o magmă aburindă”. Iar eu, ce-s purtătorul de fabulos condei, vă las pe voi prieteni! Găsiți-i alt temei!”

S.D.P.: - Temeiul, rostul, întemeierea, temeincia. În germană grund, simplu, e fond, stabilire, fundament.

I.P.B.: - Mihai Eminescu echivalează Grundul cu ens entium, temeiul subsistent al oricărui existent. Temeiul este un arheu. De exemplu proza eminesciană „Arc haeus” e povestea norocoasă a bunei întâlniri pe care pot s-o aibă temeiul subsistent și arheul consistent „ENS” este „EON”. Temeiul acesta, eontic, rezidă în unic și identic iar el poartă și luminează marile sensuri ale Operei.

S.D.P.: - Fetița ajunge, poate, la ființa gândului genuin pe calea visului care e ca o „casă a Ființei” care este limbajul poetic, angajat în aventura Inițierii.

I.P.B.: - Ceea ce face din temei gând și din gândul înființat temeiul care călătorește mai departe, pe drumul fără capăt al lumii posibile, este identicul. Făt-Frumos accede spre această lume de dincolo de zarea-oglină, cea fantastică, în care o cheamă pe fetiță. De-acîncolo o lume că nelumea este posibilă, neîntreruptă fiind de-o altă ordine de lucruri. Nici o ordo rerum nu o tulbură, nici o ordo idearum nu o mișcă. Aici numai arheul arheului guvernează. Fetița are desigur predispoziție filosofică. Zarea-oglină e anticipată de geniu, iar geniul e oglinda ce con-ține enigma identicului.

S.D.P.: - Poezia este fondarea prin limbaj și în limbaj - afirmă Martin Heidegger în „Holderlin und das Wesen der Dichtung”.

I.P.B.: - Fetița își dezvăluie profunzimile proprii ca stare de poezie care întemeiază ființa prin rostire și înclinația spre-o poeticitate difuză ce-și este fondare prin rostire în gând genial. Pe acest aspect, cel ce-ar continua compunerea mea ar trebui să dezvolte textul.

S.D.P.: - Ce este atunci întemeierea gândului genial?

I.P.B.: - Colegul meu de facultate Constantin Barbu dă un răspuns tocmai la această întrebare. Interogația cuprinde două adevăruri care își coapartin. Unul este sensul ontic în care gândul suferă întemeierea prin limbaj originar ca „gând fondat”. Celălalt e semnul ontologic prin care gândul produce întemeierea în gând genial ca „gând fondator”.

S.D.P.: - Cum trăiește geniul acest spectacol al spiritului? E actor ori spectator?

I.P.B.: - Geniul pur nu e nici actor nici privitor simplu ci e creatorul care vede jocul corespondent al ființei și al poeziei ca arhei dominanți. Geniul a coborât întâi substanța în subiect, acum subiectul se reîntoarce în substanță, unicul în Unu, gând rostitor în arheul său.

S.D.P.: - În ce carte așază aceste fraze Constantin Barbu?

I.P.B.: - Într-o carte intitulată „Rostirea esențială. Eseu despre reamintirea Ființei” care a apărut la Editura Scrisul Românesc, în 1985, având drept referent științific pe gorceanul Grigore Smeu, cu o prefață de Marin Sorescu.

Carmen MANEA

Remember Valentin Gheorghiu

În 17 iulie 2023 s-a stins din viață inegalabilul pianist și compozitor Valentin Gheorghiu. Muzicianul a plecat cu discreția, cu noblețea și modestia care i-au caracterizat întreaga existență. Istoria a demonstrat că puțini sunt aceia care scapă uitării, iar acest lucru își are prețul său: mutarea la cele veșnice îi aduce artistului excepțional o aură legendară și îl transformă într-un personaj de poveste. Este greu să acceptăm că Maestrul nu mai este printre noi; personalitatea domniei sale rămâne încrustată cu litere de aur în discografia bogată, în numeroasele partituri, în spiritul și în inimile noastre. Nici o evocare a academicianului Valentin Gheorghiu nu-i poate face pe deplin dreptate. Pentru mulți dintre noi, maestrul a fost un aristocrat al pianului, mai bine spus un Domn (avea statură domnească, dar și domnea peste regatul muzicii) și un artist de excepție.

A aparținut categoriei oamenilor de anvergură, cu caractere puternice, talente de excepție, inteligențe armonioase, care au contribuit durabil, la progresul culturii românești și al artei noastre pianistice. Se cuvine, ca prin travaliul memoriei să-l pomenim cuviincios, ca pe un adevărat model profesional și uman, demn de urmat. Ne dăm seama deja cât de mult îi datorăm și cât de mult ne lipsește.

În galeria muzicienilor români ai tuturor timpurilor, maestrul Valentin Gheorghiu ocupă un loc privilegiat, datorat personalității sale artistice complexe și originale, dublei vocații de interpret și compozitor, precum și carierei sale solistice impresionante, desfășurată pe parcursul a mai bine de 8 decenii. În 21 martie 1928, la Galați,

Valentin Gheorghiu

vedea lumina zilei cel mai strălucit reprezentant al artei pianistice românești din cea de-a doua jumătate a secolului al XX-lea și de la începutul secolului XXI. Întâlnirea cu profesoara Constanța Erbiceanu în 1934, cu George Enescu în 1937, și debutul pe scena Ateului Român în 1943, sub bagheta dirijorului George Georgescu, sunt evenimentele cruciale, care i-au marcat semnificativ cariera.

Studiile făcute la Conservatorul bucureștean sub îndrumarea unor maeștri renumiți precum Constanța Erbiceanu, Mihail Jora, Mihail Andricu și Constantin Brăiloiu, au fost continuate la Conservatorul Național de Muzică din Paris. Biografia ilustrului muzician este bine cunoscută și nu face obiectul textului de față. Ni se pare însă important să menționăm faptul că pe parcursul celor 80 de ani care au trecut de la debutul său de pe scena Filarmonicii (ca solist al *Concertului nr. 1, opus 15* de Beethoven, sub bagheta celebrului dirijor George Georgescu), cariera sa a urmat un drum ascendent, incluzând mii de apariții pe scenă în postură solistică și camerală, multe turnee în țară și în străinătate, înregistrări pe discuri și CD-uri, numeroase compoziții publicate.

Înregistrările realizate cu concertele de Beethoven, Mendelssohn-Bartholdy, Schumann, Chopin, Liszt, sau Grieg sunt neegalate până în ziua de astăzi, constituind adevărate etaloane artistice. Dubla calitate de pianist concertist și de compozitor i-a conferit o viziune complexă și unitară asupra repertoriului abordat și o remarcabilă conștiință artistică. Aspirând către puritatea stilului, muzicianul s-a apropiat cu modestie și responsabilitate de partiturile cărora le-a redat conținutul bogat, cu multiple semnificații. În cazul maestrului Valentin Gheorghiu, fidelitatea față de textul muzical nu a însemnat o reproducere identică, mecanică, ci o înțelegere structurală în profunzime, care a oferit publicului posibilitatea de a percepe opera sub forma înveșmântării ei expresive, cât și a bogăției semantice.

Prestațiile de pe scenele de concert - toate de valoare excepțională - ne îndeamnă să gândim cu admirație și grație la interpretul care și-a dedicat muzicii talentul și întreaga viață. În performanțele unice, pianistul reușea de fiecare dată să creeze o atmosferă plină de vrajă - ca o oglindă cu multiple fațete -, în a căror transparență s-a reflectat universul complex al sufletului său, alături de crâmpie din lumea înconjurătoare. Interpretul a abordat muzica în triplă ipostază: ca modalitate de transmitere a mesajului compozitorilor, ca mijloc de investigare a absolutului, ca manifestare a propriilor sentimente și a viziunii sale artistice.

Inspirată dintr-o filosofie largă și din vasta sa experiență, concepția estetică a interpretului reunea ordinea frumuseții și ordinea ideii, conferindu-le o nobilă destinație umană. Pe parcursul strălucitei sale cariere, a abordat actul interpretativ ca pe o prezență expresivă, chintesențială, stabilă și durabilă ca viața însăși. Maestrul Valentin Gheorghiu a parcurs un drum ascendent, de la momentul inițial de manifestare a entuziasmului tineresc, dominat de lirism, de conso-

nanța cu lumea și cu sine, la îmbinarea fanteziei cu rigoarea, în perioada maturității artistice (în care și-a menținut neștirbite prospețimea și elanul sentimentelor), atingând formula metaforică, cu profunde rezonanțe reflexive în perioada înțelepciunii. Ceea ce ni se pare însă extraordinar, este faptul că pianistul și-a păstrat optimismul, verva, elanul și impetuoșitatea pe parcursul celor peste 8 decenii de activitate artistică.

L-am ascultat cântând pe scena Ateneului începând din anul 1960; am admirat nu doar arta sa pianistică excepțională, ci și tinerețea spirituală, noblețea sentimentelor și dorința de a dăruia spectatorilor momente de emoție intensă și de bucurie fără margini.

În ultimii ani, muzicianul a apărut pe scenă în compania soției sale, pianista Roxana Gheorghiu, precum și a unor colaboratori și prieteni devotați ai domniei sale: violonistul Gabriel Croitoru și violoncelistul Marin Cazacu. Militând pentru sinceritate, autenticitate și înaltă măiestrie, distinșii muzicieni au dat dovada unei excelente colaborări instrumentale (la nivelul expresivității și al concepției estetice), unui rafinat gust artistic, conjugat cu capacitatea de a se conforma rigorii stilistice a textului muzical. Versiunile pline de culoare și fantezie ale sonatelor pentru pian și vioară și ale trio-urilor de Beethoven, Dvorak și a trio-ului scris de Valentin Gheorghiu au evidențiat creativitatea și viziunea unitară a interpretelor.

Am deschis sertarul memoriei, încercând să realizez nu doar o evocare, în sensul cunoscut, ci și o „invocare”, pentru a atesta prezența pianistului în arta românească și în sufletele spectatorilor. Cuvintele sunt mult prea sărace pentru a zugrăvi o personalitate atât de luminoasă precum aceea a maestrului Gheorghiu, neîntrecut pianist și compozitor, dar și om iubitor de bine și de frumos. Putem afirma că în cazul domniei sale, artistul poate fi abordat ca Atlas, care a purtat pe umerii săi universul muzicii naționale.

Nu-l vom uita niciodată pe omul minunat, prietenos, afabil, liniștitor prin simpla-i prezență, tonic, prin inepuizabila volubilitate, cu o privire luminoasă, cu ochii animați de un foc lăuntric, cu vocea clară, cu un timbru particular, care nu știu să fi supărat vreodată pe cineva. Nu-l vom uita pe pianistul cu silueta suplă și dreaptă, cu profilul de medalie romană, cu surâsul îngăduitor, cu privirea cald pătrunzătoare, într-un cuvânt, vom rămâne pentru totdeauna marcați de farmecul acelei figuri în preajma căreia ne-am simțit mai presus sau chiar dincolo de noi înșine.

Spiritul inegalabilului artist stăruie - poate cu un surâs de mulțumire - și în înregistrările sale, care constituie adevărate mărturii ale unei arte interpretative exemplare. A fost un clasic superb; un vajnic și neobosit rătăcitor printre aștri, dar și pe pământ, un re-alizator de unicate interpretative, cu o încărcătură plină de magie și de profunde semnificații, un poet al pianului. Artist cu un profil spiritual unitar, s-a remarcat printr-o pecete stilistică personală, imposibil de imitat. Onestitatea și modul în care a slujit muzica, promovând cu autoritate valorile ei majore, constituie exemple profesionale și estetice remarcabile.

Muzica acestui artist excepțional - umanist prin excelență - se va auzi multă vreme după ce ființa sa de pe pământ a trecut hotarele vieții. Interpretările sale pianistice îngemănează firesc tensiunea înaltă a sentimentelor cu pulsul eternelor pasiuni și cu întrebările existențiale și fac posibilă evocarea unei lumi miraculoase, încărcată de sens și de nobile aspirații.

Pentru cei care i-au fost contemporani, maestrul Valentin Gheorghiu rămâne un model de conștiință, de exigență și probitate profesională, de modestie și de dăruire de sine. Întreaga viață a muzicianului a fost guvernată de aspirația spre perfecțiune, spre o existență plenară, absolută, guvernată de legile frumosului și adevărului. Ceea ce m-a impresionat de-a lungul anilor, a fost nu doar excelența artei

sale pianistice, ci și bucuria vecină cu extazul pe care maestrul o găsea într-o frază muzicală, cântată de sute de ori, și modul său de a se dăruia unei lucrări pe care o cunoștea pe dinafară - cu prospețimea și exuberanța unui tânăr care o parcurgea pentru prima dată. Expresii ale generozității și nobleței sufletești, interpretările inegalabile ale pianistului Valentin Gheorghiu, gravate ingenios pe partitura eternă a muzicii, constituie adevărate etaloane de artă interpretativă și nebănuite surse de desfătare sufletească și intelectuală. Grație expresivității și poeziei lor inefabile, aparițiile artistului pe podiumul de concert - toate cu valoare de unicat - vor rămâne întipărite pentru totdeauna în sufletul acelora care au avut șansa și privilegiul de a-l asculta.

Întreaga activitate a academicianului Valentin Gheorghiu aparține unui artist umanist prin excelență, cu toate implicațiile de seriozitate, de gravitate și conștiință a răspunderii față de cultură și public, pe care le presupune această calitate.

Departe de dorința de a epata prin bravură sau exagerări la nivel dinamic ori agogic, pianistul a abordat repertoriul cu un subtil simț poetic și o muzicalitate elevată, făcând dovada talentului, experienței și exigenței profesionale. Pentru domnia sa, partiturile nu constituiau achiziții exterioare, ci renașteri interioare. Îmbinând armonios expresivitatea și sinceritatea, cu virtuozitatea, vigoarea și eleganța, artistul a fascinat publicul, care l-a ovaționat la fiecare apariție pe scenă.

O privire retrospectivă asupra prestației artistice și a înregistrărilor pianistului demonstrează consecvența cu care acesta a respectat trăsăturile stilistice ale repertoriului abordat; spre deosebire de mulți interpreți actuali, care consideră mai importantă etalarea propriei personalități (uneori în detrimentul cerințelor menționate în partitură), concertele maestrului au oferit adevărate mostre de bun gust, de echilibru și de artă pianistică elevată, constituind adevărate masterclass-uri pentru interpreții din toate generațiile.

Elogiul vieții și al nobilelor sentimente umane s-a îmbogățit cu semnificații profunde în perioada contemporană, marcată de întrebări și neliniști, de conflicte, adeseori dramatice. Grație prestațiilor artistice inegalabile ale maestrului Valentin Gheorghiu, publicul a descoperit noi semnificații, în consens cu aspirația mereu actuală îndreptată către Bine, Frumos și Adevăr - tripleta de aur a marilor creații.

A sluji, a iubi, a se devota muzicii, acestea au fost comandamentele care au călăuzit viața și activitatea maestrului Valentin Gheorghiu. A făcut-o cu har, cu infinită modestie, cu dăruire și generozitate, ilustrând în mod strălucit dictonul lui Hegel, după care **omul nu este altceva decât șirul faptelor sale**.

A venit momentul să-i aducem glorioasei sale memorii ofranda gândului nostru pios. Dumnezeu să-i dăruiască odihna și lumina veșnică! Acolo, în înaltul cerului va dăinui mereu spiritul său liber și nobil.

Chiar dacă a murit la o vârstă venerabilă, ni se pare că a plecat prea devreme, lăsând un gol imens în viața culturală românească. Personal am perceput această pierdere ca pe o mare nedreptate. Dumnezeu să-i dăruiască odihna și lumina veșnică!

„Nu plângeți; n-a murit, ci doarme.” (Luca 8, 53)

Închei cu caracterizarea succintă pe care i-am făcut-o maestrului Valentin Gheorghiu într-un articol din *Actualitatea Muzicală* nr. 4/2013, la aniversarea a șapte decenii de activitate pianistică excepțională: „Ați încercat vreodată să definiți superlativul absolut în interpretarea muzicală? Să înțelegeți în ce constă *secretul* care face diferența între o prestație artistică foarte bună și una catalogată ca fiind unică, sublimă, inegalabilă, irepetabilă? Ați reușit oare să descifrați «pe viu» sensul unor epitete întâlnite în cronicile concertelor, care desemnează o atmosferă plină de vrajă, de inefabil, de elevație?”

Tudor NEDELCEA

Sfântul Petru Movilă

Arhiepiscop-mitropolit al Kievului, Galiției și a toată Rusia

În contextul războiului aberant (ca toate războaiele) dintre Rusia și Ucraina, planificat de mai mari Planetei, s-a vorbit, doar tangențial, despre o mănăstire la Kiev, fără alte precizări ale comentatorilor noștri. Este vorba de celebra Lavra Pecerska din Kiev, în care a fost stareț mitropolitul Petru Movilă. Un celebru specialist al culturii medievale rusești, Dmitri Lihaciov, se întreba: care Petru este mai mare în istoria Rusiei, țarul Petru sau Petru Movilă. Pe atunci, mitropolitul român era extrem de apreciat, cu îndreptățire, de marile personalități culturale europene, nu numai rusești; acum, Petru Movilă este dat uitării.

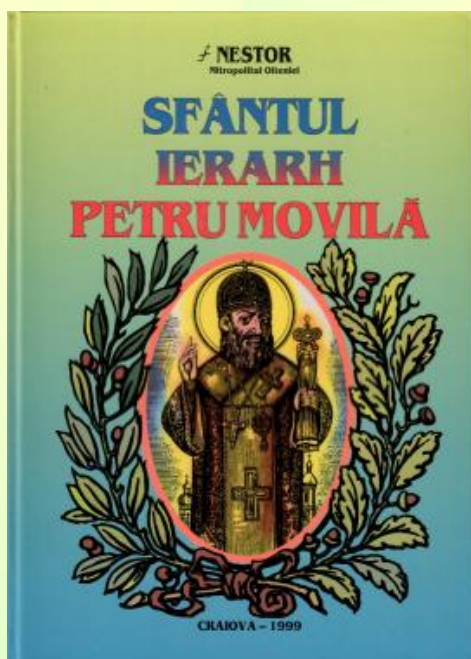
Spre a-l aduce în actualitate, mă folosesc de cartea mitropolitului de veșnică pomenire, Nestor Vornicescu, care, în calitate de președinte al Comisiei pentru canonizarea sfinților din Sf. Sinod al Patriarhiei Române și la îndemnul patriarhului de aceeași veșnică pomenire, Teoctist, Patriarhul României, către mitropolitul Nestor „să analizeze posibilitatea, aspectele și efectele canonizării mitropolitului Petru Movilă” (adresa nr. 1386/1996). Ca un autentic cărturar și patriot, mitropolitul Nestor Vornicescu (născut în localitatea basarabeană Lozova-Orhei la 1 octombrie 1927, trecut în lumea veșnică la 17 mai 2000, ca mitropolit al Olteniei) a elaborat mai întâi un studiu-referat documentat, transformat într-o carte impresionantă prin acribia științifică: *Sfântul ierarh Petru Movilă, mitropolitul Kievului, al Galiției și a toată Rusia*. Monografie hagiografică (Craiova, 1999, 326 p.), cu un cuvânt înainte semnat de Virgil Cândea, care ține să sublinieze: „Sfânt al Bisericii ucrainiene, Petru Movilă este, deopotrivă, sfânt al Bisericii noastre, în care a fost botezat, de care a fost neconținut legat, pe care a slujit-o prin multe și generoase înfăptuiri”.

De menționat și subliniat titlatura înaltului ierarh Petru Movilă:

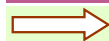
„Arhiepiscop-mitropolit al Kievului, Galiției și a toată Rusia”, și exarh al Sfântului Tron al Constantinopolului, statut de care s-a achitat cu asupra de măsură, slujind, în fapt, și onorând ortodoxia răsăriteană de la Kiev la Moscova. Biserica Ortodoxă a Ucrainei, într-o ședință a Sinodului său din 27 iulie 1995, a hotărât comemorarea la Kiev, la 22 decembrie 1995, a strălucitului arhiepiscop Petru Movilă, fiind totodată canonizat, trecut în rândul sfinților ierarhi, la 22 decembrie 1996. În același an, UNESCO a recomandat sărbătorirea lui Petru Movilă cu prilejul a patru veacuri de la naștere și 350 de ani de la trecerea sa la cele veșnice (deci la doar 50 de ani, o vârstă împlinită prin marile sale realizări).

Ca președinte al Comisiei sinodale de canonizare (raportor fiind I.P.S. Calinic al Argeșului), Nestor Vornicescu a convocat membrii Comisiei Sinodale la Craiova, în ședință de lucru, la 16 septembrie 1996, spre a discuta acest referat-studiu prezentat Sfântului Sinod în ședința din 24-26 octombrie 1996; aprobat în unanimitate și cu recunoștință pentru „*acest ilustru vlăstar de voievod moldovean, român prin naștere și ucrainian prin adopție, ajuns mitropolit al Kievului și vajnic apărător al Ortodoxiei*”. Un exemplar al referatului-studiu a fost înaintat Sinodului de la Kiev, I.P.S. Nicodim mitropolitul al Harcovului. Între 14-15 decembrie 1996, la Mănăstirea Pecerska Lavra din Kiev a avut loc festivitatea de comemorare și canonizare a mitropolitului Petru Movilă, cu participarea I.P.S. Nestor Vornicescu din partea Patriarhiei Române.

Monografia hagiografică elaborată de Nestor Vornicescu, cu o vastă și bogată documentare, *Petru Movilă*, se remarcă prin tratarea multilaterală a personalității ierarhului canonizat, dar mai cu seamă ca „om duhovnicesc și strălucit ierarh al Bisericii Ortodoxe de Ră-

Lui
Tudor Nedelcea
in hăgietate;
Omagiu
autorului
f. autor
23 apr. 1999
Craiova

sărit”, cu date biobibliografice precise, îndreptând unele erori precedente, mai ales cele de soriginte ucrainiană.

Petru Movilă s-a născut la Suceava, la 21 decembrie 1596, ca fiu al Margaretei și al lui Simion Movilă, domnitor al Țării Românești (1601-1602) și al Moldovei (1607-1608). Este botezat Petru, în amintirea străbunicului său, Petru Rarel, nume pe care nu l-a schimbat nici atunci când a fost tuns în monahism. Și-a început învățătura în casa părintească, cu profesori trimiși de Frăția Ortodoxă din Liov (sprijinită financiar de familia Movileștilor). Copilăria și adolescența le-a petrecut în vârtejul luptelor politice în care au fost implicați frații săi, motiv pentru care Petru se refugiază în Muntenia, la Târgoviște, la curtea lui Radu Șerban (1602-1610), apoi în Ardeal și Polonia la Liov, unde-și continuă studiile, în special privind limbile (cunoștea româna, slava, latina, greaca, polona, ruteana), dar și gramatica, poetica, retorica, teologia, omiletica, precum și meșteșugul armelor. În 1617 primește cetățenia polonă și intră sub protecția hatmanului St. Zokievski (conform legii polone). Este propus de regele Sigismund III ca domnitor al Moldovei, dar refuză. Părăsește armata polonă și vizitează ca închinător, în 1622, vestita mănăstire Pecerska și se mută pe moșia Rubejovca, cumpărată, în apropiere de mănăstire. Mitropolitul Kievului, Iov Barețki, îi intuiește vocația monahală și-l încurajează în acest sens, vocație manifestată prin „cinstirea sfinților, păzirea cu strictețe a obiceiurilor creștinești, evocarea unor fapte minunate legate de întemeierea unor mănăstiri și biserici, atracția către persoanele bisericești și respectul pentru creștinii cu viață îmbunătățită”, cum îl descrie Nestor Vornicescu. Din 1627 rămâne în mănăstire, se călugărește în decembrie 1627, este hirotonit ierodiacon și ieromonah, stareț al mănăstirii, hirotonit arhimandrit, primind și titlul de ierarh din partea Patriarhiei Constantinopolului. Alegerea sa ca arhimandrit-egumen al Lavrei Pecerska a fost într-un moment dificil, ortodoxia răsăriteană suferind prigoana catolicismului (a uniației) și a protestantismului, Polonia fiind o țară majoritar catolică. În atare

situație, Petru a apărut clerul ortodox, redus numeric și neajutorat financiar; pentru instrucția și educația clerului ortodox și-a pus la dispoziție toată averea sa, a folosit tactul diplomatic cu întreaga Curte regală polonă. În 1631 întemeiază cu colegiu ortodox, prima instituție de învățământ superior din Europa de est, în programa școlară introducând și elemente preluate din școlile occidentale (latina, gramatica, retorica, didactica, aritmetica, muzica, geometria, astronomia, teologia), a întemeiat o bibliotecă, a organizat activitatea tipografică și editorială, tipografia Lavrei folosind caractere la-

tine și poloneze, instituie serviciul predicii în toate bisericile și mănăstirile din regiune.

Ca scriitor și teolog, tipărește peste 20 de lucrări bisericești-teologice, polemice, educative, filosofice și moralizatoare, fiind „*unul din cei dintâi clerici ai Bisericii Ortodoxe din Rusia Mică*”. Cea mai faimoasă și utilă carte este *Mărturisirea de credință* (Geneva, 1633), întocmită pe baza Bibliei, scrierilor Sfinților Părinți, a canoanelor, fiind o călăuză de învățătură și de morală creștină, de doctrină, lucrare dezbătută și la Sinodul de la Iași (15 sept. 27 oct. 1642), convocat de domnitorul Vasile Lupu. Ca român, Petru Movilă a trimis tiparnițe, meșteri tipografi, podoabe pentru cărți, chiar cărți în Muntenia și Moldova, tipografiile lui Matei Basarab de la Câmpulung, Govora și Târgoviște, a lui Vasile Lupu de la „Trei Ierarhi” din Iași beneficiind de aceste donații.

În 1633 a fost ales arhiepiscop și mitropolit al Kievului, Galiției și a toată Rusia, instalat oficial în Catedrala „Sf. Sofia” din Kiev, instituție care va fi luată de la uniați și redată ortodocșilor.

După ce-și scrisese testamentul, Sfântul ierarh Petru Movilă trece la cele veșnice la 22 decembrie 1646 (stil vechi), fiind înhumat ca un simplu monah în biserica cea mare din Lavra Pecerska, „*între stâlpi, lângă strana stângă, la subsol*” la 9 martie 1647, fără nicio piatră funerară sau inscripție care să-i consemneze numele.

Cu deplin temei, Virgil Cândea notează: „*I.P.S. Nestor a vrut să facă nu numai un studiu adresat istoricilor, ci și o scriere de zidire sufletească pentru credincioșii căutători de modele spirituale, cinstitori ai Sfântului Petru Movilă*”, monografia hagiografică fiind un „*omagiu major adus marelui ierarh-cărturar, fiu al Moldovei, mărturie a venerației Bisericii Ortodoxe Române pentru înălțimea lui spirituală*”.

Nădăjduim ca strădaniile Sfântului ierarh Petru Movilă (consacrat sfânt în bisericile din România și Ucraina) de consolidarea a ortodoxiei răsăritene să fie pilduitoare și pentru vremea noastră, în care războiul dintre ortodocșii ucrainieni și ruși să se sfârșească cât mai curând, iar pacea să troneze, conform preceptelor creștine.

P.S. Pace vouă! ne-a transmis Iisus Mântuitorul, dar cuvântul a devenit indezirabil azi. Ministrul Armatei Române, V. Dâncu, a fost destituit că doar a vorbit despre pace. Ambasadorul Ucrainei la Vatican și soția lui Zelenski (în ce calitate?!) s-au războit la Papa Francisc, care a cerut, în nenumărate rânduri, pace. În ce lume am ajuns să trăim?! Reprezentantul ucrainenilor din România în Parlamentul nostru cum comentează abuzurile grosolane ale conducerii politice actuale de la Kiev asupra minorităților naționale în general, ale românilor în special, cărora li s-a interzis dreptul la religie, limbă (la limba română, nu la limba „moldovenească” inventată de Stalin), învățământ, tradiții etc.?!

Alfons Mucha - Epopeea slavă

Emblema Sfântului Mitropolit Petru Movilă,
din Trebnickul, apărut în anul 1646.
(Operă a ieromonahului xilografar Ilie.)

*Пётръ Мовилъ Христу поклонити
Киевскому митрополиту и всей Руси*

Semnătura autografă a Sfântului Petru Movilă, arhiepiscop-
mitropolit al Kievului, Galiției și a toată Rusia.

Ion NĂLBITORU

Florentin Smarandache și Logica neutrosofică

Domnul Profesor universitar FLORENTIN SMARANDACHE, de la Universitatea New Mexico din S.U.A., s-a născut în 1954 în localitatea Bălcești, din județul Vâlcea. Domnia Sa este un savant de renume mondial, din păcate, mai puțin cunoscut în România datorită faptului că mass-media promovează nonvaloarea și nu adevăratele valori românești cu care să ne mândrim în lume.

Domnul Smarandache este omul care încă din timpul liceului l-a contrazis pe Einstein afirmând că există viteze mai mari decât viteza luminii. Cercetările de bază ale Domniei Sale au fost axate mai mult pe matematică. De asemenea poate fi considerat „părintele paradoxismului”, dar și al dezvoltării Logicii neutrosofice.

Deși a plecat din țară de peste trei decenii nu și-a uitat locurile natale, își iubește patria și colaborează cu scriitori și oameni de știință români publicând la diverse reviste din România. A colindat foarte mult pe toate continentele, a ținut conferințe și a fost prezent la tezele de doctorat în multe state din America, Europa și Asia.

Am de la Domnia Sa, în colecția mea, două volume realizate în colaborare cu scriitorul și publicistul Andrușa Vătușiu din Orșova, prietenul nostru comun, „Evoluție Neutrosofică Umană în Spirală sau Divinul este în Om” și „Mai ușor să distrugi din interior decât din exterior”.

Venit de curând în România pentru o lună de zile, am fost surprins plăcut și m-am simțit onorat să fiu contactat de Dumnealui și invitat, împreună cu soția, să ne întâlnim la Craiova. La această întrevedere a fost prezentă și distinsa doamnă Adriana Răducan, membră a UZPR.

Cu această ocazie, printre alte proiecte culturale discutate și invitația de a publica la revista Domniei Sale din America, m-a anunțat că va publica o carte la editura mea, FRANCO, și va pregăti o nouă antologie cu scriitori din țară. A acceptat să-mi acorde un interviu pe care să-l public la mai multe reviste de cultură din țară și străinătate.

Ion Nălbitoru: Domnule profesor, ce v-a determinat să plecați din România și cum ați reușit într-o perioadă când regimul comunist avea o securitate puternică și știa tot ce se mișcă în țară?

Florentin Smarandache: Ce m-a determinat să plec? Aveam dosar la securitate! Mult mai târziu am descoperit, prin Consiliul Național de studiere a Arhivelor Statului, că aveam de fapt cinci dosare care însumau vreo 880 de pagini. Eram numit „Obiectivul Savu”. Deci eram pe lista neagră a securității, îmi pierdusem și locul de muncă, pentru că lucram la Întreprinderea de Utilaj Greu din Craiova și acolo era un securist care mă urmărea. Nu aveam voie să trimit articole de

matematică în afară, nu era nimic politic. Trimisese un articol în Franța, în franceză, un articol de matematică, dar n-a ajuns fiindcă l-a oprit securitatea. Am fost luat la interogatoriu de ce am trimis fără să le cer lor aprobarea. Și așa am rămas sub observația lor. Dacă rămâneam în România aș fi fost distrus. Nu a știut nimeni când am plecat, nici soția. După '89 am reușit să-mi aduc și familia în State.

Am plecat din România în 1988 și am trecut ilegal granița în Turcia unde am cerut azil politic. Aici am stat aproape doi ani, am lucrat în diverse munci necalificate. Locuiam într-un Champs câteva sute: jumătate români, jumătate polonezi, dar erau și bulgari, cehi și etiopieni.

Din Turcia am emigrat după aproape doi ani de zile, deoarece era foarte multă lume care trebuia să emigreze în America. Doar trei țări ne acceptau din Turcia: Statele Unite, Canada și Australia. Totdeauna eu am optat numai pe Statele Unite. Pentru că stătusem prea mult în Istanbul, am frecventat Institutul Cultural Francez. Vorbeam franceză curent, pentru că în țară învățasem franceza și latina, nu engleza. Ei știau că absolvisem universitatea și puteam să lucrez în învățământ sau în cercetare în Franța. Francezii mi-au dat viza înaintea celei americane. Eram nedecis și asta m-a făcut să mai aștept un pic și mi-a venit și viza americană și astfel am emigrat în S.U.A.

I.N.: De ce totuși ați ales America și nu Canada, Australia, Franța sau Germania?

F.S.: Avantajul plecării în America a fost că aceasta era privită ca „centrul lumii” și ce făceai acolo se auzea mai tare decât în România. În plus toate lucrările și cărțile științifice se scriau și se scriu în engleză. Deci voiam să mă simt liber.

I.N.: Ați menționat că limba franceză o stăpâneți perfect dar nu și engleza. Cum ați reușit să vă descurcați într-o țară a cărei limbă nu o cunoșteți? De asemenea, cum ați reușit să vă adaptați, apoi să deveniți profesor universitar, venind dintr-o țară cu un regim totalitar și pășind în alta considerată metaforic „țara tuturor posibilităților”?

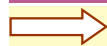
F.S.: La început mi-a fost dificil, trebuia să ne adaptăm cu limba și noul stil de viață. Învățasem puțină engleză din articolele pe care trebuia să le traduc cu dicționarul, dar mai slab cu gramatica, și le trimiteam la diverse reviste. Am avut un profesor turc, în Turcia, care ne-a predat limba engleză la cei care voiam să emigrăm. Dar în Turcia învățasem și ceva turcește pentru că eram nevoit să lucrez. Eram prieten și cu români din Dobrogea care erau de origine turcă sau tătară și ei știau bine turcește și așa am învățat să vorbesc, să citesc și să scriu.

În America, pentru că engleza mea era

Florentin Smarandache

destul de slabă, am lucrat ca inginer de soft la Compania Haniel din Phoenix, statul Arizona, S.U.A. Acolo mi-am perfecționat engleza, am continuat să citesc și să scriu multe jurnale: *Jurnal de lașăr*, *Jurnal american*.

După aceea, am trecut în învățământ și am predat la un colegiu din Arizona. În cele din urmă am găsit normă întreagă la Universitatea New Mexico, unde am lucrat 25 de ani. Ieșirea la pensie mi-a permis să-mi desfășor din plin activitatea științifică. Universitatea îmi plătea să merg la conferințe internaționale dar și la cele naționale din State unde prezentam lucrări. Apoi au fost multe teze de doctorat și sunt încă în special în India, Turcia, China, Statele Unite, Franța etc.

I.N.: *Vă rog, spuneți-mi ceva despre Teoria Dezert-Smarandache.*

F.S.: Am colaborat cu francezii, fiindcă știam franceza, am făcut mai mult matematică aplicată, deoarece este importantă pentru industrie, pentru economie în general. Astfel, împreună cu Jean Dezert am dezvoltat *Teoria Dezert - Smarandache* care se aplică și la drone, se aplică la fuziunea informațiilor. În fiecare an mergeam la conferințe cu Jean și cu ceilalți francezi. După aceea au fost teze de doctorat în Franța și Olanda despre teoria noastră.

I.N.: *Am informații că ați călătorit foarte mult prin lume, vă rog să ne dezvăluiți câte ceva despre aceste călătorii și care era scopul lor?*

F.S.: Am făcut foarte multe excursii în întreaga lume și am scris memorii de călătorie, am făcut și video. În călătoriile mele mă interesa cultura, activitatea științifică, obiceiurile oamenilor din țările respective. Am vizitat peste 60 de țări, dintre care cea mai exotica a fost excursia în Antarctica și ca urmare am și scris un volum „*Un oltean în Antarctica*”, care a avut un mare succes! Am fost și la cercul polar de nord, în Groenlanda, am fost și la ecuator în Ecuador, la latitudinea „zero”, dar și în Europa, în special pentru conferințe.

Am ținut în permanență legătura cu scriitori și oameni de știință din România. Și acum colaborez la diverse reviste literare din țară cu poeme, eseuri, impresii de călătorie, proză, iar din punct de vedere matematic am fost la Academia Română, unde mi-au dat un premiu pentru înființarea logicii neutrosifice care a ajuns la nivel internațional.

I.N.: *Și pentru că am ajuns la neutrosofie, după cum bine știți, la volumul „Evoluție Neutrosifică Umană în Spirală sau Divinul este în Om” (Human Neutrosophic Evoluion în Spiral or The Divine is in the Man) - autori Florentin Smarandache & Andrușă R. Vătușiu - pe care l-am citit cu mare interes, am făcut o cronică care a fost preluată de mai multe publicații cultural-literare din țară dar și din străinătate: „Observatorul” și „Destine literare” din Canada, „Radio metafora” din S.U.A. și „Orientul Românesc” din Liban. Pentru cititorii acestui interviu, doresc să ne dați câteva informații despre Logica neutrosifică*

F.S.: Sunt foarte multe teze de doctorat în China, India și Turcia. Turcii mi-au și tradus cărți de știință în limba turcă. Logica neutrosifică se bazează pe 3 nivele: grad de adevăr, grad de fals și grad neutru sau nedeterminat între adevăr și fals. Aceasta de fapt devine o extindere a paradoxismului care se baza pe contradicții, deci pe extreme, dar am observat că și partea de mijloc contează, adică partea neutră contează fie de o parte, fie de alta. De exemplu în prezent este războiul din Ucraina, deci opuse sunt Ucraina și Rusia, iar celelalte țări neutre contribuie cu ajutor - unele pentru Ucraina, altele pentru Rusia. Dar sunt și țări pur și simplu neutre. Deci eu am adus ceva nou în sensul că și partea neutră intervine de o parte sau de alta în contradicțiile sau luptele dintre opuse, extreme. De fapt și Dialectica lui Hegel și Marx au apărut la vreo două mii de ani și ceva, după teoria antică chineză Yin și Yang care se baza pe pozitiv-negativ, pământ-cer, femeie-bărbat ș.a.m.d. Deci eu am adus o îmbunătățire acestei teorii. La fel cum și teoria evoluției a lui Darwin m-a influențat

când am fost în Insulele Galapagos să observ faptul că nu avem numai grade de evoluție pentru adaptare ale unor funcții sau ale unor organe dar și grade de involuție. Adică în timp ce unele evoluează, altele involuează. Am dat exemplu de la niște păsări pe care ni le-au arătat pe Insulele Galapagos care pe continentul American puteau să zboare dar după ce s-au mutat pe insulă nu mai puteau să zboare deoarece nu mai aveau nevoie de zbor, fiindcă găseau mâncarea în apă. Și atunci și-au dezvoltat labelle de la picioare cu care să prindă peștele, deci asta a fost evoluție a labelor, în schimb și-au pierdut capacitatea de a mai zbura, deci asta a fost involuție. Și bineînțeles că există și partea de mijloc, adică au rămas la fel cum erau și pe continent, partea neutră, adică să facă ouă, să le clocească, să-și crească puii, deci la fel sunt și pe continent și pe insulă. Deci parte evolutivă cum a zis Darwin dar și parte involutivă, dar și cea neutră. Un exemplu din ziua de azi este cu cosmonauții care petrecând mai mult timp în spațiu li se atrofiază mușchii și în momentul când se întorc pe pământ nu mai pot să calce cum trebuie, acesta ar fi un proces de involuție că nu mai pot să meargă și trebuie să se adapteze și să revină la normal. Apoi s-a mers mai departe pe rafinarea acestei logici, mulțimi sau probabilități neutrosifice în mai multe părți că și părțile de adevăr, de fals sau de neutru pot fi de mai multe feluri și am făcut sub adevăr unu, sub adevăr doi ș.a.m.d. Am dezvoltat *teoria rafinată neutrosifică, probabilistică, statistică*. În statistică am introdus partea de nedeterminare pentru că lucrăm în viața de toate zilele cu date care nu sunt exacte, sunt aproximative, deci partea de indeterminare, partea mai puțin cunoscută, partea conflictuală, toate acestea au contribuit la dezvoltarea de noi metode în statistică pentru a studia anumite fenomene.

La Universitatea New Mexico a însemnat lansarea mea pe plan internațional.

Faptul că am putut să merg la foarte multe conferințe internaționale unde mi-am exprimat ideile a însemnat mult pentru mine. Am avut posibilitatea să intru în legătură cu foarte mulți colaboratori de pe glob din vreo 89 de țări. Sunt foarte multe teze de doctorat în special din India de unde mi le trimit să le evaluez, din Turcia, din China... În Statele Unite a fost prima teză de doctorat la Universitatea din Atlanta, Georgia, despre *Logica și mulțimea neutrosifică*, apoi mi-am îmbunătățit această teorie.

(Acest interviu continuă, în numărul următor, cu partea a II-a - Florentin Smarandache, omul care l-a contrazis pe Einstein)

Alfons Mucha - Vârsta rațiunii

Mircea DAROȘI

Pragul „neînfrânților” de la Aiud

În arealul geografic al închisorilor comuniste din România, Aiudul este un simbol al lumii carcerale. Despre acest univers concentraționar și despre „Sfinții Închisorilor”, care au rezistat tratamentului inuman de „reeducare”, ne vorbește în cartea sa, „*Neînfrânții. Reeducarea de la Aiud*”, prof. dr. Ionuț Țene, scriitor și istoric. Volumul a apărut la Editura „Casa Cărții”, Cluj-Napoca, 2023, cu un titlu înnobilit de frumusețea metaforei. Neînfrânții sunt cei care au rezistat oricăror opresiuni din închisorile comuniste, în numele credinței și a înălțării lor sufletești. Autorul reușește să pătrundă în infernul acestei lumi, cercetând cu acribie documentele reeducării, pe baza cărora realizează un studiu de certă valoare istoriografică. Dacă școala „reeducării” de la Pitești s-a făcut cu bătaia necruțătoare până la leșin, cu foamea și frigul insuportabil, urmărind eliminarea unei generații de tineri ce nu doreau să renunțe la credința religioasă și la cultura română, închisoarea de la Aiud a fost „o universitate de martiri, mucenici și mărturisitori creștini”, tratați cu „vorba bună”, fie spus, cu ajutorul căreia diavoliul regimului comunist voiau să scoată „putregaiul” din sufletele lor. Pentru mulți deținuți, penitenciarul a devenit „mănăstire”, iar celulele „chilii de rugăciune”. Aiudul a fost o „fabrică de martiri”, unde oamenii erau torturați psihic, prin metode subtile, fără să lase vreo urmă. Aici se desfășura un război duhovnicesc, între bine și rău, din care, credința în Dumnezeu ieșea mereu biruitoare.

Din punct de vedere compozițional, cartea este structurată pe mai multe capitole în care textul are putere emoțională atât ca document, cât și prin valoarea lui literară. Ionuț Țene îmbină armonios stilul artistic cu cel științific, la care se adaugă un spirit fin de analiză și sinteză. Accentul cade pe argumentarea până la detaliu a mărturiilor rămase de la cei care au fost condamnați să treacă prin acest exercițiu de suferință, ce avea drept obiectiv transformarea „omului vechi”, așa cum l-a lăsat Dumnezeu, în „om nou”, precum l-a conceput marxism-leninismul. Cele 21 de studii și articole, sunt de fapt eseuri teoretice, radiografii psihologice cu largi rezonanțe sufletești. Ionuț Țene spune că „a încercat să surprindă mecanismele filozofice, spirituale și morale ale refuzului celor câțiva prizonieri anticomuniști, care nu au acceptat

«pactul faustic» propus de comandantul penitenciarului și corifeii regimului comunist”. Textul cărții se remarcă printr-un limbaj expresiv și elevat, datorat unei bogate experiențe dobândite de autor în lumea scrisului. Fraza este bine încheagată, ceea ce face ca discursul narativ să aibă o cursivitate aparte și o reală atracție spre lectură. În conținutul lucrării se pot observa elemente de istorie, religie, sociologie, antropologie și științe politice. Omniprezența termenilor teologici dovedesc înclinațiile sale spre acest domeniu.

Cartea se referă în mod deosebit la deținuții politici din penitenciarul de la Aiud, fratele geamăn al celui din Pitești, unde au fost experimentați, în perioada 1961-1964, intelectuali de seamă, precum: Gheorghe Manu, Daniil Sandu Tudor, Constantin Gane, Florea Mureșan, Ilarion Felea, Gheorghe Jimboiu, Mircea Vulcănescu, cărora autorul le realizează portrete model în cuvinte. Politica de reeducare a dat însă greș, pentru că rezistența celor trecuți prin carcerile de la Aiud, dar și din alte închisori din țară, a fost mult mai puternică decât orice tratament inuman al dușmanului. Autorul își deschide cartea cu o frumoasă și interesantă pledoarie despre libertate, care se dovedește extrem de necesară pentru înțelegerea acestui concept. Pentru toți martirii și apărătorii credinței ortodoxe, „libertatea interioară era mai importantă și mai puternică decât o pseudo-eliberare propusă de autorități, dar care era o capcană ce-i transforma în suflete moarte”. Un suport motivațional al acestui demers îl are și analiza discursului academicianului Ioan Aurel Pop, privind „adevărul istoric și falsul în istorie”. Pagini emoționante sunt și cele de recuperare a unor poeți care au trecut prin cutremurătoarele încercări de supraviețuire în închisoarea de la Aiud: Virgil Mateiaș, Sergiu Mandinescu, Petre Pandrea, Vasile Voiculescu etc. În acel spațiu opresiv al închisorii comuniste s-a născut poezia carcerală, în cadrul căreia instanța eului poetic este magic înlocuită de chiar prezența autorului. Nu este o poezie a jelaniei sau a răzbunării, ci o poezie care cultivă memoria, care face trimiteri la starea de fapt a momentului. De pildă, poezia lui Demostene Andronescu e cuprinsă de „nebulia” credinței: „Nebun, da, sunt nebun! / Dar, lume, dacă / n-ar fi nebuni, ai fi de tot săracă. / Căci cei cuminți n-ar face rod nici unii / de n-ar muri în locul lor nebunii”. Unii s-au „spovedit în versuri” pentru a-și putea păstra echilibrul sufletului și limpezimea minții, precum Virgil Mateiaș: „Ne-am ridicat să punem rânduială / în țară, în gândire și-n cuvânt. / Cum n-am avut hârtie și cerneală, / am scris cu sânge-n Cer și pe pământ”. Vasile Voiculescu a ajuns în această închisoare, pentru că a scris poezie, o poezie genială, dar analizată de niște comuniști analfabeți, a fost considerată „uneltire împotriva ordinii sociale”. În centrul poeziei carcerale a fost așezat acel spațiu al infernului, celula, fără să uite de ceilalți păzitori ai ființei lor, pe maleficul gardian, anchetatorul sau torționarul Gheorghe Crăciun. Impresionant este și portretul filozofului Mircea Vulcănescu care a suportat și el ororile acestei închisori, alături de Ioan Ianolide, Mihai Pușcașu, Radu Gyr, Mihai Timaru și alți „sfinți ai închisorilor”.

Cartea lui Ionuț Țene este un elogiu adus celor trecuți prin închisorile comuniste și un model de reflectare asupra perioadei istorice cunoscută sub numele de gulag românesc.

Ion POPESCU-BRĂDICENI

Elegiile Nemuritorului Interior

Cerșetorul și Copilul

Pisicul meu, când stă la geam,
are confini în Amsterdam.
Când însă stă la pândă șoareci
să prindă ce-au ros vechii cioareci
din lada tatei ce-a făcut
cândva războiul ca recrut,

pisicul meu - cum vă spuneam -
când harnic toarce seara-n geam
se trage parcă dintr-un neam
preastrălucit din Amsterdam.

Cum îl contemply - al său profil,
de zeu egiptian, cum botul
catifelat îi mângâi, totul
se umple de mister. Copil

aș vrea să redevin, hoinar
pe Bistrița și pe Ponoare,
să lenevesc ca șerpui-n Soare,
remodelat de vreun olar

necunoscut și zdrențăros,
cerându-mi noaptea găzduire,
iar eu să-mi ies stupid din fire
și să-l azvârl pe scări în jos.

Apoi s-alerg cu disperare
să-i dau, de urmă, în vreo șură
ascuns, cu jumătate gură,
umil tot lui să-i cer iertare.

El să-mi răspundă: „Fiul meu,
chiar Eu eram, nu m-ai văzut?
Acum degeaba-i ceri, căzut
în pulbere, lui Dumnezeu

să se întoarcă. Ia paharul
acesta. Când simți-vei harul
asupra-ți pogorât să-l bei
numai atunci, altfel în stei

să te prefaci”. Iar eu, supus,
cu ochii-n lacrimi, să-l privesc
cum în veșmânt împărătesc
de cerșetor se duce-n Sus.

După ce

Lui Mircea Bârsilă

După ce nu mi-ar mai fi trebuit
un mers ca oul și sfera.

După ce Omul cel înalt
n-ar mai scrie
că pasărea - fereastră
se dedublează.

După ce Nichita Stănescu
n-ar mai îndura
în condiția de zeu
Necunoscutul.

După ce mărturia Stâncii
de Poezie
n-ar mai fi înregistrată
de Călătorul printre aștri.

După ce toate acestea
s-ar fi împlinit,
credeți-mă, prieteni și
neprieteni,
v-ați fi iubit Eroul.

Amurg sălbatic

Vezi, Doamnă, cum zeița
își arde cărăbușii

ca pe cernite cronici
în vastul amfiteatru

purtând pe umeri frunze
de fulgere orbite?

Ascultă, Doamnă, focul
trecut-a pe corăbii

spre-a soarelui nuntire
cu Hades. Cavalerii

cu umbre limpezite
(cristale șlefuite)

sub bolțile legate
-ntre ele ca idei

într-un discurs socratic
dau sens la curcubeie

pustii ca înțeleșuri.
Se risipesc apoi

într-un amurg sălbatic.
Se tânguiesc, livide,

de moartea lor, icoane,
ca-ntr-un deșert cu stele
ce se transformă-n păsări

ce-aduc în ciocuri rouă

ca să hrănească știința
-nvățaților învinși,

în timp ce tot mai silnic
noi chinuim Eternul

cu vorbele deșarte
ale acestei lumi.

Iar cauza amarei
singurătăți e visul;

sau doar un dans al mâinii
într-o eroare pură?

Imn către Nichita Stănescu

Să-i dăm dreptate Roții!
Ea-i asemenea Ecoului
care nu trădează.

Fluierul își naște din nou
Focul - Părinte.
ce-și va preface-n cenușă
literele-cochilii.

Și ce bine-ar fi
să ne rostim cu ochii
ci nu cu gura
întruchiparea morții
în crinii albi de lângă noi.

Au nu se-nâmplă-n fiecare zi
al Sinelui elan în scăldătoare
să-și lase spaima sa de îngeri?

Scriind despre Nichita Stănescu,
să simțim în stilou sângele lui
tulburător transformându-se-n
sevă
împărătească, menită să urce
în arborii goi.

Și toate mirările încep să ne doară,
și toate respirările înspre brânduși
și cuvinte
încet ne coboară.

Și-a nu știu câta oară
din absența lui
aerul se umple cu aripi
de Sburător.

De-acum înainte,

vom scrie
elegiile nemuritorului Interior,
noi, prințul dezmoștenit
și plecat în pustie.

Jan Hus

Crinii s-au transformat în corbi,
brusc, deși sora lor plângea.
Tu, soră a mea,
ferește-te de zeii orbi!

În adâncul lor întunecat
n-ai cum privi. Și de-ajutor nu-
nici oglinzile, ascunse în palat;
de-atât pustiu s-au transformat
în plumb.

În inima neantului e-un bumb
ce-l tot privești cu-o fixă
nepăsare.
Estimp, dintr-o iluzie răsare
un întreg regat pentru Jan Hus.

Sora

Noi ne iubeam, pe când la moară
o stea își proiecta lumina
pe piatra aspră. Mă-nfioară
și-acum căldura ei, divină,

din trupul plin, ca o pădure
cu zeci și sute de jivine,
și-i murmurau în coapse, pure,
plăcerile printre suspine.

Noi ne iubeam, pe când afară
în aer se lățea făptura
de foc a lumii, princiară.
Îi simt și-acum pe buze gura

nemaiostind ci doar căzând
în voluptate, cum în apă
pescarul trist și prea flămând.
Mai poate-n suflet să-mi încapă

sânii ei grei ca valuri line
de palma mea oprite brusc
într-o nălțare din rușine?
Acum de dorul lor mă usc.

Noi ne iubeam, pe când la ușă

pe geam bătrâna ne privea.
Cine era, cu o brândușă
în mâna dreaptă, Doamne, ea?

Nu ne-am sculat, nu ne-am oprit
din lacoma îmbrățișare.
Muștrarea ei îmi părea rit
al reîntoarcerii? -N spinare
avea desagii încărcăți.
„Opriți-vă, oricum am fost
și eu femeie la bărbați
pe așternut, și bun, și prost,
când se surpa în ei răbdarea”.
Ne desfăceam. Pe-un scaun
stând,
ofta și-atunci asemănarea
cu Buna mă-ngrozea. Plângând
și vinovat în fața ei,
nu-nțelegeam. De unde-avea
de aur, în urechi, cercei?
Iar din Înalt cădea o stea.

Sticla ferestrei ca un ochi
deschis spre pâlparea-i scurtă.
Prin ea zăriseam cei doi ploi
loviți de flacăra în burtă.

Ea ne zicea: „Sosirea mea
are-acest semn. Voi nu-l mai știți.
Eu vi-s străină. Timpul ne-a
îndepărtat. Și fericiți
ați tot trăit. Cum ați putut
să nu-mi trimiteți un cuvânt
măcar? Pe fața mea de lut
nu v-ați depus sărutul sfânt
și mâna mea nu v-a întins
un Ou, o Pâine ori o Nucă!
Vă auzeam crescând, în vis,
și îmi venea un dor de ducă.

Sunt Sora bunei voastre Muici.
Și nu mi-ați scris când a murit.
De-acolo, dintre nevăstuici,
aș fi venit s-o văd”. Un rid
pe chipul ei pornea a crește
ca rădăcina către noi!
Parcă plutea pe râu un pește,
un șarpe-n mîlul de zăvoi.

Și desfăcând desagii: „V-am
adus și vouă niște ouă,
fasole, grâu și un balsam
de răni adânci, gutui vreo două
și niște struguri, niște mere”.
Și-o lacrimă-i sclișea sub
pleoapă.
„Și-o oală de pământ cu miere,
și-un chil de vin ținut la groapă.”

Arte poetice transeminesciene

Încerci să scrii. Nu izbutești. S-au prăbușit
în tine lexicoanele. Să știi că-n lume
reînvie Heidegger. Și Noica se întoarce-n
Eminescu. Ospățul e regesc, zeli se miră.

Mulțimea de cuvinte-i ca și moartea,
când focile sătule, pe banchize se tot
lasă pradă vânătorilor de absolut dintr-o
monadă și din Împărăția Norilor.

Încerci să scrii. Triadele Ființei prind culori
din aerul tăcut, stătut, zăcut. Și îți scrutezi
nemărginirea dintr-un tablou pierdut,
dintr-o oglindă despicată: lacrimă și rouă.

Dionis, solemn, dă semn c-au coborât
din ceruri amândouă zămisliurile de zeu
ce vor o nouă strălucire, nemurire și-o
altă formă de nemărginire: în arheu.

Încerci să scrii. La steaua singurătății
se adună stările nebune-n rune,
într-o abluțiune. În lume, de nu te dăruie
toată, iubito, -i ca o frângere pe roată,

e-n tocmai ca în Eminescu: liniște pură,
o tragică întorsătură, o înălțare printre
sfere, e ca o reîntemeiere, eonul-n care-i
răstignit pe-un brad de nuntă

un șir neîntrerupt de miserere.

Cafeneaua

În cafeneaua mea din Cluj-Napoca,
orașul unde fiul meu este student,
romancierul lumilor din transcendent.

În cafeneaua mea din Cluj-Napoca,
unde New Yorkul mi se dezvăluie trist,
anamorfotic, îl regândesc pe Crist.

În cafeneaua mea din Cluj-Napoca,
unde un pod e suspendat între-azur și-infern
frumuseți mărginașe tot cern și discern.

În cafeneaua mea hermeneutică din Târgu-Jiu
domnul George Dumitru are-un costum purpuriu,
cu George Drăghescu, însingurați, stăm, și eu scriu.

În cafeneaua mea hermeneutică din Târgu-Jiu,
vorbim câțiva cruciați transmoderni despre viață
și moarte, despre-un scrib ce de-un timp tot învață.

În cafeneaua mea hermeneutică din Târgu-Jiu,
inventez un curent literar (prea târziu?)
eu și cu Lazăr Popescu, bun fiu

al Europei; dar prinț-țăran cu orgolii totale.

Să ne zidim în ființă mănăstiri, nu spitale
de canceroși, cangrenați, orbi și surzi
(palestinieni, irakieni, ceceni, basci și kurzi).

În cafeneaua noastră din Cluj-Napoca,
eu, Ioan Țepelea, Virgil Bulat și-un străin
ne închipuim un tărâm cristalin,

locuit doar de-oglinzi, tremurânde ca focul

jucând pe pereți umbre tainice, locul
transferându-l astfel direct în poem,

în poemul de față: autotelic/ totem.

În cafeneaua noastră din Cluj-Napoca
eu, Victor Nicolae, Mircea Borcilă, avem
ranguri și spade
coborând clandestini din Egipturi, Helade...

Avem frunze pe umeri, pe păr, pe umbréle
căci plouă de-o vreme, cad și fluturi,
și stele.

Un Eminescu NOU

- Cum te numești, băiete?
- King. Sunt hotărât să-nving.

- Cum te numești, băiete?
- Ben. Voi lua-n curând un tren.

- Cum te numești, băiete?
- Lir. Mai dați-mi elixir!

De-acela: verde-stins
căci moartea m-a cuprins

în cercul ei de foc;
oglinzi rotite-n loc

de-o mână nevăzută,
mi-s ultima redută.

- Cum te numești, băiete?
- Eon. Și stau pe tron

aici, la-ntretăierea
Marii Lumini cu Mierea,

și-aici, unde coboară,
mereu, ca-ntăia oară,

din îngeri o vorbire
rostită doar de lire.

- Cum te numești, băiete?
- Dă-mi tu alt nume, Lethe

cum știi, ne dă tăcere,
și-n Marea Înviere,

când vom sosi, la Domnul,
ne vom trezi din Somnul

ființei aparente.
- Cum te numești, băiete?

- Absente. Și-s hotărât să scriu
un alt Discurs: acela-n care-s viu

eu însumi, mă-nțelegi;
o, Rege între regi?

- Cum te numești, băiete?
- Nicum și-mi văd de drum.

- Vorbeai despre-un Discurs!
- Vorbeam, să-i dăm deci curs!

- Cum te numești, băiete?
- Ept. Și aștept într-un tablou

făcut dintr-un ecou:
Un Eminescu NOU.

Corneliu VASILE

Titi Damian, Lecturi polifonice

Titi Damian - Lecturi polifonice, Ed. Editgraph, 2022

În deschiderea volumului, autorul, dis-tins scriitor, membru al Uniunii Scriitorilor din România, prozator și critic cu greutate, excelent pregătit în domeniul literelor, inclusiv ca profesor de elită la liceul din Urziceni, autor al unei documentate și originale monografii dedicate unui alt prozator de seamă al literaturii române, Damian Stănoiu, își exprimă satisfacția de a fi citit scrierile celor treizeci de autori incluși aici, menționând publicațiile de cultură unde au apărut prima oară cronicile, precum și numele sponsorilor, între care directorii bibliotecilor județene din Slobozia, Elena Balog, și Buzău, Sorin Burlacu, reprezentând atât județul în care s-a născut autorul, cât și pe cel în care a activat în domeniul educațional, cultural și publicistic.

Scriitorul Titi Damian, la ale cărui lansări de carte am participat, la prestigioase instituții de cultură din București și Buzău, a debutat cu un roman, intitulat *Fagul*, în anul 2005, urmat de romanele *Umbra*, *Norul*, trilogia *Muscelenii* inclusiv volumul IV, *Sisif coborând muntele*, *Victoria*, *ultima secundă!...*, *Secunda astrală*, apoi cărțile de proză scurtă *Judecătorul de suflète*, 2015, *Călător*, ca și

pamflete: *Sens giratoriu*, 2016, eseuri și cronici literare: *Fascinația fascinației*, 2009, *Fidelitatea memoriei colective*, *Interioare de conștiință*, *Exegeze contemporane*, *Lecturi la miezul nopții*, pagini jurnalistice, fiind și un constant colaborator și redactor la publicații literare și culturale. A obținut numeroase premii literare, care încununează o îndelungată și fructuoasă activitate de scriitor și profesor. Referitor la scriitorii avuți în vedere de cronicarul literar, am ales câteva fragmente care le definesc opera și personalitatea.

Între esești, Titi Damian se apleacă asupra operelor lui Radu Voinescu, Marin Iancu, Stan V. Cristea, Ovidiu Dunăreanu, Nicolae Dina ș.a.

„O critică plauzibilă este una ce se menține în raport cu opera la distanța potrivită, dar are, totuși, și capacitatea de a pătrunde în articulațiile și interstițiile ei” (Radu Voinescu). Repunerea în circulație a ecourilor critice la opera și la personajele lui Marin Preda, prin integrarea în eseu armonios și inteligent este ceea ce remarcă autorul la criticul Marin Iancu. Caracterul științific și stilul de o limpezime de cristal sunt observate în cartea lui Stan V. Cristea despre trecerea lui Mihai Eminescu prin sudul țării. O simbioză fericită între sinele autorului și spațiul dobrogean este considerată cartea de publicistică, întâmplător având un titlu asemănător, *Poli-foniile sinelui*, scrisă de Ovidiu Dunăreanu. O altă antologie critică, publicată de Nicole Dina, îi prilejuiește cronicarului aprecierea pentru exercițiul lecturii și al condeiului la un adevărat profesionist.

Dintre prozatori, cronicarul comentează scrierile lui George Toma Veseliu, Diana Dobrița Bălea, Florentina Loredana Dalian, Florin M. Ciocea etc.

Recursul la forma interactivă de a comunica imediat cu cititorul, modernitatea înserării în textul epic a unor informații de natură socială și îmbinarea stilurilor: direct, indirect, indirect liber și argotic, specifice mediului sunt specifice prozatorului Gorge Toma Veseliu. La Diana Dobrița Bălea, cronicarul re-

marcă dimensiunea psihologică a căutării su-fletești, talentul înnăscut al povestitoare și imaginația distributivă, debordantă și adaptată din mers labirintului suflèteșc pe care îl compune. Autoare de nuvele psihologice, Florentina Loredana Dalian folosește un stil savuros, plin de umor fin, pe un fond de descrieri vibrante și dialoguri scilpitoare. Rețeta literară a prozatorului Florin M. Ciocea include trecerea de la o întâmplare aparent banală la un univers fantastic, încadrat de umor și situații inedite, având o încărcătură morală, însă fără a aluneca în didacticism.

Capitolul dedicat volumelor și plachetelor de versuri include, între alții, scrierile lui Emil Stănescu, Mihaela Meravei, Mircea Teculescu, Elena Căpățână.

Aducând în prim-plan mitul Meșterului Manole din creația folclorică românească, Emil Stănescu se dovedește a fi un poet inspirat, construind o arhitectură poetică originală, folosind un limbaj proaspăt, un metru antic și transmite discret un mesaj patriotic. Poeta Mihaela Meravei, folosind o gamă variată de procedee artistice clasice și moderne, sugerează sublimarea prin arta poetică, purificarea suferinței, transformând-o într-o iluzorie fericire. Publicând cărți unitare ca stil și problematică, Mircea Teculescu surprinde imagini din viața cotidiană și, ca și la alți autori, cronicarul Titi Damian își exprimă preferința pentru versul clasic, acest poet scriind și clasic și modern. Iubirea și călătoria sunt două mari teme ale literaturii universale prezente în scrisul Elenei Căpățână, registrul stilistic dominant fiind cel religios, cronicarul observând și profunzimea, maturitatea versurilor, ca și discreția sentimentelor.

Această nouă carte de cronici literare a lui Titi Damian inițial publicate în revistele de cultură, așa cum indică însuși cronicarul, demonstrează o dată în plus competența și talentul scriitorului cu o solidă pregătire filologică, cu exercițiul îndelungat al scrisului deopotrivă cu al catedrei, ceea ce explică pe deplin prestigiul și simpatia de care se bucură între confrăți și între cititori, în vasta lume literară din România.

Carmen MANEA

O abordare originală a interacțiunii dintre muzică și psihic

Mario Delli Ponti, Boris Luban-Plozza - *Il terzo orecchio, musica e psiche*, Ed. Centro Scientifico Torinese, 1986

Motto: *Muzica este o realitate spirituală și fizică trăită global și poate deveni obiect de cunoaștere grație reflecției și experimentelor științifice* (Herbert von Karajan)

Subtitlul cărții, „musica e psiche” (muzica și psihicul), indică direcția demersului autorilor, care tratează raportul complex dintre muzică și procesele mentale. Arta sunetelor este analizată în triplă ipostază: din perspectiva compozitorului, a interpretului și a ascultătorului. Menționarea unor date istorice interesante referitoare la evoluția muzicii, cercetarea unor personalități muzicale complexe și originale din punct de vedere psihologic și studierea transmiterii emoțiilor muzicale sunt temele principale ale cărții pe care am parcurs-o cu mult interes. Autorii lucrării, medicul elvețian Boris Luban-Plozza (1923-2002) și pianistul italian Mario Delli Ponti (1931-2010) îmbină expunerea liberă cu rigoarea științifică și critică, în încercarea de a trata unele aspecte legate de muzicoterapie - din alte puncte de vedere decât cele cunoscute anterior. Ei consideră că muzica trebuie să fie studiată nu doar din punct de vedere estetic, ci și pentru efectele ei terapeutice, în contextul unității psiho-somatice a individului.

Publicată în 1986 și reeditată încă de patru ori până în 1989, cartea a fost dedicată evenimentelor desfășurate în cadrul *Săptămânii Muzicale din Stresa și Ancona* și reprezintă o modalitate concretă de realizare a „uniunii culturale dincolo de frontiera italiano-elvețiană” (pag. IX). Structurată în trei secțiuni importante, intitulată sugestiv *Ante rem*, *In re* și *Post rem* (divizate în 9, 8, respectiv 7 capitole), cartea conține o prefață, un epilog și bibliografia de specialitate (axată pe tematică muzicală și medicală). Sir John C. Eccles - savant distins cu premiul Nobel pentru medicină - evidențiază în prefață originalitatea cercetărilor fundamentate de autori pe relațiile uneori indefinibile dintre practicarea muzicii și experiențele psihice pe care acestea le provoacă. Muzica, în postura artei construite pe timpul care mediază ritmul, are capacitatea de a penetra în psihicul uman, generând experiența frumuseții prin intermediul unor percepții bazate pe sensibilitate și emoții. În secolul al XX-lea s-a descoperit că limbajul verbal și matematica sunt localizate în emisfera cerebrală stângă, în timp ce perceperea

și interpretarea muzicii se află în zona simetrică a emisferei cerebrale drepte. Când ascultăm o creație muzicală, de exemplu, în prima fază este activată emisfera dreaptă, ce contribuie la recunoașterea sunetelor dispuse într-o anumită ordine, în cadrul motivelor, frazelor și a formulelor ritmice; dar, pentru a deveni o experiență conștientă, aceste structuri trebuie să fie percepute și în emisfera cerebrală stângă. Materialul de față face referire mai ales la prima parte a cărții, intitulată *Ante rem*.

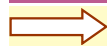
Capitolul I, intitulat *Oameni, idei, muzică* tratează anumite aspecte ale interacțiunii dintre arta sonoră și psihic. În viziunea autorilor, prin capacitatea de penetrare a sunetelor, muzica „operează în interiorul individului, ajutându-l să cunoască mai bine”, grație „intensității trăirii estetice și a tensiunii etice implicite”, alături de „minunile vieții” chiar și „sensul însuși al existenței” (pag. 7). Situaarea „în simfonie și sincronizarea” cu o lucrare muzicală ne ajută să percepem o iluminare a zonelor obscure ale sufletului, să cunoaștem sau să recunoaștem „o voce” care în acest fel „așteaptă să fie făcută să vibreze în noi”. Cu o astfel de experiență specifică de cunoaștere și de „auto-cunoaștere”, ascultătorul devine „o antologie în plenitudinea senzațiilor și sentimentelor estetice” și, în același timp este animat de o „plăcere profundă și totalizatoare” (pag. 8).

Autorii prezintă în paralel opinia lui Nietzsche asupra urechii, considerată ca „organul fricii” și abordarea organului auditiv ca „izvor al aspirației către fericire” (pag. 12).

Capitolul al II-lea, intitulat *Mit și simbol* face referire la legătura dintre aventura spirituală a omului și anumite simboluri, lanțuri biologice și existențiale. Nevoia de exprimare a omului a fost considerată de la început o facultate specifică și o condiție de viață. Un acord instinctiv între realitatea biologică a individului și tentativele emoționale de a explica lumea, s-au aflat la originea acestui itinerar fascinant, în care muzica a evoluat de la tăcerea inițială, la realitatea de fenomen al vieții.

Capitolul al III-lea, intitulat *Tăcerea*, prezintă opinii originale, formulate adeseori în stil metaforic. Într-o perioadă agitată, în care indivizii încearcă să „învingă temerile obscure ale existenței, făcând zgomot”, puțini sunt aceia care acceptă să caute „realitatea propriei

tăceri interioare” (pag. 25). Tăcerea este abordată ca o „plenitudine a spațiului în care ne regăsim”, ca o manifestare a „iubirii”, ca un „gând îndreptat spre durere”, sau ca „momentul înțelepciunii cunoașterii”, la care se poate ajunge cu ajutorul muzicii.

Capitolul al IV-lea, intitulat *Gândul muzical*, cercetează unele analogii între mecanismele complexe care operează în cadrul artei sonore și mecanismele caracteristice psihicului uman. Dacă memoria poate fi abordată ca „facultate de a re trăi și a recunoaște trecutul cunoașterii”, în ce privește muzica, autorii consideră că „memoria auditivă” ne ajută „mai mult sau mai puțin analitic” să re trăim și să recunoaștem „elemente ale limbajului”, care înainte de a exista ca atare „au fost concepute asemenea procesului de elaborare a gândului”. Printre exemplele concrete sunt menționate dezvoltarea din cadrul formei de *sonată* (ce își găsește corespondența în facultatea alternanței și opoziției dialectice a temelor principale) și variațiunile pe o temă dată, care corespund explorărilor pe care gândirea le face în jurul unei reflecții aflate la originea demersului componistic. O fugă de Bach sau de Stockhausen, care, deși reflectă o concepție diferită asupra timpului (așteptare și împlinire la Bach, așteptare extatică și dilatare la Stockhausen), sunt perfect coerente din punctul de vedere al orientării celor doi muzicieni. Autorii cred că gândirea, mai mult decât arta poetică a unor compozitori ca Beethoven, Schumann ori Debussy, își găsește „rațiunea de a exista” și se exprimă mai bine prin intermediul sunetelor „decât prin intermediul cuvintelor, care sunt limitate din punct de vedere semantic”. În ceea ce-l privește pe interpret, există o adeziune „liberă și critică” față de gândirea în sunete a autorului”. Interpretul, ca mediator între compozitor și ascultător, are posibilitatea de a rămâne „fidel desenelor mentale originare”, dispunând de infinite posibilități „de a fi liber în a se exprima pe sine prin muzica celui alt”. Un proces analog, „liber și eliberator”, îl animă și pe acela care ascultă interpretarea, determinându-l să re trăiască aventura unui gând ce traversează timpul și devine astfel „proprietatea și bogăția tuturor” (pag. 31).

Capitolul al V-lea, intitulat *Sunet și cunoaștere*, se referă la acțiunea pe care o are muzica asupra psihicului uman. Prin intermediul anumitor „elemente simbolice”, se facilitează „conștiința intimă de a trăi o experiență gnoseologică a realului”. În același timp, „visarea, abandonul, ideile vizionare relevă capacitatea de a anticipa viitorul”. Aceste „elemente iraționale” constituie un fel de „dilatare a experienței timpului, a modului de a-l percepe, pe care particularitățile limbajului muzical le sugerează în sufletul persoanei care se confruntă cu muzica” (pag. 37).

Capitolul al VI-lea, intitulat *Conștiința auditivă*, tratează probleme legate de „urechea internă”, aceea care percepe și intuiește puterea ascunsă a sunetelor și contribuie la realizarea unei „autentice funcții muzicale” a auzului ce depășește „capacitatea fizică a proceselor ascultării și capacitatea de a clasifica în sens tehnic și structural a spațiului sonor”; astfel cu ajutorul urechii interne se conturează „o adevărată conștiință auditivă” (pag. 41).

Capitolul al VII-lea, intitulat *Improvizația*, menționează *Mitul lui Orfeu* ca moment crucial al activității creatoare, în care muzica și improvizația sunt abordate în interdependență lor. În sprijinul teoriei respective, autorii recur la o definiție a procesului de creație dată de poetul Paul Valery; acesta spune că „Zei ne oferă cu generozitate primul vers, fără să ne ceară nimic în schimb, dar trebuie ca noi să-l adăugăm alături pe cel de-al doilea”. Această observație contrazice acea impresie de „perpetuă și fericită inconștiență”, pe care compozitorul o are în „momentul privilegiat al creației”. Așa cum se știe, după primul impuls misterios („darul zeilor” la care face aluzie Paul Valery), fiecare creator își elaborează cu atenție, după un plan bine definit, propria lucrare. Muzica, scrisă sau nu, este în opinia autorilor

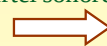
arta „concepută în devenirea timpului” și improvizată din acest punct de vedere (pag. 43).

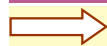
Capitolul al VIII-lea este intitulat *Considerații asupra sociologiei muzicii*. Prin anii '30, Herbert Read a implementat teoria *Educației prin artă* (*Education through art*), ce reprezenta de fapt o reactualizare a ideii lui Platon referitoare la „valoarea normativă” a limbajelor artistice, a muzicii în mod special. Ascultarea muzicii a constituit în secolul al XX-lea un fenomen care a antrenat atât per-soane individuale, cât și o mișcare colectivă, care a gravitat în jurul conceptului de „îmbogățire culturală progresivă”, ce antrena și „latura morală”. Adepții ei nu puneau accentul pe valoarea în sine a artei, care era considerată un mijloc de urmat în vederea progresului pe plan „etic și cognitiv” (pag. 46). În timp, au mai fost elaborate diverse teorii referitoare la „sociologia muzicii” (pag. 49); teoriile încercau să demonstreze că judecățile estetice sunt condiționate de factorii sociali.

Capitolul al IX-lea se intitulează *Muzică și autobiografie*. Pornind de la concepția lui Sigmund Freud conform căreia „Stilul este istoria omului” și de la poezia lui Wallace Stevens, care spune că „Eul este o incintă plină de rumoarea amintirilor”, autorii conchid că muzica constituie o „meticuloasă autobiografie involuntară, o hartă imaginată, dar reală în vibrațiile elocvente ale sunetelor, în care semnele trasate, reconstituie pas cu pas întâmplările existenței” (pag. 52).

Pagina scrisă ia naștere printr-o acțiune a memoriei ce conține atât trecutul cât și viitorul (sau cel puțin, tensiunea îndreptată către acesta). Compozitorul descoperă și re trăiește propriul trecut și prefigurează ceea ce va fi, pentru că simte în arta sa prezența unui „auto-portret în devenire ce traversează bariere temporale, chiar și pe cele legate de logică”. Creatorii tind către „un arhetip, către un element primar” care le rezumă pe celelalte și constituie un fel de energie generatoare (pag. 54-55). În secolul al XX-lea, dintr-o „pudoare intelectuală” au fost ascunse adeseori trăsăturile fizionomiei sufletești ale compozitorilor sub „o mască”, ce avea rolul să suprimă orice pasiune afectivă. Era o mască pe care, în cele mai multe cazuri, sunetele au desființat-o, pentru „a demistifica latura ascunsă”, ori lipsa de semnificație a muzicii respective (pag. 56). În ceea ce îl privește pe ascultător, autorii consideră că acesta deține o facultate care îl ajută să perceapă cu ajutorul muzicii nu doar aspirațiile compozitorului, ci și propriile aspirații; în același timp, muzica îl ajută să-și caute (ori să-și descopere) originile. Autorii lansează ideea potrivit căreia muzica poate fi abordată ca o „autobiografie terapeutică”, o analiză ce se desfășoară în conformitate cu anumite „coduri acustice și estetice”, cu care sunt înveșmântate sunetele. Depășind stadiul descriptiv, arta sunetelor „condensează acele pulsații către un absolut”, aflate adesea în obscuritate în universul artistic specific al creatorului; acestea așteaptă momentul potrivit pentru a fi „înțelese” și „dezvăluite” prin intermediul „muzicii” (pag. 57).

Experimentele medicale efectuate în diferite perioade, au demonstrat fără echivoc influența benefică pe care o are muzica asupra psihicului uman; memoria muzicală constituie un factor esențial în viața psihică a individului. În opinia autorilor, există trei etape succesive pe care secvențele muzicale le parcurg aproape concomitent în conștiința umană: este vorba de senzația produsă de ceea ce a fost ascultat (recent), modul cum este percepută această senzație în prezent și cum este anticipată ea în viitor. Realizând o originală sinteză, memoria individului funcționează mult mai eficient (adeseori cu rafinament), atunci când posedă o experiență muzicală. Conștienți de importanța pe care o are muzicoterapia în tratarea dezordinilor psihice, numeroși specialiști de pe toate meridianele globului, apelează la tratarea pacienților prin îmbinarea metodelor medicale clasice, cu ascultarea muzicii. Medicii care speră să realizeze vindecarea pacienților prin muzicoterapie, se bazează pe particularitățile artei sonore

de a pătrunde în interiorul minții umane, influențând regenerarea memoriei grație emoțiilor și sentimentelor de bucurie și de durere pe care aceasta le transmite.

Pentru a ne face o impresie de ansamblu asupra valorii științifice a acestei cărți, este necesar să o parcurgem în totalitate. În partea a doua, „*In re*”, autorii prezintă date interesante referitoare la analogia dintre muzică și psihic; sunt analizate comparativ „ritmul” din muzică și cel care funcționează în mintea umană, sunt menționate experiențele psihosomatice ale dirijorului Herbert von Karajan, se face o analogie între alegerea muzicii și structura timpului; este amintită valoarea terapeutică a muzicii încă din antichitate, iar omul este abordat ca „instrument muzical autogen” (pag. 121). Compozitorul Piotr Ilici Ceaikovski este prezentat într-un capitol aparte, al VIII-lea, care tratează „elementele psihologice ale compoziției” (pag. 125), precum și unele tendințe în muzica secolului al XX-lea, precum „noua consonanță” (pag. 130).

În ultima parte, *Post rem*, autorii se ocupă de „Pauze și respirații” (pag. 135), de „Muzică, tempo și viteză executivă” (pag. 142) și sunt studiate din punct de vedere psihologic personalitățile unor creatori de seamă precum Gesualdo da Venosa, Mozart, Paganini, Brahms, Bruckner, Ravel.

Cartea reprezintă o contribuție importantă în domeniul muzico-terapiei; autorii avansează ideea conform căreia muzica ar trebui să fie aceea care „înțelege omul” și nu că „omul trebuie să înțeleagă muzica”. Desigur, se face referire la pacienții care beneficiază de tratament de specialitate, în care folosind un neologism, arta sonoră este utilizată cu succes în calitate de „musicament” (pag. 120).

Bibliografie

1. Delli Ponti, Mario & Luban-Plozza, Boris - *Il terzo orecchio, musica e psiche*, Centro Scientifico Torinese, 1986, Torino
2. Nietzsche, Friedrich - *Al di là del bene e del male*, Adelphi Edizioni, 1973, Milano
3. Valery, Paul - *Adonis*, în volumul *Variété*, Editura Gallimard, 1978, Paris

Alfons Mucha - *Reverie*

Nicolae MAREȘ

Maxime și Aforisme

- De regulă, visul i se îndeplinește celui care în el crede.
- Nu cunoaștem ca neviața să fi creat ceva pe lumea asta.
- Solomon ne învață că bunătatea divină sufletele ni le alină.
- Puțini au habar că viața-i un dar al lui Dumnezeu.
- Pe fundalul sumbru al întunecimilor descoperi splendoarea luminilor.
- În viață, drumul drept greu îl găsești.
- Întâlnim și oameni care nu sunt în stare să se bucure de soare.
- Doar până la un punct viața e mai puternică decât moartea.
- Femeilor ușor ademenite, de când lumea li se mai spun și c...
- Cunoaștere: - cine învață un nou alfabet, a doua oară se naște.
- Oricât ai fi de viteaz, frica de sine sau cea din tine e cea care te răpune.
- Dacă pe lume există n a ș t e r e, nu poate să nu fie și m o a r t e.
- De la un profesoraș îngust și la nimic priceput, nu v-așteptați să vedeți un lucru bine făcut.
- De la primul impas individul slab s-a și virusat.
- De-atâta n e o m a r x i s m și globalizare omenirea se autodistruge; nu mai avem nicio scăpare.
- Se înșală cei care cred că prin ardere scăpăm de poluare.
- Lozinca vremelnicilor pe timp de pandemie: Cetățeni, spălați-vă pe mâini! Pe creier vă spălăm noi!
- Politicianul nărod confundă frica cu un drog.
- Cum „chibzuiește” leneșul cumpănit? - dimineața nimic să nu facă, ca după amiază să se odihnească.
- Și-n efemer e un mister.
- N u l i t i t a t e a orice ar face rămâne tot nulitate.
- Pe vreme de pandemie, a nu strănuta egal cu a nu fura.
- Căinii își iubesc stăpânii și dacă sunt jigodii.
- Și fără nici un motiv găsim morți de covid.
- Covid: suficient un strănut pe obraz și ești făcut praf.
- La vot, cetățeanul dovedește cât de civilizat este.
- Tare mult mi-aș dori ca *viața după moarte* să devină realitate.
- Sigur, cine n-a suportat viața, nu va suporta nici moartea.
- Ne naștem pentru a muri. Oare muri-vom pentru a ne naște?
- Cum se face că moartea n-o vedem, dar toată viața o simțim.
- Biblia - izvor de înțelepciune, de viață și de multă dragoste.
- Lipsa de demnitate conduce la obscenitate.
- *A p o e t i z a* - pentru P o e t înseamnă a exista.
- Lăsată nestingherită să crească, buruiana va ieși în față.
- Când n-ai parale, foamea devine și mai mare.
- Cuvântul rătăcit nu plânge niciodată; știe că va fi regăsit sau reîncarnat încă o dată.
- Chiar să mori pentru proprietate garantată - nu pentru sărăcie generalizată.
- Cred în simbolul unificator. El a fost și va fi în lume biruitor.

Vasilica GRIGORAȘ

O carte de căpătâi

Nicolae Mățaș, *Hai, cântă-mă, mă daină...*, Ed. PIM, Iași, 2023

Am primit cu bucurie nedisimulată recenta carte (publicată la Editura PIM, Iași) a distinsului prof. univ. dr. docent Nicolae Mățaș, eminent lingvist, filolog, publicist, poet, om de stat. Cartea surprinde plăcut, în primul rând, printr-un titlu deosebit de inspirat, extrem de jucăuș și mult atractiv: „*Hai, cântă-mă, mă daină...*”, însă ne-ar trebui oarece timp să înțelegem de la început despre ce este vorba între cele două coperte realizate atât de frumos și adecvat de neobosita bibliotecară Luminița Ludmila Zuran. Cred că și autorul, conștient de acest lucru, atașează titlului cărții informația „*Sonete de dragoste*”, care ne dă prilejul de a înțelege repede și limpede că este vorba de un volum de poeme cu formă prozodică fixă, alcătuită din paisprezece versuri, care respectă o schemă de rimă foarte precisă și o structură logică.

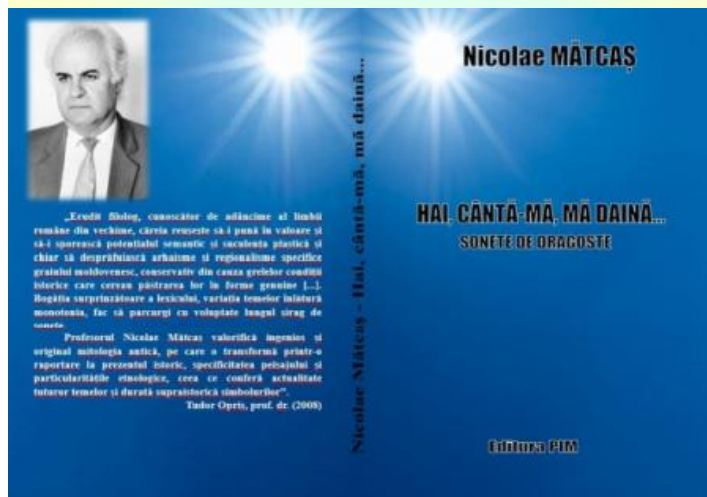
Sonetul ca specie literară are o vechime considerabilă. A apărut în secolul al XIII-lea, în scrierile lui Guittone d'Arezzo, Dante Alighieri și Francesco Petrarca, însă de-a lungul timpului au intervenit anumite schimbări. Să ne amintim de ilustrații sonetiști: Charles Baudelaire, Arthur Rimbaud, Stéphane Mallarmé, Rainer Maria Rilke, William Shakespeare ș.a., ale căror poeme sunt scrise într-o formă poetică strictă, foarte populară în timpul vieții lor. În literatura română sonetul a fost introdus de Gheorghe Asachi, renumit pentru interesul său arătat culturii și literaturii italiene, însă criticii și istoricii literari români consideră că cele mai reușite sonete au fost scrise de poetul universal Mihai Eminescu, folosind forma sonetului italian, petrarchist.

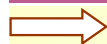
Am pomenit aceste nume celebre ale literaturii universale și române pentru a argumenta ideea că sonetul, având o structură lirică pe cât de frumoasă, pe atât de pretențioasă, nu mulți poeți îndrăznesc să accedă. De aceea voi apela la o mărturie a prozatorului, poetului, publicistului, profesorului Tudor Oprei despre autorul volumului „*Hai, cântă-mă, mă daină...*”: „Erudit filolog, cunosător de adâncime al limbii române din vechime, căreia reușește să-i pună în valoare și să-i sporească potențialul semantic și suculența plastică și chiar să desprăfuiască arhaisme și regionalisme specifice graiului moldovenesc, conservativ din cauza grelelor condiții istorice, care cereau păstrarea lor în forme genuine [...]. Bogăția surprinzătoare a lexicului,

variația temelor înlătură monotonia fac să parcurgi cu voluptate lungul șirag de sonete.”

Sonetistul Nicolae Mățaș glăsuiește cu o voce originală în creațiile sale, reușind să se definească a fi o prezență distinctă și indubitabil deosebit de merituosă în contextul literaturii la confluența celor două secole și milenii într-un context istoric destul de complicat. Citind și recitind poemele, așa afirma, fără teama de a exagera cu ceva, că această carte este unică în literatura română. Este un manual de lingvistică și filologie, cu pertinente lecții de lirică, de cum se scrie un sonet autentic și cu vlagă eminesciană. Prin abordări subtile în construcția sonetului sădește ingenios bobi de înțelepciune, cuvintele primesc accentul necesar și util prozodie și organizează un sistem de rime coerente, reușind în mod exemplar cadențele și metrii poemelor.

Lirica erotică, de inspirație paisagistică și patriotică sunt impregnate de grațioase caligrafii sentimentale, delicate arpegii intime și tandre contemplări, denotând fiecare în parte și toate la un loc un temperament sensibil și o fire introvertită; totuși, întâlnim și confesiuni elaborate, sugestive prin imaginile diafane conturate. Volumul are nuanțe romantice interpretate, prezentate cu aceeași ușurință cu diapazonul clasic, cât și cu cel romantic. Ca temă de inspirație, iubirea este „mană cerească” pentru poeți. Omul este o ființă visătoare, cu speranță și voință în trăirea iubirii dincolo de timp și spațiu, uneori cu urme de melancolie, dar nu cu disperare: „*Fiecare om e-un visător:/ Zice-un ins că i-a-nflorit iubita./ Altul - cum că Dumnezeu vestit-a/ Că suprimă iadu-n viitor./ Sunt și eu prin stele călător./ Mân comete, stele cern cu sita./ Urc spre nori, spre Lună iar cobor./ Unde-mi caut ani de ani ursita./ Cum noroc-sorocul nu mă paște/ S-o găsesc la margini de ecou/ Inocență, ca un miel de Paște/ Domnului ofrandă pe platou./ În amurg m-oi stinge spre-a renaște/ Ca s-o cat, prin pulbere, din nou.*” (Să-mi cat cu zel, prin pulbere, iubirea). În lectura sa, cititorul descoperă o dragoste sublimă, infinită, dincolo de orice opreliști și piedici: „*Iubește-mă de parcă nici n-aș fi./ De parc-aș coborî dintr-o poveste/ Pe-o rază-n somn din înălțimi celeste/ Și-un pup - al inocenței - ți-aș răpi./ Un veac de veci iubește-mă și peste./ Alchimic nu-ncerca a-l trezi./ Căci în neant s-a dus cât ai clipi./ Ca dracul alb în snoavele agreste./ Iubirea noastră, dragă, fără rest e./ S-o ardem toată, chiar de ne-om topi./ Căci anii duși lăstuni n-or mai veni./ Nici calea din poveste nu mai este./ Să curgem lavă-n minele deșarte./ Să ne iubim și dincolo de moarte.*” (S-o ardem toată, chiar de ne-om topi). Și acolo unde este iubire, cu certitudine ființează și dorul regăsit cu prisosință în sonetele mătcășene. Este dorul care, odată născut, devine veșnic, sporește în intensitate cu vrednicie de invidiat. Autorul încearcă în sonetele sale să dea de capăt dorului, însă mărturisește că e greu acest lucru. Dorul este neobosit, nu „pune capul pe căpătâi” să se odihnească, să-și ostoiască felul de a fi. Este mereu viu, treaz, vivace și arde, pârjolește și doare. Și totuși dorul are o calitate: aceea că aduce și păstrează în inima celui ce-l poartă persoana, iubita, locul, timpul..., de care îi este dor. Subiectul dorului este acolo, prezent cu amintirile și cu bucuriile trăite împreună. Poate și cu unele amărăciuni, suferințe, regrete..., însă toate-s de la Dumnezeu și ce vine de Sus trebuie trăit.

Nu este singurul poem dedicat dorului aprins, ci acest sentiment candid este omniprezent în ample imagini și ipostaze în multe din sonetele sale: „Iubește-mă cu patima Juliétei./ Cu debordantul muget de ocean./ Aline-mi súflul sânii-ți de mărgean./ Iar ochii mei privirea ta îmbete-i// Cu focu-ncins al ploii de pe lan./ Cu, în pustiu, nepotolirea setei./ Cu, -n duelare, chíotul vendétei/ Și, -n bătlăli, al celui de titan./ Iubește-mă cu háchișele mele./ Cu-ndemn șiret, cu zâmbet langurós./ Cu calm de lună, cu zvâcniri de stele./ Cu lavă-n spanii înghițind castéle./ Cu iad și rai, cu crezul lui Hristos./ Dacă-i să minți, măcar să minți frumos.” (Iubește-mă cu patima Juliétei).

Cu modestie și distincție, poetul ne spune: „Nu sunt Shakespeare, arcaș de pasiuni./ Și nici Balzac, păstór de sentimente.”, însă cu certitudine este trăitorul patimii iubirii sincere, exprimată cu acuratețea limbii poetice într-o gamă literară coerentă. Sonetele scrise de Nicolae Mățaș includ în sine suavul, delicatețea, vigoarea, muzicalitatea, plasticitatea, solemnitatea, rugăciunea, sfiiciunea, iubirea ca plângere și bucurie: „De-ar fi leoaice, úrbise, pantére./ Felíne mândre dintr-un neam anume/ Să-mi țină calea după vechi cutúme./ Să-mi răvășească sângele-n artere./ De-ar fi să am tot aurul din lume./ Să nu știu de amán sau miserére./ Să fac de-ar fi să curgă râuri miere./ Un rege pe-un regat iudáic cum e./ De-ar fi să-mi steie-o lume la picioare./ Pământul, viu, pe axă răstignit/ Să mi se-ncline, smérnic, mândrul Soare./ Ori Luna să se-nchine, din zenit./ Tot sclav ți-aș fi, iubirea mea cea mare./ Eu, leul tău, de tine îmblânzit.” (De-ar fi să-mi steie-o lume la picioare).

Dobândind bogate cunoștințe din cultura și literatura universală, înțelege și susține că singura soluție ca să fie bine în lume este să ne îndrăgostim și să tot iubim. Susține această idee dând exemplu iubirile celebre ale unor mari personalități ale lumii, creatori de literatură și artă, și pe eroii operelor acestora: „Ai cap, dar parcă, spune-o vorbă, nu-l mai ai./ Erai în duși de peste treizeci de caráte./ Nu tu-mbulzeală, fețe-nnourate./ Nici pe pământ călcai, o, nu. Zburai!./ Erai un Mózart, Gérszwin, Sarasáte./ Esénin, Minulescu. Prinț sau crai./ Te îmbătase aerul, ca-n rai./ Că-ai fi zburat cu-arpile tăiate./ La case-anșlágu-și ridică ștachéta./ Te amețea promófia la zi./ La „Nottará” - „Roméo și Juliéta”./ Iar la „Bulándra” - „Paul et Virginie”./ O, dacă toți ar fi îndrăgostiți./ N-am fi, pe scena vieții, travestiți!” (O, dacă toți ar fi îndrăgostiți).

Fervent cunoscător al mitologiei, reînvie în nenumărate sonete Partenonul zeilor, pigmentează versurile cu numele zeilor greci și latini, reușind prin tematica mitologică să deceleze și să pună în evidență profunzimea și naturalețea reacțiilor și trăirilor sufletului omenesc: „Sunt ca Acále, lui Dedál nepot./ Un făurar. La toate mă pricep./ Pun morții vrană, vieții îi dau cep./ Doar un cusur: să fac aport nu pot./ Cum nu pot fi fățarnic, nici otrép./ Și drumu-mi spre Golgótá-l văzui un spot./ Ce-ar mai véoi de cutră și-un netot/ Să mă doboare din al răzii-și șlet!./ Pe unchiul Dédal, fuc de mános/ Invidia-l va rode când la os/ Și va cerca din turn să mă arunce./ Vei ști să fii Pallás Aténa tu atunce./ Să mă prefaci în corb sau în ierúnce./ La cer să zbor, nu spre pieire, jos?” (Sunt ca Acále, lui Dedál nepot). „Profesorul Nicolae Mățaș valorifică ingenios și original mitologia antică, pe care o transformă printr-o raportare la prezentul istoric, specificitatea peisajului și particularitățile etnologice, ceea ce conferă actualitate tuturor temelor și durată supraistorică simbolurilor” (Tudor Opriș).

A citi sonetele poetului Nicolae Mățaș înseamnă a întreprinde o călătorie, mai bine zis - un pelerinaj într-o țară a minunilor poetice. Vede și simte în creația sa o datorie divină cu dorința sinceră de a transmite prin perlele-i lirice deosebit de bine șlefuite modalități de însușire a unei bune conduite. Apelează la secvențe din Cartea Sfântă și face referiri la personaje biblice: „Este știut că Moise, în lungul său periplu./ Voind să-și scoată teafăr poporul din robie./ L-a mântuit prin lipsuri, purtându-l prin pustie./ Ca, la sfârșit, prorócul, să moară pur și simplu./ Și inima lui Dánko o torță arse, vie./ Suprem fu acríficiul, nu îndoit sau triplu./ Urmașii și strămoșii unindu-i cantr-un niplu./ Lumina ei și astăzi, și veacuri o să ție./ Vestálă și

bacántă, madónă și cocótă./ Încerc să-ți sprijin pașii cu râvna mea bigótă./ Pe drumul spre Golgota, cel sfânt, al pătimirii./ Căci licărește-n zare credința izbăvirii./ Din tină și din beznă ca să te scot, zbengoaico, Smulg inima din pieptu-mi și-ți luminez ca Dánko.” (Este știut că Moise, în lungul său periplu).

Ca bun și credincios român, aduce în atenția cititorilor credința strămoșească a neamului în care s-a născut, slăvinduo-l: „Strămoșii noștri, dacii, la ore echinoxé./ Își alegeau feciorii cei mai candidi și tari./ Cinstindu-i, miri séráfici, la chefuri, mese mari./ Și-i aruncau în țeapă, ofrandă lui Zalmóxe./ La ceas târziu de taină, în gând când îmi aparí./ Când preoții, la dénii, lui Crist i-nálță doxe./ Oríbilele țepe îmi par doar simple moxe./ La care m-aș expune, cinstindu-mi bunii lari./ Când voi pleca, de Paște, să-mi omenești strămoșii/ Cu pască și cu zâmbet, cu vin și ouă roșii./ Osána lui Zamólxe. Să știi că, la plecare./ M-am contopit cu huma, cu iarba, Ursa Mare./ Cu tril de ciocârlie, cu ochi adânc de mare./ Din care ochi-mi, vîii, te-or străjuí, duioșii.” (Când voi pleca, de Paște, să-mi omenești strămoșii).

Atenția deosebită acordată calofiliei textului sonetic este o permanentă tendință de a da expresiei literare un aspect cizelat, definit prin meditație, puritate, diafan. Face parte din cinul exilaților în inefabil, cei care merg pe vârfuri în templul poeziei și a căror vorbire are cel mult reverberația șoaptei; astfel reușește să inoculeze rostirii lexicale o anume frumusețe, mireasmă, sonoritate, adăugându-i o expresivitate cu miez. În această manieră dă o definiție subtilă, dar evocatoare și creionează un portret, o tușă, o icoană a sonetului: „Gazón în flori din colț semiramídic./ Lumínă din al Domnului eden./ Un duh aerian agil silfidic./ Un verde mioritic indigen.../ Dar toate comparațiile pálesc./ Neprețuit al vieții mele-adevăr./ În raiul nostru fascinant lumesc./ Și-atunci cu ce-aș putea să te compar?/ C-un vers de dor din sáficul elén?/ Cu un distih-parábolă din Rúmi?/ C-o glosă? C-un gazél? Cu un terjét?/ C-un cântec lusitan sau madrilen?/ Tu, din creațiile toate ale lumii./ Ești cel mai fin și mai suav sonet!” (Tu, cel mai fin și mai suav sonet).

Dacă îl descoperim pe autor în sonet ca într-o oglindă, acesta ne dăruiește într-o structură sentimentală și cu repere de detaliu propriul autoportret în culori lumești și celeste: „În lumea asta fulger trecătoare./ Prin aștri călător și pământean./ M-am imprimat în tot ce mișcă an de an./ În pietre, ape, hore de cicoare./ Un cord deschis sunt. Frunză de alean./ De iarbă sféșnic. Vișin dat în floare./ Apus de lună. Steauă căzătoare./ Sunt ochi de scoică. Rază de mărgean./ De-o fi să trec vreodată-n altă lume./ Din ceruri sau străfunduri de pământ./ Te voi veghea mereu: din calde hume./ Din circ lunar, din cetini, mineral./ Din ochi de scoică, ciucur de coral./ Nu-se rege. Nici INRÍ. Nemoarte sânt.” (De-o fi să trec vreodată-n altă lume...).

Sonetistul Nicolae Mățaș, un gânditor meditativ predispus la reflecție, în discursul poetic trăiește sentimentul singurătății într-o stare respirabilă, liniștitoare, prielnică reveriei. Cultivarea iscusită a figurilor de stil în universul său imaginărilor suportă presiunea eului liric tulburat de întâmplări inconfortabile. Dar și dezagreabilul e prielnic și inspirator poeziei.

Cu o voce lirică bine structurată și un mod propriu de constituire a sensului poetic în discurs sonetic, autorul oferă cititorului adevărate exerciții de virtuozitate și de imaginație lexicală. Sonetele sale, ca și poemele, sunt ferestre spre inima sa, ticăind în iubire necondiționată de țară, limbă, neam, familie, soție, iubită... Aceasta este filosofia sa de viață, dorința smerită de a trăi în adevăr și armonie. Greu de dobândit și împlinit aceste deziderate ființiale în contextul unei țări vitregite de limba și alfabetul strămoșilor în anii pribegiei sale, când a fost nevoit să plece din „țară în țară.” Cu toate acestea, „Scriind sonete, poetul (N. Mățaș - n.r.) se află chiar în miezul limbii. Acest stil flamboaiant, definit prin complicarea și rafinarea expresiei, este una din trăsăturile poeticii sale.” (Elena Ungureanu). Cartea „Hai, cântă-mă, mă daină...” este o carte de căpătâi, fundamentală în lirica românească și nu numai în ceea ce privește specia literară SONET. Sunt convinsă că este cartea preferată a multor iubitori de poezie bună, care transmite și în care ne putem regăsi fiecare dintre noi.

Liliana POPA

"Echipajul" Marinei Costa

Marina Costa, *Echipajul*, Ed. Armanda Edit, 2019

Din trecutul brăzdat precum un palimpsest de melancolii nebănuite și reflecții ale propriei ființe ne ajung din urmă întrebări într-o manieră în care cel care filozofează se pune pe sine în joc în întrebarea sa.

La Marina Costa, scriitoarea născută la Brăila, în „Orașul cu salcâmi” al lui Panait Istrati și Mihail Sebastian, poveștile prind viață și te poartă pe malurile Dunării, pe ape, dar nu ca în valsul lui Strauss, ci într-un vals amețitor în care zecile de comunități etnice și religioase trăiau acum câțiva zeci de ani lângă Dunăre Albastră.

Este o lume în care intri treptat pagină cu pagină și pas cu pas pe străzile umbrite de tei, de salcâmi, de castani, centrul dominat de clădirea teatrului, cu prăvălii și case boierești sau case mici din cartierele ce se desfășeau în acel evantai fabulos pe malul Dunării fără sfârșit...

Dacă Bucureștiul s-a dezvoltat în cercuri concentrice în jurul bisericii Sfântul Gheorghe-Vechi în a cărei curte ocrotitoare a existat, timp de trei sute de ani, o școală de slovenie, Brăila s-a dezvoltat în formă de evantai

pe malul Dunării.

Marina Costa ne poartă într-o lume care nu mai există, o lume în care grecii, lipovenii, românii, tătarii, evreii, armenii trăiau fiecare după legea și religia lor, dar trăiau împreună! E o lume care a dispărut!

Și așa într-o vară se formează un echipaj cu Lemoni, Narcisa, Nastea, Dașenka, Victor, Mihai, Dionisos, Virgil, Electra, Leftheris și evident Marina, gata să se izoleze pe o insulă pustie ca în cărțile lui Jules Verne. Barca minunată îi purta dezvăluindu-le frumusețile Dunării la Nisipuri, la Gropi, la Blasov... unde se putea face baie fără teamă de anafoare. Moș Porfiri, personaj de poveste, „Moș Porfiri, cel care nu ia bani de la copii”, îi plimba prin bălțile Dunării, pe canalele cu nuferi, în barca lui cu plasele pline de pește, sau la întretărirea Siretului cu Dunărea, acolo unde Siretul se varsă în „Dunărea verzuie cu miros de mare și pescăruși în zbor”.

Echipajul și-a găsit insula, unde la focul cu știuleți de porumb se spuneau povești și grozăvii demult petrecute. Legende grecești circulasă nescrise...

Imaginile plastice apar neașteptat în paginile romanului: „Păstram pe buze gustul murelor sălbătice ale ostroavelor, iar în inimi culorile unei zile de neuitat”.

Plimbările erau nelipsite la Lacul Sărat, în port, la plajă, la Galați sau în grădina publică. Echipajul îndeplinea ordinele amiralului, comandantului, secundului, timonierului. Apar personaje bine conturate de Marina Costa - Theodoros, Mihalis, Nondas, Yannis, Avghe-rinos, Manolis, cu poveștile devenite stihuri puse pe note ale căpitanilor Costandis și Periclis Drenias.

Vacanța primului an de liceu îi aduce parfumul sălcilor înflorite pe cheiul Dunării și minunăția sărbătorilor grecești ale primăverii, cărora le-a trăit farmecul exotic. De Armindeni alături de palicarii echipajului străbăteau ostroavele Dunării culegând flori și împletind coroane ce erau puse mai apoi pe verandă, în balcon, într-un cui în fața casei și lăsate să

se usuce până la Sânziene.

Vacanța mare și serbările Dunării îi adunau pe toți dis de dimineață în port cu fanfara militară și parada vapoarelor.

Expediția plănuită la Ghecet (localitatea Smârdan) un sătuc liniștit, înflorit, cu două fântâni, cu pământ tare, în care localnici spă-lau, găteau cu apa din Dunăre. Un sat cu struguri dulci căutați de copii, struguri din soiul dobrogean *Afuz Al*. Zgomotul lopeților, legănatul valurilor erau prilej de visare și cugetare pentru liceana Marina atunci, cea care arunca flori în apă, ofrandă mută zeiței din adâncuri.

Capitolul *Rușinea* dezvăluie fetei inimaginabilele secrete ale tatălui și unchiului Victor, contrabandiști ce transportau pietre prețioase în pachetele de țigări turcești și care puneau la cale un omor. Surpriza atât de mare și îngrozitoare o face pe Marina să fugă de acasă, nesuportând rușinea, nu înainte de a-l preveni pe căpitanul ce trebuia înlăturat. Cu sufletul bolnav de rușine și de reproșuri, Marina ajunge într-un sanatoriu de copii dispărând din viața propriei familii. Sub presiunea unui scepticism ce o domină Marina intră din vraja realului într-o automată desvrajire, deziluziile, interogațiile urmărind-o mai tot timpul. Replierea afectelor suferite, trăirile se estompează chiar sub lupa lucidității, clipele fugitive sunt descrise într-un fel de ralenti ce le mărește intensitatea, încremenindu-le în atemporalitate. Întoarcerea acasă și prima declarație de dragoste într-un început de iunie, Serioja și primul sărut, o trezesc pe eroina principală, pe povestitoare. Apare o conciliere a senzorialității, redefinind-o pe ea, fata ce trăise ca o himeră într-un univers labirintic, în care concretețea și iluzia se întâlnesc prea des iar visul are aparențele realului.

Nu o să dezvălui finalul pentru că romanul *Echipajul* trebuie parcurs filă cu filă.

Precum pictorul sau apologetul naturii umane, scriitoarea Marina Costa descrie întâmplări trecute așa cum le-a păstrat în suflet și în inimă.

Marina Costa

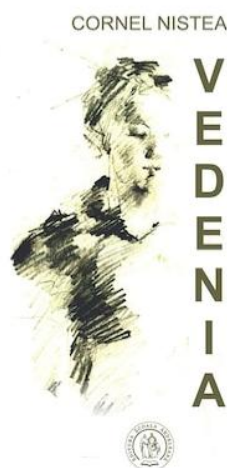

Echipajul

Editura Armanda Edit

Mircea TUTUNARU

Aserțiunea noetică în viața satului românesc

Apariția romanului „Vedenia” al scriitorului Cornel Nistea ne convinge că universul satului românesc, cu toate avatarurile lui, este o bogată sursă de inspirație. În romanul „Vedenia”, Cornel Nistea include un sumar de paisprezece proze scurte. Este greu să te dedici azi acestei specii a genului epic/narativ.

Abordarea postmodernistă a romanului, prin fragmentare, încât fiecare capitol pare o proză de sine stătătoare, Cornel Nistea o face în maniera marilor scriitori ai literaturii române precum D.R. Popescu, Liviu Rebreanu ș.a. Ceea ce realizează scriitorul în această carte este un exemplu despre felul în care un cre-

ator știe să contopească între destăinuire și adorație. Deși se menține programatic între persoană și eveniment, autorul se resituează inteligent în funcție de context și de efectul estetic scontat: „Asta e, ai făcut legământul, gata, nimeni, nici o putere omenească nu-l poate desface... Dar oare nici iubirea?” (Cu gândul la seceriș, p.73)

Domnul Cornel Nistea rămâne în continuare același scriitor emoțional, critic, dar nu ezită să se aventureze și în teritoriul parabolii religioase, a fabulosului popular etc. Netemător să se reîntoarcă în lumea satului transilvănean, așa cum au făcut Ioan Slavici, Liviu Rebreanu, George Coșbuc, scriitorul Cornel Nistea mizează cu mulțumirea stilului clar și direct pe forțele ce se înlanțuie cu un verism emblematic și reprezentativ, aidoma unor mari scriitori ca Ioan Slavici, Liviu Rebreanu, Pavel Dan, Mircea Tomuș și alții.

Scriind cumva estetic și etic, el își reconfigurează repertoriul textual; memoria retențională dispune de valoarea intrinsecă a semnificației temei. Reminiscențele clasice și contemporane au dublă implicație: socială și strategică. Domnul Cornel Nistea ne prezintă personajele sale în acțiune pe același teren ca și D.R. Popescu, Eugen Barbu, Marin Preda ș.a. Autorul scrie la obiect, zugrăvește tablouri epice, simte omul providențial și reliefează cu o naturalețe dezarmantă portretul. Naturalismul practicat de autor este o țâșnire a

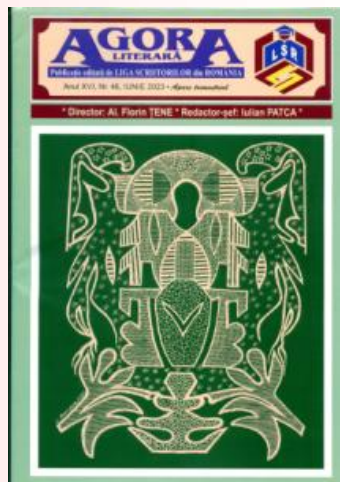
unei emoții obiective dintr-o descriere și o interpretare filosofică simplă și uneori simplistă, dar vastă, amplă, evocatoare. Personaje precum Haralamb, Rusalina și Rusalin vin din lumea reală a satului transilvănean iar autorul ne prezintă o frescă socială reușind să scoată în prim plan aspectul destinului uman integrat în destinul social istoric. Comportamentul personajelor este neașteptat și tulburător în anumite momente. De asemenea, ne prezintă într-o coplesitoare evocare conflictul dintre om și destin, care este o adevărată provocare spre lectură și ar merita chiar propria peliculă cinematografică.

Autor erudit la modul evidenței, în limbajul ranforsat al unei literaturi de calitate, Cornel Nistea, cu o vitalitate literară de admirat, este o dovadă vie, prin romanul „Vedenia”, că omul nu poate trăi cu adevărat decât prin perfectarea armoniei Natură - Om - Dumnezeu.

„Măreția inspirației”, așa cum exclama Albérès (autorul unei monumentale „Istoria romanului modern” tradusă de Leonid Dimov) e ceea ce caracterizează acest roman. El reprezintă o lectură agreabilă, dedicată tuturor celor pentru care iubirea este motorul spiritual al propriei vieți, rană deschisă dar și balsam al oricărei neputințe.

Felicitări, domnule Nistea, pentru tot ceea ce faceți, pentru hărnicia cu care puneți în lumină valoarea, redefinind-o ca pe o necesară și indispensabilă probă a timpului.

Reviste primite la redacție

George PETROVAI

Libertatea - coloana vertebrală a demnității omului

În celebra sa carte *Imitatio Christi* (după *Biblie*, cea mai tradusă operă din lume, apărută la noi cu titlul *Urmarea lui Hristos*), Thomas din Kempis cere un lucru paradoxal pentru un profan („Robește-mă, Doamne, ca să fiu liber!”), nu și pentru un credincios adevărat, care cunoaște foarte bine recomandarea Mântuitorului, deci caută din toate puterile să nu se abată cu o iotă de la ea: „Luați jugul Meu asupra voastră, și învățați de la Mine, căci Eu sunt blând și smerit cu inima”, iar „jugul Meu este bun, și sarcina Mea este ușoară” (*Matei* 11/29-30).

Mântuitorul era perfect îndreptățit să ceară oamenilor acest lucru, deoarece din *Genesa* 1/26 aflăm că Dumnezeu l-a făcut pe om după chipul și asemănarea Lui („Să facem om după chipul Nostru, după asemănarea Noastră”), ceea ce - pentru faza primordială - înseamnă un superb buchet atotuman de valori morale și însușiri intelectuale, inclusiv nemurirea protopărinților Adam și Eva, desigur, mai înainte de izgonirea acestora din Edenul supratemporal.

De asemenea, din cele 66 de cărți ale *Bibliei*, în mod deosebit din cărțile nou testamentare, rezultă cu pregnanță că omul a fost înzestrat de Creator cu *liber-arbitru*, noțiune filosofico-morală despre care *Micul dicționar filozofic* (Ediția a II-a, Editura Politică, București, 1973) ne spune că „implică, în concepțiile idealiste, o presupusă libertate absolută a omului, o independență totală față de necesitatea și cauzalitatea obiectivă”.

De unde (și dincolo de interpretări și răstălmăci orice individ onest poate cu ușurință deduce că Dumnezeu nu-l obligă pe om, creația Sa, să procedeze într-un anumit mod, asimilat de cusurgii cu dictatul divin (mă rog, la urma urmei Atoatefăcătorul ar putea foarte bine să nu se sinchisească de mofturile bipedului fără penel!), ci i-a dăruit libertatea să aleagă între cărarea lată, care fatalmente duce la eternul canon, și îngusta/anevoioasa cale a mântuirii garantate.

Vasăzică, libertatea (creдинței, întrunirilor, convingerilor de tot felul, vorbitului, scrisului, deplasării etc.) este într-o atare măsură coloana vertebrală a demnității omului (singura viețuitoare care cunoaște existența, căci are conștiința morții lui și a tot ce se naște în acest timp rău și bolnav), încât istoria sa și a comunităților înjghebate de el (de la triburi și până la actualele conglomerate supranaționale) nu este altceva decât o neîncetată luptă pentru înlăturarea oprimării interne și/sau externe, respectiv pentru dobândirea în masă a unor noi segmente de libertate, atât prin războaiele de apărare împotriva invadatorilor și de eliberare de sub dominația străină, cât și prin multitudinea formelor de răzvrătire ale asupriților împotriva asupritorilor (revolte individuale și de tip haiducesc, răscoale țărănești, lovituri de stat, insurecții poreclite revoluții, precum iacobiada din 1789, bolșevlada din 1917 și decembriada din 1989).

Iată de ce, la finalul povestirii *Panta rhei* (Editura Humanitas, București, 1990), scriitorul și jurnalistul de război Vasili Grossman

afirmă cu curaj și îndreptățire că „Istoria omului este istoria libertății lui”, că „Libertatea națională este, înainte de orice, libertatea omului”, că sufletul de iobag al rusului „trăiește și în credința rusească, și în necredința rusească, și în blânda dragoste de oameni, și în nesăbuința, huliganismul și semeția rusească, în calicia și meschinăria rusească, și în ruseasca hărnicie supusă, în curajul - cumplit pentru dușman - al ostașilor ruși, și în lipsa demnității umane din caracterul rus (subl. mea, G.P.), în răzvrătirea disperată a răzvrătiților ruși și în frenezia sectanților”, că „Sinteza leninistă a nelibertății cu socialismul a uluit omenirea mai mult decât descoperirea energiei atomice” și că „Stalin nu se temea de nimeni, dar de libertate s-a temut permanent, până la capătul zilelor - omorând-o, a continuat să se lingusească pe lângă ea, chiar așa moartă”.

Văzută în felurite și, uneori, contradictorii ipostaze de către „actorii” sociali și gânditori (o „binecuvântare” pentru împilați, un „redutabil pericol” pentru împilatori, un „dar divin” în opinia lui Petre Țuțea), nu e de mirare că filosoful francez Jean-Paul Sartre identifică libertatea cu esența umană („Omul este condamnat să fie liber, își alege libertatea, și-n aceasta constă mărgeția, disperarea și neliniștea lui”), fapt pentru care ea este deodată „un dar și un blestem”!

Cu prodigioasa lui fantezie, neglobalizată și nedogmatizată la finele celui de-al doilea război mondial (anul 1948), George Orwell face afirmații de-a dreptul șocante în celebra lui distopie *O mie nouă sute optzeci și patru*, afirmații care astăzi, după aproape optzeci de ani de la publicarea romanului vizionar, devin atât de reale sub masca demo(no)crației și libertății aparente (vezi coșmarul planetar al celor doi ani de pandemie politizată), încât tot mai puțini pământeni iau seama la sforăriile globaliste și se arată dispuși să protesteze împotriva lor: „Războiul este pace” (prima dintre halucinantele lozinci ale Fratelui cel Mare, pusă la treabă de Federația Rusă - de peste un an ea bombardează Ucraina și ucide civilii, dar cu toate astea, a se citi „cu acordul occidentalilor doar formal revoltați”, de la 1 aprilie 2023 deține președinția Consiliului de Securitate ONU!); „Libertatea este sclavie” (da, România și alte țări își acceptă statutul de colonii moderne); „Ignoranța este putere” (o veritabilă cutumă în România postdecembristă).

În ceea ce privește libertatea zilelor noastre, indiscutabil că F.M. Dostoievski, prin vocea marelui inchișitor din grandiosul roman *Frații Karamazov*, se vâdește un remarcabil inspirat cu îndemnul de-a anihila personalitatea umană și libertatea prin „miracol, taină și autoritate”. La rândul său, Ion Ianoși - prefațatorul acestui roman (Editura Pentru Literatura Universală, București, 1965) - face dovada unui clarvăzător à rebours cu următoarea afirmație: „Turma de milioane și milioane de capete, tremurând în fața stăpânirii, fericită de a fi scăpat de îngrozitoarea povară a liberei alegeri, este, de fapt, visul rasiștilor totalitariști, asasini ai popoarelor «inferioare», ai maselor «inapte» pentru libertate”.

Elena-Brîndușa STEICIUC

Omuleții de hârtie și Dumnezeu sau reificarea ființei umane într-o "epocă autistă"

Poezia **Danielei Andonovska-Trajkovska** este un mixaj de contemplație și reflecție asupra condiției și identității omului („omulețului”) postmodern, pentru care comunicarea se rezumă tot mai mult la device-uri electronice, emo-ticoane, SMS-uri. Reificată, dezumanizată, alienată, ființa umană respiră - încă! - prin porii credinței, raportându-se la Conștiința supremă ca singură sursă a speranței.

Tânăra poetă macedoneană (universitară specializată în metodologia predării limbajului artistic; creative writing; critică literară) este un nume în ascensiune, multe volume fiindu-i traduse în engleză, italiană, arabă, spaniolă. Textele din această antologie sunt o selecție făcută de autoare din cărți anterioare, într-o structură de triptic: *Electronic Blood / Sânge electronic; Wings in a Bubble Foam / Aripă într-o spumă cu bule; ZigZag Line / Linia în zigzag*. Veșmântul dat textelor de Constantin Severin în limba română este fluid, melodos, are consistență și ritm. O traducere indirectă (trecând prin limba marelui Will) foarte adecvată ethosului autoarei, cu care poetul suceveau (autor al *Orașului alchimic*) are foarte multe în comun: însingurarea în universul citadin contemporan, impactul „vieții electronice” asupra sinelui, respectul infinit pentru cuvânt.

Discursul poetic al **Danielei Andonovska-Trajkovska** este impregnat de retorica postmodernă, de spiritul secolului XXI, în care fenomenul androidizării pare a fi o realitate cu care ființa se poate confrunta oricând. Trăim o „viață electronică”, avem „gânduri de plastic”, ba chiar și „vieți clonate”. Prin venele noastre curge „sânge electronic”, suntem dependenți de tehnica modernă (până și de mașina de făcut pâine!). Așadar, o deconstrucție, o anihilare a vechilor ritmuri de viață, punctul extrem fiind implantarea unui computer în organismul uman: „*Computerul de sub pielea mea umană / nu este niciodată în stand by și nici în adormire / și nu are niciodată chef de o conversație sau de o piesă de teatru... / dar eu uit mereu asta / particulele de metal sunt stupide / pentru că nu au fost niciodată copii / și sunt supărat pe mine însumi că le vorbesc de la bun început / ca și cum ele ar înțelege copilul din mine*” („*Computerul de sub pielea mea*”).

Unele poeme fac trimitere la traumatizanta experiență a pandemiei, care a impus izolare, aseptizare exagerată, comunicare minimă: „*ne sterilizăm atingerile / care nici măcar nu s-au întâmplat vreodată // ne aruncăm viața / împreună cu mânușile fără amprente / și masca plină de suspine filtrate*” („*Distanțe dezinfectate*”). ADN-ul uman pare a fi „pierdut”, paranoia care cuprinde planeta determină schimbări comportamentale majore: „*lumea nu se mai mișcă / nici în ju-*

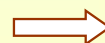
rul acelor de ceasornic / nici în jurul terenurilor de joacă / care nu-și amintesc că s-au jucat / vreodată cu mingea / nici în jurul parcurilor care nu se mai sărută pe ascuns / pe băncile acoperite de rășinile lipicioase ale nebuliei” („*Și totuși nu se mișcă*”).

Identitatea feminină puternic impregnată de cultura balcanică, erotismul uman metaforic transpus acelor de ceasornic, o artă de a trăi personală în care relația cu divinitatea are un rol primordial sunt filoane ce jalonează poemele din secțiunea mediană, intitulată „*Aripă într-o spumă cu bule*”, al cărei titlu conotează imponderabilitatea, zborul, verticalitatea. Relația cu casa este bachelardiană, Daniela Andonovska-Trajkovska își declară apartenența la un lanț de femei care au trăit după un tipar străvechi, conștiente de importanța maternității, într-o conexiune puternică cu divinul: „*acul credinței / cosea casa cuiva / timp de 24 de ore / doar pentru a țese ochiuri pe zâmbetul / unei mame // cântecul fiicei sale / o îmbrățișa strâns / în jurul taliei / până când cerul s-a deschis // cu vocea heruvimilor / cântecul cânta singur*” („*Casa cusută*”).

Corporalitatea, erotismul metaforizat, iubirea imaginată în toate formele (de la cele mai abstracte până la cele mai concrete) sunt celebrate în „*Suprapunere*”, unde dimensiunea temporală este subliniată de cei doi actanți. Rețeaua semantică a sexualității este difuză iar textul e plin de aluzii la acel lust generator de energii nebănuite: „*Suprapunere. / Acele de ceasornic / tânjesc după suprapunere / de a fi aproape unul de celălalt / și de a deveni celălalt / atunci când acele ceasurilor se întâlnesc / dragostea sărbătorește suprapunerea / celor doi călători în timp / și apoi - beau paharul care se odihnește pe noptieră / până la fund / lăsându-l cu susul în jos fără fund / dezbrăcat fără cuvinte // atunci cu unul dintre acele sale / timpul va trece prin pielea paharului / fără să suspine / spărgând sticla în bucăți / pe podea.*”

Poemul care dă titlul volumului transmite un pesimism de o intensitate nebănuită. O secvență aproape de coșmar, într-un univers citadin artificial, în care totul se rezumă la virtual și relațiile interumane tind spre zero absolut: „*Nu există case în acest oraș... / doar casele din care oamenii făcuți din hârtie / ies în fiecare zi / și se așează în bărcuțele din ziare / pentru a merge cât mai departe / pentru a fi mai îndepărtați de ceilalți / pentru a fi mai aproape de ei înșiși // În fiecare seară, oamenii din hârtie / se întorc la gaura cheii / blestemând ziua*”.

Partea finală, intitulată „*Linia în zigzag*” sintetizează viziunea **Danielei Andonovska-Trajkovska** asupra vieții contemporane: arti-

Daniela ANDONOVSKA-TRAJKOVSKA (Macedonia)

Poezie

Linia inimii

cu o privire neașteptată
mi-a dezlipit din palmă
acea veche linie a inimii
din care trupul meu izvorăște
ca dintr-un fir fierbinte
care trăiește într-o durere nesfârșită

Sisif

Toată viața mea am lovit stâlpul
și tendonul meu se întoarce mereu la mine
până la rupere

Secunde continuă să mă rostogolească
în urcușul și coborâșul zilei

Decizie

Ușa s-a închis.
Geamurile sunt pe cale să explodeze.
Aerul caută o gaură
pentru a ieși afară,
dar repede vasul
a luat deja o decizie.

Oftat aritmic

un suspin feminin smuls în miez de noapte
întins pe cele patru laturi ale patului
pentru a-și pune la locul ei partea superioară a spatelui
deplasat,
s-a spălat pe față și a continuat să trăiască
în a doua parte a visului
în momentele în care făcea un duș fierbinte
după care își pieptăna părul
în fața oglinzii

fără niciun gând în minte
când conducea pe același drum
de acasă la școală
când era tăcută în amfiteatru
unde scaunele rezolvau
ghicitoarea de nerezolvat
când vorbea la nesfârșit
când explica teoria creației
deși nici ea nu putea ști
dacă de la început
povestea ei a început

când se îndrepta cu mașina de la serviciu spre casă
și când făcea din nou un duș fierbinte
cu o muzică aritmică în urechi
ca să-și poată scutura
privirile cocoșate ale zilei de pe trup
când lua prânzul
se scutura de gânduri
împreună cu rămășițele
în timp ce pune masa la locul său
când imediat după aceea se așeza
în spatele volanului
pentru a conduce dorințele celorlalți
când exersa Tae-Bo
cu femeile fără chip
când venea târziu acasă
cu o masă musculară crescută
dar cu lipsă de magneziu
când trecea peste ziduri
aspiratorul de praf
pentru a prinde păianjenii din timpul nopții
când agăța hainele
pe frânghia de rufe din cer
când a calculat rezultatul testului Chi pătrat

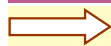

ficializare, minimizare, secătuire. Aici discursul poetic este marcat de geometrizarea existenței, vizualizată prin linii și diverse figuri al căror simbolism i-a influențat dintotdeauna pe oameni. Lipsa de savoare a unei vieți anodine apare cu pregnanță în poemul intitulat „Viața pe o linie”: „sunt mulți oameni care trăiesc pe o linie o viață întreagă / se trezesc la 6 / cu puncte sărate în ochi / se duc la muncă la 7:30 / cu îngeri înscrși în gândurile lor // La 10:30 beau cafea /- ochiul de pe perete le numără gradele / la 16 se întorc acasă /- la un pas mai aproape de momentul zero / la 17 joacă ping-pong /pe masa din bucătărie /- jocul se multiplică în oglindă / și cuvintele cad sub / bara de fracții // La 18, ei ascund resturile gândurilor lor fracturate / la 20 plâng pentru ziua / pierdută și își promet că începând de mâine / vor respira în mai mult de două dimensiuni / la 22 adorm pe axa X în fața tele-

vizorului // la 3 se mută în dormitor / pentru a putea extinde linia / de la un punct la altul / de la un segment la altul //Sunt mulți oameni care nu știu că au trăit o viață întreagă pe o linie.”

Prima traducere în limba română a poetei macedonene este o incursiune într-un univers literar aparte, puternic marcat de existența în epoca actuală, în care raportul real/ virtual se află într-un echilibru instabil. Chiar dacă „omuleții” își pierd tot mai mult identitatea și vitalitatea, părând a fi într-un regres permanent, această poezie are și accente luminoase. Textul însuși are o amprentă stilistică specială care în limba de origine sună melodios și misterios totodată. Daniela Andonovska-Trajkovska, puternic ancorată în cultura maternă și în universalitate are toate șansele de a deveni una dintre vocile poetice de mare impact în viitor.

pe tastatura vieții ei
înainte de a mai putea dormi
cel puțin trei ore
cu un oftat normal

un oftat feminin smuls în miez de noapte
întins pe cele patru laturi ale patului
ca să-și pună partea superioară a spatelui deplasat
la locul său

Mento

există o piatră pe lângă care trec în fiecare zi
o găsesc foarte des în patul meu
când mă trezesc în mijlocul nopții
și îmi pun piciorul pe podea
pentru a fi sigură că este aici
și adorm din nou

uneori stă în fața ușii
și mă așteaptă
să mă întorc de la muncă

uneori o găsesc în rucsacul meu
lângă laptop
și înainte de a începe să scriu despre nopțile mele nedormite
o pun pe birou lângă speranțele uscate
ale vieții mele de mijloc

sunt momente în care uit de ea
și când îi simt privirea pe trupul meu
mă trec instantaneu fiori

și corpul meu începe să se scuture
de calcificarea conștiinței mele

există o stâncă pe lângă care trec în fiecare zi
dar se întoarce mereu în palma mea
ca să pot fi trează atunci când sunt pe cale să se întâmple

Funcțiile limbajului

în momentul în care cele două capete
ale firului de comunicare tremurau,
deși primul cu oscilații rapide,
iar cel de-al doilea cu oscilații lente,
cuvântul a rămas blocat în neuronii universului
pentru a face să se întâmple funcția conotativă a limbajului

punctul care oscila încet
a oprit Wi-Fi-ul telefonului său mobil
și apoi a oprit și ea telefonul,
pentru orice eventualitate,
ca să poată visa la nașterea ei anterioară
când s-a trezit în dimineața următoare
cuvintele care nu au fost rostite niciodată
s-au îmbrățișat și așa a apărut funcția poetică

funcția referențială a fost un catalizator
pentru focul care arde mocnit
în centrul cuvântului
Și când s-a uitat la ea însăși
în oglindă într-o zi
punctul care oscila lent a văzut un punct
care avea o frecvență extrem de ridicată
Și atunci a înțeles de ce a avut recent o vedere încețoșată

și de ce picăturile pentru ochi nu erau altceva decât o apă
care plânge și când media a început să doarmă
în timpul nopții și să tragă un pui de somn în timpul zilei
și când ideea a rămas
în capul expeditorului
și când mărturia cuvântului
era să spui o poveste fără personaj principal
fără o acțiune și un adversar
atunci picăturile de ochi au început să aibă un efect
iar funcția referențială
a înlocuit funcția emoțională fără să se observe

funcția reflexivă
a devenit mândră în mod justificat pentru că
funcția fatică a murit,
deși funcția referențială
nu a fost niciodată mai vie

funcția conotativă a capturat
secundele unui timp inexistent în pupilele sale
din clipă în clipă
suficient de mult ca sinapsele insomniei să fie ghemuite
în funcția poetică a limbajului

Crizantema înecată

în gura de canal în care toate capitalele
adună apelurile telefonice ale melancoliei,
photoshop-ul sufletului,
hologramele tinereții pierdute,
SMS-urile întâlnirilor scurte
și valea fisurată
a mesajelor electronice simultane,
crizantemele galbene ale florăresei
dormind pe pătratul privirilor
înecate

a fost surprinzător să le vezi răsărind
în bidimensionalitatea
timpului cancerigen
în care ne bem cafeaua virtuală în fiecare dimineață
și mâncăm prăjituri din folderul
de emoticoane și stickere

**Traducere din limba engleză
de Constantin Severin**

A. Mucha - Dimineața, Ziua, Seara, Noaptea

Dimitris P. KRANIOTIS

(Grecia)

Poezie

Dimitris P. Kraniotis s-a născut în 1966 în Prefectura Larissa, în centrul Greciei, și a crescut în Stomio (Larissa). A studiat medicina la Universitatea Aristotel din Salonic. Locuiește în Larissa (Grecia) și lucrează ca medic (medic specialist în medicină internă).

Este redactor-șef al antologicii internaționale în limba engleză „World Poetry 2011” (205 poeți din 65 de țări). A câștigat numeroase premii internaționale pentru poezia sa, care a fost tradusă în 28 de limbi și publicată în antologii și reviste din numeroase țări din întreaga lume. A fost invitat și a participat la mai multe festivaluri internaționale de poezie. Este doctor în literatură, academician în Italia, președinte al celui de-al 22-lea Congres Mondial al Poeților (Grecia

2011), președintele Societății Mondiale a Poeților (WPS), directorul Festivalului de Poezie Mediteraneană (Larissa, Grecia), președintele Comitetului Scriitorilor pentru Pace al PEN Grecia și membru al Mișcării Mondiale a Poeziei (WPM), al Societății Literare Elene, al Societății Naționale a Scriitorilor Literari Greci etc.

A luat de asemenea un premiu la Festivalul Mondial de Poezie „Mihai Eminescu” din România (Craiova) în 2023.

A publicat mai multe volume de poezii printre care: *Urme* (1985), *Chipuri de lut* (1992), *Linie fictivă* (2005), *Dune* (2007), *Endogramă* (2010), *Edda* (2010), *Iluzii* (2010), *Frunze vocale* (2017), *Cravata bunelor moravuri publice* (2018), *Minus unu* (2022).

Minus unu

Am tras pământul
Ca să ne acopere
În caz că am putea îmbrăca în seara asta
Dezarmant și fără vărsare de sânge
Cuvintele pe care le-am scuipat ieri
Ca pe niște semințe

Dar nu-mi răspunde la repezeală
Așteaptă-ți rândul
La coadă
Aștept răspunsuri
De la tine și de la mine
Tot mereu și mereu

Până ieri
Până să ajungem la certitudine și
neașteptare
-I al liftului
La subsol, la nesfârșit.
Și inexorabil cu furie
(Care logică a fost închiriată
De imaginația mea în seara asta?)

Dar eu nu vreau noroiul
Să ne fermenteze trupurile
Umplându-l cu minus un-mâine
Rădăcini de lotus și mituri

Ianus

Cartierul nostru
Este un bloc de apartamente acum
Liftul s-a blocat

Între mansardă
Și cer

Și noi în el
Înghesuși confortabil
Fără suflare
(Și fără semnal
La telefonul mobil)

În pragul unei evadări
De la „savoir vivre”
Suntem gata de mult timp
Pentru evadări
(Oare când
Ne-am îndrăgostit?)

La vârful
Treptelor suspendate
În subsolul
semi-dilemelor lui Ianus

Într-o clipă

Ai încălcat granițele
Care și-au îngropat al lor
cunoașteți-vă pe voi înșivă

Ai distrus închisorii
În urmă perdele
S-au aprins arzând de
Scânteia mâniei tale

Fără strigăte
Fără șoaapte
Într-o clipă

Atât de simplu a fost
Ai dat naștere luminii

Când ai îmbrățișat
Ce nu se spune
(Deși e scris)
În întuneric.

Cravată a bunelor moravuri publice

Am început să-mi dau jos
hainele
Până când am rămas gol
În mijlocul lui nicăieri.

Strigând
Într-o limbă necunoscută
(Într-un fel sau altul,
Cine m-ar fi înțeles?)

Și totuși nu m-au arestat
Pentru încălcarea bunelor moravuri publice

Pentru a-mi opri strigătele
M-au tratat cu absint
Și m-au îmbrăcat la patru ace
Dar șireturile de la pantofi
Nu se potriveau
Cu cravata lor

N-am lăsat niciun mărunțiș
Pentru un bacșiș
Nu m-am prăbușit diagonal

Traducere de Larisa Caramavrov

Al Florin ȚENE

Chintesența filosofiei umane sau "sarea" gândirii magice

Am primit de peste ocean, din Canada comunităților românești, de la cunoscuta poetă și promotor cultural Mihaela CD, o carte de aforisme și cuvinte de înțelepciune, intitulată *Născut pentru a fi (Alt)cineva* (*Born to be Someone(else)*) carte ce cuprinde reflecții, versuri și enunțuri motivaționale (reflections, lyrics, and motivational statements), apărută la cunoscuta editură Globart Universum din Montreal.

Cartea, bilingvă, română-engleză, se deschide cu un motto reprezentativ pentru intențiile autoarei aparținând lui Ion Minulescu: „*Ce-am fost cândva, azi nu mai sunt.../ Dar ce sunt azi îmi pare rău/ Că n-am putut să fiu mereu / Același cântăreț cu chip de Sfânt.*”, având o prefață semnată de Lăcrimioara Iva, poet și scriitor, membru al Uniunii Scriitorilor din România, redactor șef al revistelor *Magazin critic* și *Cutezător*, președinte al Euro Education, Sardinia-Italia, cu un Cuvânt al editorului semnat de Johnny Ciatloș-Deak, senior editor Globart Universum Publishing House, Montreal, membru al Uniunii Jurnaliștilor Independenți din România și cu un Cuvânt înainte cu titlul „*Urcând trepte de lumină*” semnat de prof. Aurelia Rînjea, membru al World Poets Association România și membru al Uniunii Scriitorilor de Limbă Română.

Aforismul evidențiat pe coperta din spate a cărții: „*Întrebă-te pentru ce ai venit pe lume și caută-ți menirea! Secretul se află în tine și îl vei afla când vei fi pregătit!*”, scris de Mihaela CD, este un răspuns subliminal al unui mesaj care este un semnal conceput să fie transmis sub limitele normale ale percepției. Acesta se află dincolo de nivelul conștient, dar excită foarte bine simțurile. Sugestia subliminală din acest motto acționează la fel ca și sugestiile hipnotice.

De fiecare dată când ne confruntăm cu o alegere, putem decide în mod conștient ce decizie să luăm, în funcție de voința și de dorințele noastre, totuși, spiritul nostru inconștient nu are aceeași capacitate de analiză a informației și el acționează în funcție de datele pe care le-a primit ca și cum ele ar fi adevărate.

Cartea cuprinde următoarele capitole care sunt un evantai de titluri tematice: „Exiști”, „De ce?”, „Cine ești?”, „Ce vrei?”, „Timpul”,

„Dorința de a te schimba”, „Nimeni”, „Fericirea”, „Lupta”, „Răbdarea”, „Înțelepciunea”, „Credința”, „Puterea iubirii”, „Miracole”, „Schimbă-te!”, „Altceineva”, „Ești cineva!”

Se cunoaște faptul că aforismele și apoftegmele sunt maxime, sentințe formulate de obicei de o personalitate celebră și ele vin din antichitate. Aceste categorii, puțin neglijate de literatura română, sunt adevărate bijuterii ale înțelepciunii umane. Ele exprimă un adevăr și o sentință, fiind practic, „sămânța” din care a rodit filozofia.

Interesant este că autoarea intercalează, uneori, aforismele cu poezii autentice pe aceeași temă. Exemplu: poezia „*Mă-ntrebam care-i menirea*” ce o încorporează în aforismul respectiv: „*Cel mai frumos dar pe care ți l-a făcut Dumnezeu este viața!*”.

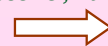
După cum sugerează și titlul, volumul de față urmează dictonul latin „*Cogito, ergo sum!*”, însumând o concepție despre viață, trăire, iubire, deloc străine autoarei. Ca exponentă a acestei lumi oscilând între bine și rău, ea își adună gândurile, sentimentele, situându-le uneori între „*to be or not to be*”. Preocupată de condiția omului și de multitudinea de sentimente ce o încearcă de-a lungul vieții, Mihaela CD caută fațetele omului pentru a-i da o singură formă, aceea a iubirii. Ea cercetează natura umană, încercând să o îndrume către drumul destinat să-l facă pe om fericit. Și cum poți fi fericit? Doar iubind, desigur. Acest sentiment îl cântă poeta și în frumoasele sale versuri.

Autoarea îndeamnă către introspecție, către acel „*Nosce te ipsum!*” care ar putea face oamenii să cunoască lumea intrinsecă de care mulți sunt vădușiți. În lumea strâmbă și meschină, omul tinde către măști, către roluri care îi convin, încercând să pară ceea ce nu este. Omul dorește să pară (nu să fie) mai bun, mai fericit, mai frumos în ochii celorlalți și uită de el însuși.

Trăim într-o lume superficială, așa a fost tot timpul, suntem ființe superficiale, nu este ceva rău. Rău este că noi considerăm a fi doar atât și înțelegem că realitatea aceasta superficială este singura neglijând realitatea noastră interioară. Așa cum o spune plastic poeta Mihaela CD în poezia: „*întrebări*”: „*De ce aici? De ce acum?/ Cum ai gândit Tu, Doamne?/ De ce așa pe acest drum/ Cum m-ai adus în toamne?/ Căci rolul nostru pe Pământ/ Ne este dat c-un scop precis/ Nu dăinuim degeaba-n vânt/ Și cercetăm al vieții telescop/ Avem de dăruit cuiva-ntr-un fel/ Că Dumnezeu le-a rânduit pe toate/ Avem un fel ce nu îl știm defel/ Și-l căutăm atâta cât se poate.*”

Dincolo de definiția sa cumva seacă din DEX, cugetare enunțată într-o formă concisă, memorabilă; maximă, sentință, adagiu, aforismul capătă o savoare aparte și sensuri existențiale esențiale.

Pot spune că aforismele Mihaelei CD pot sta alături de cele scrise de Lao Tzu, Pascal, Novalis și Nietzsche, ultimii trei văzuți de Blaga ca „*cei mai apreciați maeștri ai aforismului european*”. Orice aforism al autoarei oricât de potențial ca articulație și înfățișare, cuprinde de fapt o trăire a sensului cosmic. Aforismul Mihaelei CD nu e de aceea capricios, arbitrar, făcut să uimească cu orice preț. Mie mi se pare că, asemenea romanului, teatrului, basmului, mitului sau chiar poeziei, într-

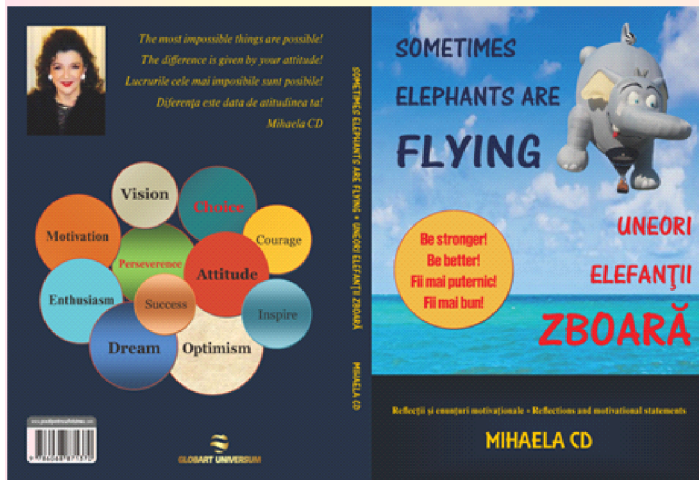

o oarecare măsură, aforismul poate face obiectul unei teorii, citind cartea scriitoarei Mihaela CD. O eventuală teorie ar maximiza, desigur, scopul pe care trebuie să-l atingă aforismul, așa cum face orice teorie, în orice domeniu. Mă întreb, însă, dacă nu s-ar pierde accidentul spectaculos în favoarea necesarului neted, dacă nu s-ar diminua surpriza insolitului în favoarea plictiselii predictibilului și dacă nu s-ar compromite ireversibil misterioasa clipă de luciditate acută, ca un fulger, pe care aforismul o aprinde pe firmamentul căutării de sine.

Nu promit să nu reflectez teoretic, cândva, asupra aforismului. Dar atunci, acesta nu va mai fi o floare de câmp, spontană și întâmplătoare, ci va fi o floare în glastră, amenajată. Deocamdată încerc să mă bucur de aforismele Mihaelei CD, nu să le judec.

În aforismele Mihaelei CD, lucrurile imposibile devin posibile.

În volumul de reflecții și enunțuri motivaționale semnat de Mihaela CD, autoarea ne pune la încercare imaginația, dând titlul cărții „Uneori elefanții zboară, Sometimes elephants are flying”.

Cartea are pe coperta din spate un interesant motto: „*Lucrurile cele mai imposibile sunt posibile! Diferența este dată de atitudinea ta!*” La fel ca și cartea de aforisme „*Născut pentru a fi (alt)cineva, Born to be someone(else)*”, volumul este bilingv, român-englez, având în cuprins pe lângă cele 17 capitole: „Cuvântul editorului”, „Cuvânt înainte”, „Prefață”, „Cuvânt de încheiere”, „Cuvântul autorului”, „Index pe subiecte” și „Proveniența fotografiilor”.

Reflecțiile din această carte, denumite așa de editor, sunt surse de energie și inspirație, optimism ce ne îndeamnă la visare și hiperbolizarea trăirilor. Și cum spune în „Cuvânt înainte” scriitorul Victor Manole textele au „*valențe reflexiv-meditative*”.

Îndemnul autoarei este să fie între oameni iubire, acest sentiment singular, specific numai omului: „*În viață totul pornește de la iubire! Iubește tot ce-î în jurul tău ca să fii fericit!*”

Drumul, prin insistență, se deschide în viață dacă persisti prin muncă și talent, asta ne îndeamnă autoarea în aforismul următor: „*Crede în visul tău și oricât ți-ar fi de greu, nu renunța niciodată! Succesul este medalia perseverenței!*”

În „Principii sănătoase”, descoperim picuri de înțelepciune și sfaturi practice: „*Banii trebuie să reprezinte în viață doar un mijloc de care te folosești pentru a te îmbrăca, mânca, călători etc. și nu un scop în sine. Când banii ajung un scop în sine devii sclavul lor*”. Iată, descoperim în această carte și paradoxuri: „*Pentru o muncă de*

calitate e nevoie de timp, iar pentru o muncă de proastă calitate e nevoie de și mai mult timp.”

Citind cartea poetei Mihaela CD, mi-am adus aminte de un text al lui Arthur Schopenhauer, filosof german, ce se situează în problema teoriei cunoașterii pe poziția idealismului, în care spunea: „*Atunci când citim, o altă persoană gândește pentru noi: noi nu facem decât să-i repetăm procesul mental. Când învățăm să scrie, ucenicul trece cu a sa până peste ce a subliniat învățătorul: așadar, când citim, cea mai mare parte a lucrării gândirii este deja făcută pentru noi. Din această cauză, simțim o ușurare atunci când citim o carte, după ce am fost ocupați cu gândurile noastre. În citit, de fapt, mintea noastră este locul de joacă al gândurilor altcuiva. Așa se face că cineva care își petrece întreaga zi citind, și prin relaxare își devotează timpul liber într-un fel negânditor, își pierde repetat capacitatea de a gândi, la fel cum omul care mereu călărește uită să meargă pe jos.*”

Citind volumul poetei din Canada, consider că aforismul este un adevăr îmbrăcat memorabil. O strălucire care îți atinge sufletul și în care te regăsești. Dar, mai important, o strălucire care își pune amprenta asupra rațiunii tale fiindcă din adâncimile ei izvorăște multă înțelepciune. Am descoperit în filele acestui volum că profunzimea și cultura s-au îmbrăcat memorabil, filosofia și analiza au fost șlefuite profund și au dat naștere unor expresii pline de înțelepciune. Citind această antologie inedită a fost ca și când m-am așezat lângă bunicul meu, un om cu multă înțelepciune, și am ascultat cu emoție și interes sfaturile sale. „*Cine n-are bătrâni să-și cumpere*”, e o zicală celebră din popor. Aș mai adăuga: iar cine descoperă aforiști, se descoperă pe sine. Am remarcat cu bucurie că sunt mulți iubitori ai acestui gen și asta pentru că e un gen care oferă, care îți mângâie sufletul, care te povățuiește. Aforismul este o hrană spirituală de mare preț.

Simt o existență creatoare în opera Mihaelei CD. Toată filosofia ei este un sprijin teoretic pe care-l dă acestui fel de existență - cărțile acestea sunt construcții de metafizică. Din duhul eresului însă, existența creatoare tinde să se manifeste și în alte direcții, depășind cadrele teoretice și oarecum în răspăr față de rigorile lor. Teoriilor acestora metafizice nu le atribui unui caracter decât acela de încercări, perspective, anticipații, viziuni mitice, în nici un caz dogme. De altfel, cum spunea Lucian Blaga, „gânditorii care nu păstrează distanța chiar și față de propriile idei” îi „fac impresia unor capete stăpânite mai curând de idei fixe decât a unor capete cu idei”. Prin aforistică, Mihaela CD se descătușează din rigiditatea sistematică a poeziilor sale renunțând la resemnarea teoretică și comite o adevărată insurgență existențială.

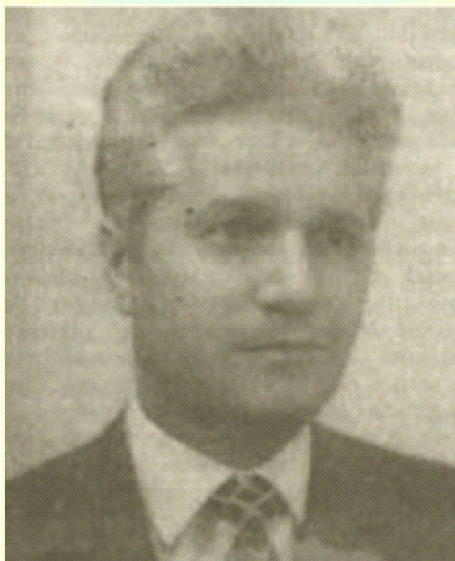
Pot să spun, ca Blaga, că aforismele doamnei Mihaela CD sunt „sarea gândirii magice.”

Alfons Mucha - Cele patru anotimpuri

Nicolae MAREȘ

Stan Velea - 90

Dacă viața celor morți se află în amintirea celor vii, atunci viața scriitorului, polonistului și comparatistului Stan Velea rămâne neștersă în amintirea mea, vreau să cred că și a sute de mii de cititori români, care i-au citit lucrările și traduceri, toate ridicându-se la peste 1 milion de exemplare. A fost viața unui intelectual desăvârșit, modest și harnic cum tot mai rar poate fi întâlnit, care a slujit cu dragoste și devotament cultura românească, poloneză și universală până în ultimele sale clipe.

În acest iulie fierbinte, se împlinesc 50 de ani de la data repartizării lui Stan Velea, tânăr absolvent al polonisticii din București, îndrumat de profesorul și comparatistul Ion C. Chițimia, pe post de cercetător la Institutul de Istorie și Teorie Literară „George Călinescu” din București. A fost o repartizare fericită, un loc în care va pune în valoare literatura polonă, cât și raporturile bilaterale. Aici avea să facă o carieră strălucită.

În context sud-est și central european, Stan Velea nu trebuie văzut doar ca un specialist de marcă al fenomenelor literare de pe Odrași Vistula, din Evul Mediu timpuriu până la zi, dar și pentru universalismul românesc, dovadă grăitoare fiind studiile sale de referință din domeniul istoriei literare, al comparatisticii, cât și prin traduceri și monografiile publicate, aducând în plus, an de an, în cir-

cuitul românesc valori europene incontestabile. Nu știu de câte generații va fi nevoie pentru a sări peste ștacheta pe care a ridicat-o autorul monumentalei *Istorie a literaturii polone* (în trei volume), premiată de Academia Română în 1995.

Trebuie spus apăsător că puține culturi pe mapamond beneficiază de o sinteză de asemenea anvergură, elaborată într-o structură croceană, pe plai românesc. Mai mult, acest compendiu nu își găsește o lucrare similară nici chiar în Polonia.

Acestei cărți monument, ce poate fi comparată doar cu *Istoria literaturii române* a mentorului său de la Institutul George Călinescu, i se adaugă suita de micromonografii despre mari literați polonezi: Wladyslaw Reymont, Adam Mickiewicz sau Henryk Sienkiewicz, venind în contemporaneitate cu *Ipostazele europene ale romanului contemporan. Romanul polonez* (1984).

Ca totul să aibă substanță și cuprinderea cea mai largă, Velea adaugă acestora numeroase traduceri din marii scriitori clasici și contemporani polonezi: Krasiński, Sienkiewicz, Prus, Reymont, Zeromski, Iwaszkiewicz, Miłosz, Mrozek, Mysłowski etc. și ce nume. Cu un raft de volume traduse cu dăruire și har, Stan Velea a umplut un mare gol în receptarea literaturii polone în limba

română.

În *Interferențele literare româno-polone* (1989), Stan Velea a pus corect în valoare tot ceea ce s-a realizat în planul receptării operelor literare românești în Polonia, după cum, la îngemănarea celor două milenii ne-a adus exegeza privind Receptarea literaturii polone în România. Lucrări care pe alte spații au antrenat catedre sau colective largi de cercetători. El le-a făcut singur. Monografiile despre marii clasici polonezi: Mickiewicz, Sienkiewicz sau Reymont sunt alte mărturii ale pasiunii și acribiei sale.

Calitatea analizei și instrumentarul bogat cu care operează dintr-o ipostază de critic și analist echidistant o remarcăm și în cele 31 de medalioane consacrate Universalistilor și comparatiștilor români contemporani.

Astfel, de la Tudor Vianu și Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Ion Dodu Bălan până la Dan Grigorescu și Ion Ianoși sau Marian Popa, surprindem manifestarea unei pleiade întregi de profesioniști care și-au consacrat activitatea cunoașterii literaturilor străine în România, pleiadă în care un loc de frunte îl ocupă Stan Velea.

La cea de-a 90-a aniversare de la naștere îi aduc un pios omagiu, nădăjduind că opera sa monumentală va dăinui și îi va inspira pe urmași.

Alfons Mucha - Unirea dinastiilor slave

Florentin SMARANDACHE (SUA)

Poeeme

Manifest pentru sănătatea pământului

lui Adrian Păunescu

(piesă într-un act)

POETUL (prin gesturi largi și fruntea
gânditoare):

- Bărbați cu umerii în răni,
Țărani cu buzele amare,
Să luăm din lucruri doar lumina
Și din pârau să bem răcoare!
(se oprește puțin aruncându-și
de pe față șuvițele răzlețe de păr;
ochii și-i dă fascinat peste cap)
Să decupăm din univers un nor,
Să mângâiem o pasăre pe zbor!

CORUL ANTIC (în versiune modernă):

„la noi toți brazi de pe stânci
coboară în feciori.”
„caii tropăie cu copitele-n astre.”
„leabăda este o floare de măr.”

POETUL (exploziv, și foarte afectat):

- Veniți la mine: orbi, nebuni,
Voi prinși la mijloc de furtuni,
Veniți ologi, masă flămândă,
Să vă-ncălziți, ah! mâna tremurândă
La flacăra-a sufletului meu!
Veniți Cei Mulți, cei văduviți mereu!
(Se apropie o gloată din colțul stâng
al scenei. Poetul iese precipitat prin
colțul drept. Din planul depărtat
se aude CORUL ANTIC fredonând o
melodie (în versiune modernă).)

Mulțimea în sală aplaudă frenetic,
aplaudând în timp ce cortina cade
și le retează privirile.

Lumea văzută de foarte de sus de Nichita Stănescu

Sunt inexistent -
ca fiind în Nefiind.
Uite cum întunericul
mă leagă strâns la ochi.
Înlăuntrul meu este un cimitir.

Jos, liniștea este o cățea.
Greierii cântă fără muzică,
șoarecii ronțăie timpul.
Sus, liniștea este leabădă.
Nourii sunt o grămadă
flască de vise.

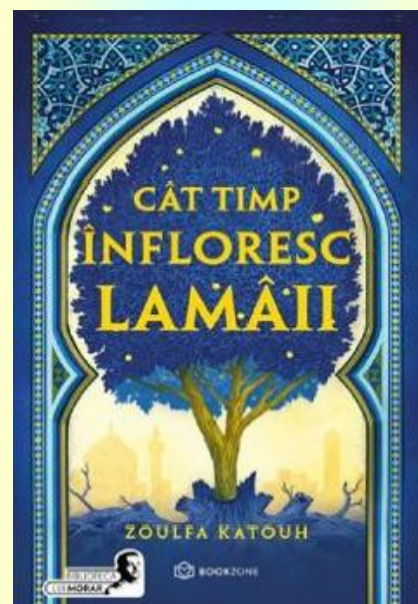
Sunt inexistent -
ca fiind în Nefiind.
Tu ești existent,
fiind în Fiind.

Foc mocnit

S-au dus să sune stingerea
mea. Viața mai atârână
de trup, ca zdrențele imunde.
Trăiesc sub o șapcă vetustă.

S-au dus să sune stingerea
mea. Trei ani m-au ținut cu sila
să îmi fac stagiatura.
Trecutul acesta este prezent
în mintea lor.
Trei ani m-au ținut cu sila.
De acum, să mă lase
lăsat în pace!

Cărți primite la redacție

Alfons Mucha - Alegorie. Visând la libertate

Cătălin GHÎȚULEASA

Beatrice Silvia Sorescu și frumosul sculptat în cuvânt

Beatrice Silvia Sorescu, *Cere-mi ce vrei!*, Ed. UZP, Buc., 2023

Beatrice Silvia Sorescu este o poetă ce parcă a coborât dintr-o altă lume, una în care sensibilitatea, grația și duioșia sunt așternute pe o aripă de înger, menite să trezească fiori oricărui cititor. Este de-a dreptul o delectare să ai în față un volum al domniei sale, fiindcă muzicalitatea poeziilor, ideile care dospesc în fiecare poem reprezintă o punte de pe care nu ai mai vrea să cobori. Lumina din cuvânt te învâluie de la început și te conduce într-o lume a frumosului pur, o lume diafană, plină de rouă și muguri în floare. Poeta scrie ca nimeni alta, iar „povestea” fiecărui poem te îndeamnă imediat la interpretare și trăire.

Temele la care face referire autoarea prezintă, de fapt, marile concepte ale omenirii pe care le aduce sub ochii noștri, încercând să exprime cât se poate de simplu, dar într-o armură împodobită cu ornamente literare diverse, frământările omului, tristețea și bucuria deopotrivă, iubirea, moartea, copilăria, natura surprinsă în toate anotimpurile ei sau strigătul disperat al semenilor prinși în vâltoarea unei vieți care îi strivește.

Satul natal, cu tot ce a însemnat el, ocupă un loc central în volumul de față, rădăcinile poetei fiind adânc înfipte în locurile unde a văzut pentru prima oară lumină pe pământ. Bulzeștiul este, pentru poetă, un fel de rai în care se întoarce ori de câte ori sufletul îi cere. Tristețea, însă, o învâluie atunci când realizează că el nu mai este același ca în timpurile copilăriei, că nu mai regăsește chipuri dragi ce îi luminau pașii.

Poezele Beatricei Silviei Sorescu prezintă adevărate tablouri pictate de o mână iscusită, tablouri vii ce se înfățișează înaintea noastră invitându-ne parcă să pătrundem în țesătura lor. Sunt pânze de frumos, pe care pensula artistei a desăvârșit adevărate lumi pline de inefabil.

Mi-au atras atenția unele elemente ale cadrului natural atât de bine creionat de poetă, unul dintre acestea fiind mestecenii din poemul cu același titlu. Firește că ei au mai fost cântați de mari poeți ai literaturii universale, în frunte cu Serghei Esenin, cel care a făcut din acești copaci „cu trupuri zvelte” un adevărat cult, dar poezia Beatricei Sorescu este o tulburătoare reflecție pe marginea trecerii inexorabile a timpului, înșiși mestecenii, „santinele fără glas”, nefiind cruțați. Spre deosebire de noi, ei îl înfruntă însă „falnici”, mereu „călăuzind singurătăți”, aidoma lueferilor lui Eminescu pentru care sunt atât de iubiți de muritori.

Titlul acestui nou volum este unul extrem de bine inspirat, „Cere-mi ce vrei!”, acest verb la imperativ dezvăluindu-ne clar conștiința poetei care este convinsă pe deplin de harul său scriitoricesc, fiind în stare, în orice clipă, să ne ofere, la cerere, bijuterii poetice care să emoționeze profund ființa.

Sunt versuri ce ne amintesc de adevărați titani ai literaturii universale, precum Rabindranath Tagore, și mă refer la poemul „Am zărit”, o poezie ce ne îndeamnă la reflecții serioase, căutarea sensului vieții fiind genial redată de autoare în penultima strofă: „Am ales cărării preapline”„Și-am strâns în sân

poteci senine”. Suntem obligați să le comparăm cu cele ale aceluiași Tagore, o dovadă elocventă a valorii Beatricei Sorescu: „Călătorul trebuie să bată la toate porțile înainte de a ajunge la a sa. Trebuie să rătăcim prin toate lumile din afară pentru a ajunge, în sfârșit, la templul cel mai lăuntric” (Vezi „Călătorul”)

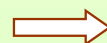
Întrebările filosofice despre existență („Nu știu nici acum unde mă-ndrept și de unde am venit orbește?”) fac din acest poem o capodoperă a literaturii române din zilele noastre, întrucât forța mesajului poetic ne trimite cu gândul la concluzia la care ajunge însuși marele Tagore: „Această întrebare, această așteptare / Se topește în lacrimile a o mie de flori / Și cufundă lumea sub valul acestei certitudini”.

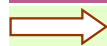
Se găsesc, în poemele Beatricei Sorescu, versuri care îndeamnă la reflecții pe marginea condiției ființei umane, mereu dornică de a afla rostul său pe această lume, de a se înălța, de a fi ea însăși. Pentru a ajunge la lumină trebuie să mergem pe un drum întins de umbre vinovate („de-alunecări deșertice de vid”, un drum cu „povârnișuri-nalte”, așa cum, de altfel, ni-l descrie și Coșbuc: „A ta e mergerea mereu spre țință - drum îngust și greu...” (A se vedea „Ideal”)

Întâlnim numeroase trimiteri la filosofie, teologie și literatură. „Ființa-ntr-oare, drum fără oprire” - este un vers a cărui profundă semnificație o întâlnim și în capodopera lui Tagore - „Călătorul”: „Timpul călătoriei mele este lung, / Calea pe care o am de străbătut este fără sfârșit” ... „Ocoliturile”, „Zidurile înalte împietrite-n noi” ne vorbesc despre aceeași filosofie de viață.

Uneori, autoarea își încheie admirabil meditația despre ceea ce ne definește cu adevărat, pentru ea doar „prin iubire, faptă și cuvânt”, fiind capabili de a găsi „drumul ascuns spre Dumnezeu”. (Meditație)

Tema iubirii este una profundă în volumul Beatricei Silviei Sorescu, acest sentiment

fiind întâlnit într-o serie de poeme din cuprinsul cărții. Unul dintre acestea este poemul „Pretutindeni”, în care ideea centrală este iubirea eternă, ea amintindu-ne de celebrele versuri ale lui William Shakespeare, regăsite în Sonetul XVIII: „Dar vara ta eternă nu va plăti vreodată, / Căci frumusețea-i veșnic anotimp”. Poeta dedică iubirii, ce este capabilă să înfrunte, un adevărat imn.

Uneori, vedem cum întreaga lume este redusă doar la cei doi visători, preocupați să „dezgolească” un univers storcând lucrurile simple”. Asemănăm versurile cu cele ale lui Pușkin: „Glasu-mi ce-mi trimite dulci și blânde șoapte, / Tulbură tăcerea glasului de noapte... Se preschimbă-n versuri lunga mea visare: Pârâiașe negre de iubire pline, Strălucesc, în noapte, ochii-ți lângă mine...”.

Alteori, beatitudinea de care cei doi îndrăgostiți sunt cuprinși, „Ștergem cu un gând tristețea, lăsând cerul alb, curat, / Curgem râu prin râul firii”, ne amintește de alte versuri celebre ale lui Shelley.

În alte poeme, poeta ne îndeamnă să prețuim lucrurile simple, într-o lume în care am devenit incapabili să înțelegem frumusețea, liniștea, armonia. Îndemnul din poemul „Dormi!” de a nu uita ceea ce contează, prin forța mesajului amintește de Esenin, Blaga sau Coșbuc. Autoarea ne lasă să reflectăm pe marginea vieții, cei demni aleg în viață „un drum îngust și greu”, pe care puțini au curajul de a-l urma. Ei nutresc mereu speranța ca „Lumina care zace în țesătura ființei, / Va naște numai curcubeie pe ntinderile mari, albastre”. (Doar verticali) Aceeași viziune despre viața ideală, trăită în fiecare clipă cu demnitate, o întâlnim și în poemul „Prometeu descătușat” al lui Percy Shelly: „Căci mintea-

mi tronează o pace blândă ca lumina”.

În poezia Beatricei Sorescu revine obsedant, imaginea copilăriei, cu figurile reprezentative: părinți, bunici, vecini etc. O poezie tulburătoare, închinată mamei, rămasă în mintea poetei atât de vie, ca un „murmur greu”, versuri de o sensibilitate ieșită din comun a scriitoarei, aspect ce caracterizează, de altfel, întreaga-i operă. Cititorul este profund impresionat și emoționat de evocarea chipului sfânt al mamei ce nu poate să treacă apele Sfinxului, întrucât în mintea poetei acesta „Se naște din nou în necuprinsul gând / Din frunzele-ngropate de aramă.” Iubirea, pentru cea care rămâne mereu în inima autoarei, „O boltă ce răsfrânge-n suflet luna”, ne trimite cu gândul la Esenin (vezi „Scrisoare mamei”), George Coșbuc, „Mama”, sau Nicolae Labiș, „Mama”, cea mai elocventă dovadă a valorii Beatricei Sorescu în domeniul poeziei.

Trebuie amintit un poem din acest volum, intitulat „Frământări”, care mi-a atras atenția întrucât în el regăsim multiple semnificații filosofice și teologice. Primele două strofe îndeamnă cititorul să reflecteze pe marginea cartezianismului lui Descartes, continuând cu existențialismul lui Kirkegaard, Heidegger sau Sartre. Nici trimerurile la literatură nu sunt puține, mesajul primelor două strofe fiind edificator în ceea ce privește calea pe care eul liric a ales să o urmeze: „Și merg pe drumul meu frumos și drept”. Pentru poetă, gândirea e „strigăt captiv lui Dumnezeu”, „neajuns al ființei”, „negândit rămas mereu întreg”, „rază lentă spre albastre stele”, „infinat spre care tot alerg”. O veritabilă revelație în sensul celei aparținându-i lui Augustin de Hipona: „Mens ipsa non potest comprehendi neca se ipsa, ubi est imago dei”.

Alteori întâlnim ecouri din poezia lui

Pablo Neruda: „Moare câte puțin cine-și petrece zilele plângându-și de milă și detestând ploaia care nu mai încetează” („Cine moare”).

Aceeași filosofie de viață este întâlnită la Beatrice Silvia Sorescu și în versurile: „Nori cenușii s-au așezat de-a rândul, / În noi, noi bucurii ni se deschid.” Pentru poeta noastră ploaia e dătătoare de speranță, versurile de la începutul strofei a doua fiind edificatoare în acest sens: „E noapte-n zi, i-un cer aprins de smoală”. Bucuria „În mine-s drumuri pline de senin” și renașterea, „Pe umeri ne-ncolțesc cărări de stele” - un vers comparabil, prin frumusețe și profunzime, cu cel al unui titan al literaturii universale, așa cum este Neruda.

Prezentă în volumul de față este și tema istoriei. E de amintit celebra afirmație a lui Marin Preda: „Fără istorie, literatura se asfixiază”. Poemul „Călăreții” reprezintă așadar o reflecție generală pe marginea trecutului glorios al poporului român, autoarea punând în lumină, într-un mod atât de emoționant, eroismul strămoșilor noștri. Poezia evocă admirabil faptele de vitejie ale înaintașilor noștri, singura șansă pentru revigorarea unei națiuni ce s-a obișnuit să stea în letargie, „În nemișcare” (vezi „Deșteptarea României” de Vasile Alecsandri) de peste trei decenii: „Sunt călăreții noștri, care-au luptat odată, / Se risipesc și-acum prin zarea asta-naltă, / Ascultă cu tărie ce vremuri sunt acum, / Și gata sunt cu toții ca să ne iasă-n drum”.

Întâlnim în volumul „Cere-mi ce vrei!”, al Beatricei Silviei Sorescu, memorabile poeme de revoltă socială, mesajul transmis de autoare reliefând sentimentul de profundă tristețe pentru suferințele nesfârșite ale semenilor săi. Poeta vede cum viața a devenit povară (pentru cei mulți și obidiți, pe când „mișei au viitorul numai pentru ei” în aceste „vremuri de restriște”, singurul refugiu fiind în interiorul ființei, dovadă a existenței unei puternice conștiințe. Ultima strofă a poemului „Singurătate” ne îndeamnă la o reflecție serioasă pe marginea modului în care alegem să trăim sau să murim, motiv pentru care consider acest poem - ce trimite obligatoriu la istoria poporului român, la literatură - cu predilecție la poezia de revoltă socială, la filosofie sau la religie - o adevărată capodoperă a poeziei românești actuale.

Așadar, o poezie plină de sensibilitate, o poezie a luminii, poeta reușind prin fiecare poem să străbată ființa și să o înalțe, o poezie unde sufletul poetei este așternut direct pe pânza cuvintelor, învăluit într-o horbotă de raze binefăcătoare, gata să înflorească precum o primăvară înmiresmată. Cuvintele, ramuri verzi, muguri desfăcuți gata să-și primească seva cu aromele dulci ale iubirii din noi...

Alfons Mucha - Femeie cu flori

Nicolae MAREȘ

Sică Alexandrescu - 50 de ani de veșnicie

Maestrul emerit al artei, Vasile (Sică) Alexandrescu, s-a născut la 15 august 1896 la București. A trecut în veșnicie la 6 august 1973 în Franța, pe Coasta de Azur. A fost de două ori Laureat al Premiului de Stat. S-a impus încă din anii '40 ai secolului trecut cu spectacole înscrise cu litere de aur în istoria Teatrului românesc: - „Azilul de noapte” (Gorki), avându-i în distribuție pe Tony Bulandra, George Vraca, Gheorghe Storin, Romald Bulfinski, Beate Fredanov, Jules Cazaban, Dina și Tanți Cocea, Ion Morțun, Ion Talianu, Agnia Bogoslava, Fifi Harand; - „Tâlharii” (Schiller), cu: George Vraca, Mihai Popescu, Dina Cocea, Cristofor Etterle, Ion Iancovescu; - „O noapte furtunoasă” (Caragiale), cu: Alex. Giugaru, Florica Demion, Leny Caler, Ion Iancovescu, Gheorghe Timică, Silvia Dumitrescu-Timică.

În anul 1959 am avut fericirea să văd pe scena Teatrului Național din București două din spectacolele realizate de marele regizor român: „Revizorul” de Gogol, aplaudat și de publicul moscovit, în turneul efectuat de prima scenă a țării la Moscova (1956), cât și „Bădăranii”, montare după piesa omonimă a autorului italian Carlo Goldoni. Se cunoaște că reprezentația respectivă a uimit Veneția prin fidelitatea vizionii regizorale față de universul goldonian, prezentată fiind cu ocazia aniversării a 250 de ani de la nașterea lui Goldoni.

La începutul lunii octombrie 1960, trimis fiind la studii universitare în Polonia, pe scena Teatrului „Stefan Jaracz” din Lodz am văzut afișul și fotografia din spectacolul „O scrisoare pierdută” de I. L. Caragiale pe care regizorul român, la invitația părții polone, a montat-o în cel de al doilea oraș ca mărime de pe Vistula. În perioada respectivă, aproape în toate orașele mari din această țară, se marca centenarul nașterii marelui dramaturg român.

Presa a scris pe larg despre spectacol și mai ales despre clasicul dramaturgiei românești.

Sunt îndeobște cunoscute și alte spectacole realizate de Sică Alexandrescu, printre care „Doctor fără voie” (1955) și „Bolnavul închipuit” (1962) de Moliere, „Bălcescu” de Camil Petrescu (1949), „Fata fără zestre” de Ostrovski (1954), „Regele Lear” de W. Sha-kespeare (1955), cu Gh. Storin în rolul titular și Birlic în rolul Bufonului. Remarcabilă rămâne contribuția sa la formarea unor actori și regizori. A lansat, totodată, dramaturgi (l-a descoperit pe Mihail Sebastian). Lui i se datorează succesul în teatru al marelui actor Grigore Vasiliu „Birlic”.

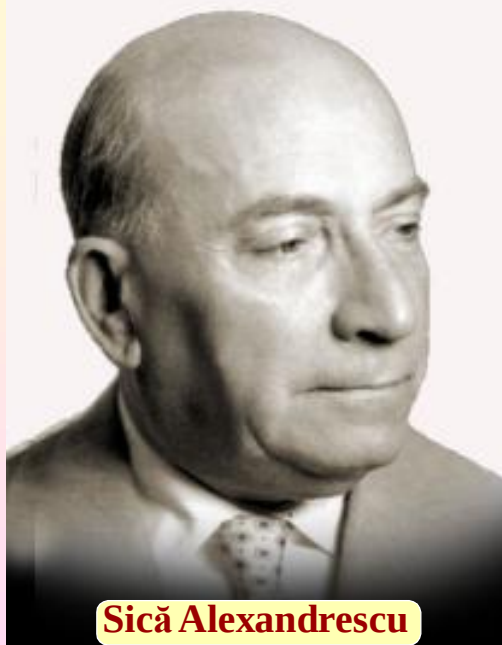
Faptul că Sică Alexandrescu a făcut școală în teatrul românesc ne-o dovedesc mărturiile pe care marii actori români ni le-au lăsat. „Sică Alexandrescu se trezea în primele ore ale dimineții și până noaptea

târziu nu mânca, nu bea și nu visa decât teatru. Teatrul era la el o necesitate atât de obsesivă cum e foamea, setea sau dragostea. S-a născut în teatru, a trăit în teatru și a murit cu mâna pe condei, lucrând la punerea în scenă a piesei cu care trebuia să deschidă noua sală a Teatrului Național din București. Adora tinerețea. Toată viața lui a sprijinit tinerii. Generozitatea, duioșia, tandrețea lui paternă, severitatea lui dreaptă, umorul, farmecul fără pereche” - **Radu Beligan**. Sau **Carmen Stănescu**: actrița care în Destăinuirile sale a scris: „Îl adoram și adoram repetițiile cu el, datorită hazului copleșitor cu care împodobește orice indicație. Îmi amintesc ce mult aprecia maestrul Sică gluma de bun-gust, chiar atunci când repetiția era întreruptă de către unul din așii gagurilor și ai bancurilor, cum era Birlic, de exemplu. Ei bine, toată repetiția ce urma era presărată cu râsetele noastre de aducere aminte a acelei năzbâții spuse sau făcute de uliitorul mare comic. Câteodată îl scoteam din sărite pe maestrul nostru drag și atunci pur și simplu ne cârpea - avea o plăcere să-i tragă pumni lui Marcel Anghelescu, care era de-o robustețe demnă de invidiat. Mă întrebam cu groază ce ar fi fost să-i aplice același tratament lui Radu Beligan. [...] Maestrul Sică avea grijă de actori ca de copiii lui și îi răsfața. În turneele numeroase de peste hotare sau din țară se mândrea cu noi, prezentându-ne oficialităților, observând să nu ne lipsească nimic, să fim bine cazați, să ne putem odihni în cele mai bune condiții, știind ce efort trebuia depus și ce emoții ne consumau”.

„A format generații aurite de slujitori ai scenei, a clădit un secol de teatru românesc. Deschid cortina și nu-l mai văd, deschid fereastra și nu e nicăieri, nici în lume, nici printre coloane. Nu-mi pot refuza mândria, norocul și șansa mea eroică de a fi cunoscut, de a fi fost cel care, încă de la spectacolul de absolvire al Institutului de Teatru, să fiu tras de o parte de Sică și lovit peste obraz, pentru ca mai târziu, colegii să-mi spună, că acest gest era, de fapt, ceva rar, dar semnificativ, însemnând dragoste, simpatie, prețuire.” - **Florin Piersic**.

Cinste Teatrului Dramatic din Brașov care îi poartă numele în semn de prețuire.

Neîntrecutul regizor a lăsat posterității volumele: *Caragiale în timpul nostru*, București (1962); *Un comediant și o fată de familie*, București (1967); *Cu teatrul românesc peste hotare*, București (1968); *General la patru ani*, București (1969) și *Marea și mica bătaie teatrală /povestiri/*, București (1970), lucrări ce s-ar cuveni reeditate.

Sică Alexandrescu

Const. MIU

Poeme

Mărturisire

- Mai aproape de Crăciun,
Nu știu, frate, cum să spun,
S-a făcut mare consiliu,
Dar acas', la domiciliu -

Zise Mitu supărat,
De ziceai că-i frământat
Numai de gânduri funeste,
Făcute pe la proteste.

- Ia, zi, nene, ce mai ai,
De binețe nu mai dai
La tovarăși de pahar
Și la cârciumă vii rar?!

Întrebă unul, Juvete,
Ce stătea mai la perete.
Ia, aci să te descarci
Și apoi să te remarci

Cel mai bun povestitor,
De bârfe aducător,
Cum îți este ție firea.
Ia, să-ți faci tu încălzirea!

- Știți că am și o nepoată,
Dar la minte nu-i prea coaptă...
Ea nu-i dusă la golani,
Are doar vreo șaispe ani...

Cum stăteam noi toți la masă,
Am văzut că-i mai retrasă...
„O fi luat o notă mică,
S-a certat cu o amică?”

Așa mă gândeam aseară...
Și în piept s-a pus o gheară!
Nu-mi venea să cred ce-aud
Și-ncepui ca să asud...

- Nu mai sunt, de ieri, virgină
Și nu am eu nicio vină!
Așa spuse, simplu, fata
Și pe loc mi s-a pus pata!

- Și-a pierdut a sa virtute?
O-ntrebai pe mă-sa iute.
- Nu știu, tată, nu mi-a spus
Unde dracu' ea s-a dus!

- Cu unu' s-a înhăitat?
Ia, să-ntrebi pe-al tău bărbat!

- Spune, Mitreo, ne salvează!
El tăcerea și-o păstrează...

- Stă ca mortu-n păpușoi,
Să ne frământăm doar noi!
- Soru-sa poate că știe...
- Tremură ca o piftie!

„Geaba fata are carte,
Dacă-n viață n-are parte!”
Gândea Mitu întristat
La vestea ce a aflat.

Mă-sa mare se ivi
Și fata mărturisi:
- Au găsit că am angină;
Mi-au luat rolul de virgină!

Asumare

Fata lui Mitel era
La examen - probă grea -
Medicină Generală,
Pentru ea - mare scofală!

Capul groaznic o durea
Și n-a mai putut să stea
Să dea proba la oral
Și-a plecat pe litoral...

Îi era ei dor de mare,
Să-i aducă la picioare
Doar mărgelile înspumate
Pentru vise colorate!

Se scula de dimineată,
Ca să prindă loc în față,
Ea la valuri să se roage,
Să-i trimită trei potloage*

Să-și cârpească opincuța,
Când o fi de se dă huța,
Tot mereu în balansoare,
Învățând de protozoare...

Într-o dimineată însă,
Cineva o găsi plânsă
Și-a-ntrebat-o deîndată
- Ce-ai pățit tu, dragă fată?

- Stau, bre, nene, în opinci
Încălțată de la cinci
Și aștept pe Făt-frumos,
Dor de el iară m-a ros!

- Dragă fată, nu mai vine!
N-a venit el nici la mine
Și-a promis, bătu-l-ar vina,
C-o să vină cu mașina...

- Nu mai vine el pe cal,
Să mă ducă doar la bal?
Te-a mințit pe dumneata
Și pe mine tot așa!

Ea acasă a plecat
Și s-a pus pe învățat...
Oralu' avea în toamnă
Cu cea mai severă doamnă!

- Mortul care a fumat
E acum la-mbălsămat.
Un nefumător - și el -
E îmbălsămat la fel...

Notă mare am să-ți spun
Dacă dai răspunsul bun!
Ia, să spui tu care este
Diferența, fără feste!

- Cel care nu a fumat
Moartea el și-a asumat!
Eu aș vrea ca să vă spun
Că-i mai sănătos acum!

* potloage - Petic din piele cu
care se cârpește încălțăminte.
(NODEX)

Alfons Mucha - Din ciclul Epopeea slavă

Ioan VOICU

Națiunile Unite și fenomenul global al îmbătrânirii

Observații preliminare

Populațiile tuturor națiunilor îmbătrânesc. Îmbătrânirea la scară globală este un aspect fundamental al vieții pentru peste 8 miliarde de cetățeni ai lumii. Concepțiile despre vârstă modelează toate componentele vieții noastre și nu puteau rămâne în afara interesului direct al diplomației multilaterale. Acest subiect se află pe ordinea de zi a sesiunii Adunării Generale a ONU, care se deschide la 5 septembrie 2023.

La 15 decembrie 2022, Adunarea Generală a Națiunilor Unite (AGNU) a adoptat prin consens rezoluția A/RES/77/190 intitulată *Urmărirea celei de-a doua Adunări Mondiale privind îmbătrânirea*, prezentată de Pakistan în numele Grupului celor 77 și al Chinei (de fapt 135 de țări), după negocieri și consultări de succes cu reprezentanții tuturor grupurilor geografice.

Acest document diplomatic care urmează să fie analizat selectiv în acest articol este cel mai recent produs major al diplomației multilaterale implicate activ în promovarea Declarației politice și a Planului internațional de acțiune de la Madrid privind îmbătrânirea din 2002, instrumente care a fost urmate de 19 rezoluții pe aceeași temă adoptate de organizația mondială.

Secretariatul ONU a pregătit sesiunea unui Grup de lucru deschis al ONU privind îmbătrânirea, reuniune care a avut loc la New York în perioada 2-6 aprilie a acestui an și la care a participat și România.

De ce este atât de profund interesată ONU de fenomenul global al îmbătrânirii? Vom încerca în acest articol să răspundem la această întrebare pe baza documentelor diplomatice oficiale.

Îmbătrânirea este un subiect care a inspirat o listă impresionantă de documente internaționale negociate și adoptate de AGNU și organizațiile regionale. În 1991, AGNU a adoptat Principiile ONU pentru persoanele în vârstă, enumerând 18 drepturi pentru persoanele în vârstă - referitoare la independență, participare, îngrijire, autoîmplinire și demnitate. În anul următor, Conferința Internațională privind îmbătrânirea s-a reunit pentru a urmări îndeplinirea Planului de Acțiune, adoptând o Proclamație privind Îmbătrânirea. Pe baza recomandărilor Conferinței, AGNU a declarat anul 1999 drept Anul Internațional al Persoanelor Vârstnice și a proclamat Ziua Internațională a Persoanelor Vârstnice, sărbătorită la 1 octombrie în fiecare an.

Care sunt factorii care generează acest interes major pentru îmbătrânire? Înainte de a răspunde la această întrebare, este recomandabil să oferim o definiție legală a îmbătrânirii dintr-

un instrument regional în materie. În conformitate cu Convenția Inter-Americană pentru Protecția Drepturilor Omului Persoanelor Vârstnice, în vigoare din 2017, „Îmbătrânirea” este definită astfel: „Un proces gradual care se dezvoltă de-a lungul vieții și implică aspecte biologice, fiziologice, psihosociale și modificări funcționale având consecințe variate, care sunt asociate cu interacțiuni permanente și dinamice între individ și mediul său”.

În termeni mai generali, „îmbătrânirea activă și sănătoasă” desemnează procesul de optimizare a oportunităților de bunăstare fizică, mentală și socială, de participare la afaceri sociale, economice, culturale, spirituale și civice și de protecție, securitate și îngrijire pentru a prelungi speranța de viață sănătoasă și calitatea vieții pentru toți oamenii pe măsură ce îmbătrânesc, precum și pentru a le permite să rămână contribuitori activi în familiile, colegiile, comunitățile și națiunile lor.

Numărul persoanelor cu vârsta de 65 de ani și peste a atins aproximativ 761 de milioane în 2021 și se așteaptă ca această cifră să se dubleze până în 2050 la 1,6 miliarde, potrivit „Raportului social mondial 2023” al ONU. Între 2021 și 2030, se estimează că numărul persoanelor în vârstă de 60 de ani sau peste va crește cu 31%, de la 1,1 miliarde la 1,4 miliarde, depășind numărul tinerilor la nivel global și constituind

un număr dublu față de numărul copiilor sub 5-12 ani, iar această creștere va fi cea mai mare și cea mai rapidă. Pentru prima dată în istorie, omenirea va ajunge la un punct în care vor exista mai puțini copii decât persoane în vârstă.

Conform estimărilor ONU, la nivelul anului 2050, populația României va ajunge la aproximativ 15,7 milioane de locuitori. În condițiile asumării unei migrații nete între 2015 și 2050 de numai 425.000 locuitori, la nivelul anilor 2060 populația României va atinge 13,2 milioane.

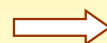
În ciuda unei tendințe de creștere constantă a implementării Planului de acțiune de la Madrid, cunoașterea acestui document rămâne, din păcate, limitată sau inexistentă, ceea ce limitează sfera eforturilor de implementare.

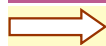
AGNU a recunoscut că trebuie acordată o atenție sporită provocărilor specifice care afectează persoanele în vârstă, inclusiv în domeniul drepturilor omului și a reamintit o serie de rezoluții ale Adunării Mondiale a Sănătății privind îmbătrânirea, proclamarea Deceniului Națiunilor Unite pentru Îmbătrânire Sănătoasă (2021-2030).

Pandemia de COVID-19 nu a putut fi uitată de AGNU, deoarece a avut un impact disproporționat de puternic asupra persoanelor în

Alfons Mucha - Toamna

vârstă, în special asupra femeilor în vârstă, iar răspunsurile la pandemia de COVID-19 trebuie să le respecte demnitatea, să promoveze și să protejeze oamenii, drepturile lor și să ia în considerare toate formele de violență, discriminare, stigmatizare, excludere, inegalitățile, precum și practicile de neglijare, izolare socială și singurătate.

Dintr-o perspectivă mai largă, AGNU a constatat că multe sisteme de sănătate nu sunt suficient de pregătite pentru a răspunde nevoilor populației care îmbătrânește rapid, inclusiv nevoii de îngrijire preventivă, curativă, paliativă și specializată și s-a declarat profund îngrijorată de faptul că situația persoanelor în vârstă în multe părți ale lumii a fost afectată negativ de criza financiară și economică mondială și a remarcat cu îngrijorare incidența ridicată a sărăciei în rândul acestora, în special în rândul femeilor singure în vârstă.

Într-o notă pozitivă, AGNU a recunoscut contribuția esențială pe care persoanele în vârstă pot continua să o aducă la funcționarea societăților și la punerea în aplicare a Agendei 2030. Într-o notă negativă, AGNU a constatat că excluderea socială a persoanelor în vârstă este un proces complex care implică lipsa sau refuzul resurselor, drepturilor, bunurilor și serviciilor pe măsură ce oamenii îmbătrânesc, precum și incapacitatea persoanelor în vârstă de a participa la relațiile și activitățile societale, inclusiv la activități culturale, disponibile pentru majoritatea oamenilor din domeniile variate și multiple ale societății și că astfel se afectează atât calitatea vieții persoanelor în vârstă, cât și echitatea și coeziunea unei societăți care îmbătrânește în ansamblu, cu implicații considerabile pentru persoanele în vârstă și drepturile lor.

Apeluri la acțiune

La un nivel specific, AGNU a subliniat necesitatea de a se lua măsuri eficiente pentru a se considera persoanele în vârstă drept contribuitori activi ai societății și nu doar primitori pasivi de îngrijire și asistență și o povară iminentă asupra sistemelor de bunăstare și a economiilor, promovând și protejând în același timp drepturile lor umane.

În același context, AGNU a încurajat statele membre să intensifice eforturile pentru identificarea îmbătrânirii ca o oportunitate și a recunoscut că persoanele în vârstă au contribuții substanțiale la eforturile de dezvoltare durabilă, inclusiv prin participarea lor activă în societate.

În termeni operaționali, AGNU a recunoscut provocările legate de exercitarea tuturor drepturilor omului cu care se confruntă persoanele în vârstă în diferite domenii. Aceste provocări necesită o analiză aprofundată și o acțiune adecvată pentru a aborda lacunele de protecție și AGNU a cerut tuturor statelor să promoveze și să asigure realizarea deplină a tuturor drepturilor omului și libertăților fundamentale pentru persoanele în vârstă, inclusiv prin luarea progresivă a măsurilor de combatere a discriminării, neglijării, abuzului și violenței, precum și a izolării sociale și a singurătății, pentru a oferi protecție socială, acces la hrană și locuință, la sănătate, servicii de îngrijire, la ocuparea forței de muncă, la tehnologiile informației și comunicațiilor, inclusiv la noile tehnologii, la tehnologiile de asistență, facilitând capacitatea juridică și accesul la justiție. Se cere să se abordeze problemele legate de integrarea socială și inegalitatea de gen prin integrarea drepturilor persoanelor în vârstă în strategiile de dezvoltare durabilă, în politicile urbane și de combatere a sărăciei, în strategii de reducere a acesteia, ținând cont de importanța crucială pe care o are solidari-

tatea intergenerațională pentru dezvoltarea socială.

Îmbătrânirea globală necesită o cooperare globală pentru soluții adecvate. Prin urmare, AGNU invită statele membre să continue să-și împărtășească experiențele naționale în dezvoltarea și punerea în aplicare a politicilor și programelor menite să consolideze promovarea și protecția drepturilor omului ale persoanelor în vârstă, inclusiv în cadrul Grupului de lucru deschis privind îmbătrânirea, care se va întruni și în 2024 și se așteaptă, printre altele, să facă recomandări pentru un instrument juridic universal privind drepturile persoanelor în vârstă.

Trebuie reamintit faptul că Grupul de lucru deschis pentru îmbătrânire a fost înființat de AGNU prin rezoluția sa 65/182 din 21 decembrie 2010. Mandatul său este de a analiza cadrul internațional existent al drepturilor omului pentru persoanele în vârstă și de a identifica posibilele lacune și modalitatea optimă de abordare a acestora, inclusiv prin analizarea, după caz, a fezabilității altor instrumente și măsuri.

Pe acest plan, guvernele sunt încurajate să abordeze în mod activ, prin eforturi naționale, regionale și internaționale, problemele care afectează persoanele în vârstă și să se asigure că integrarea socială a persoanelor în vârstă și promovarea și protecția drepturilor acestora fac parte integrantă din politicile de dezvoltare.

Din punct de vedere juridic, statele membre sunt deja încurajate să adopte și să pună în aplicare politici, legislații și reglementări nediscriminatorii, să le revizuiască și să le modifice în mod sistematic, după caz, dacă acestea discriminează persoanele în vârstă, în special pe baza vârstei, și să ia măsuri adecvate, măsuri de prevenire a discriminării persoanelor în vârstă, printre altele, în ceea ce privește ocuparea forței de muncă, protecția socială și furnizarea de servicii sociale, de asistență medicală și de îngrijire pe termen lung.

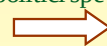
Se recomandă, de asemenea, statelor membre să promoveze, în conformitate cu prioritățile lor naționale, un catalog de măsuri specifice, inclusiv accesul echitabil la infrastructura fizică și socială de bază durabilă pentru toți, fără discriminare, inclusiv la terenuri la prețuri accesibile, la locuințe, energie modernă și regenerabilă, apă potabilă sigură și canalizare, hrană sigură și adecvată, eliminarea deșeurilor, mobilitate durabilă, servicii de îngrijire a sănătății și planificare familială, educație, cultură și tehnologii ale informației și comunicațiilor. Este necesar să se asigure că aceste servicii răspund la exigențele specifice privind drepturile și nevoile persoanelor în vârstă, recunoscând în același timp faptul că planificarea și oferirea de oportunități pentru a crea orașe inclusive cu participarea economică și socială a persoanelor în vârstă reprezintă o dimensiune importantă a construcției de orașe durabile.

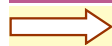
Într-o abordare și mai ambițioasă a problemei, AGNU încurajează statele membre să ia în considerare natura multidimensională a vulnerabilității persoanelor în vârstă în materie de sărăcie și insecuritate economică, inclusiv prin promovarea sănătății bune, a îngrijirii și a bunăstării, în implementarea Obiectivelor ONU de Dezvoltare Durabilă la nivel național.

Adunarea Generală a ONU încurajează, de asemenea, guvernele să acorde o atenție sporită dezvoltării capacității de eradicare a sărăciei în rândul persoanelor în vârstă, în special în rândul femeilor în vârstă și al persoanelor în vârstă cu dizabilități, prin integrarea problemelor legate de îmbătrânire în măsurile de eradicare a sărăciei, în strategiile de abilitare a femeilor, iar planurile naționale de dezvoltare să includă atât politici spe-

Alfons Mucha - Iarna

cifice îmbătrânirii, cât și eforturi de integrare a îmbătrânirii în strategiile naționale.

Este evident că în toate aceste procese persoanele în vârstă ele însele trebuie să fie implicate activ. În acest scop, AGNU recomandă guvernelor să fie incluzive în implicarea persoanelor în vârstă și a organizațiilor acestora în formularea, implementarea și monitorizarea politicilor și programelor care le afectează, inclusiv prin mecanisme consultative simple pentru a cerceta sau a proiecta în comun astfel de politici și programe cu sau de către persoanele în vârstă și să se țină seama în mod corespunzător de implicarea celor care se confruntă cu forme multiple și intersectante de discriminare și sunt deosebit de vulnerabili la incidența ridicată a sărăciei și excluziunii sociale.

Deși se pledează pentru un viitor instrument juridic internațional cuprinzător privind îmbătrânirea, aceasta nu înseamnă subestimarea valorii instrumentelor legale actuale în vigoare în domeniul drepturilor omului. Prin urmare, AGNU încurajează statele părți la instrumentele internaționale existente privind drepturile omului, acolo unde este cazul, să abordeze mai explicit situația persoanelor în vârstă în rapoartele lor și încurajează mecanismele de monitorizare și titularii de mandate cu proceduri speciale să acorde atenție cuvenită situației persoanelor în vârstă în dialogul lor cu statele membre, în special în observațiile finale și, respectiv, în rapoartele lor.

Un aspect important, dar insuficient recunoscut în practică, este necesitatea consolidării parteneriatelor și solidarității intergeneraționale și nevoia de a promova oportunități de interacțiune voluntară, constructivă și regulată între tineri și generațiile mai în vârstă în familie, la locul de muncă și în societate în general.

Sănătatea are o importanță crucială atunci când se confruntă cu îmbătrânirea. Sensibilă la această realitate, AGNU recunoaște că acoperirea universală a sănătății implică faptul că toți oamenii, inclusiv persoanele în vârstă, au acces, fără discriminare, la seturile determinate ale fiecărei țări de servicii de sănătate de bază promoționale, preventive, curative și de reabilitare necesare și esențiale, sigure și accesibile, la medicamente eficiente și de calitate, asigurându-se, totodată, că utilizarea unor astfel de servicii nu expune persoanele în vârstă la dificultăți financiare, cu un accent deosebit pe situația celor săraci, vulnerabili și marginalizați.

Sănătatea este inseparabilă de educație, iar AGNU recunoaște importanța formării, educației, învățării pe tot parcursul vieții și consolidării capacităților forței de muncă din domeniul sănătății, inclusiv în cazul lucrătorilor plătiți și îngrijitorilor neplătiți, pentru îngrijirea la domiciliu.

Rămâne de văzut în ce măsură statele membre vor promova alfabetizarea digitală, cu accent special pe îmbunătățirea abilităților și competențelor digitale ale persoanelor în vârstă, fără discriminare de nici un fel, inclusiv în ceea ce privește statutul socio-economic, nivelul de educație, rasa și/sau etnia, sexul și dizabilitățile, precum și barierele lingvistice, luând în considerare contextele naționale și regionale.

Călăuzită de experiența existentă, AGNU încurajează statele membre să ofere servicii și sprijin persoanelor în vârstă, inclusiv bunicilor, care și-au asumat responsabilitatea pentru copiii care au fost abandonați sau ai căror părinți sunt decedați, au emigrat, au fost strămutați, inclusiv în contextul situațiilor de urgență umanitară, sau atunci când cei în cauză pot să aibă grijă de persoanele aflate în întreținere.

Toate problemele globale au nevoie de strategii globale pentru rezolvarea lor. Îmbătrânirea nu este o excepție. În acest sens, este firesc ca AGNU să încurajeze statele membre să stabilească sau să consolideze abordări strategice și opțiuni de politică în legătură cu sănătatea fizică și mintală a persoanelor în vârstă, în lumina modelelor de boli noi și emergente, în special a bolilor netransmisibile, precum și în ceea ce privește creșterea speranței de viață, acordând o atenție deosebită promovării sănătății bune și abordării nevoilor de sănătate de-a lungul unui continuum de îngrijire, inclusiv prin prevenirea, detectarea și diagnosticarea, prin managementul cuvenit și reabilitarea, prin tratamentul și îngrijirea paliativă, cu scopul de a obține o sănătate completă a persoanelor în vârstă.

Cerințe instituționale

Dintr-o perspectivă instituțională clară, AGNU recunoaște rolul important al diferitelor organizații internaționale și regionale care se ocupă de formare, de consolidare a capacităților, de proiectare și monitorizare a politicilor la nivel național și regional în promovarea și facilitarea implementării Planului de acțiune de la Madrid, și apreciază munca care este întreprinsă în diferite părți ale lumii, prin comisiile regionale și inițiativele regionale, precum și activitatea unor institute precum Institutul Internațional pentru Îmbătrânire din Malta și Centrul European pentru Politică și Cercetare în Asistență Socială din Viena.

Cooperarea și coordonarea interinstituțională trebuie extinse. Entităților relevante ale sistemului Națiunilor Unite, inclusiv Entitatea Națiunilor Unite pentru Egalitatea de Gen și Împuternicirea Femeilor (ONU-Femei), li se cere să se asigure că situația femeilor în vârstă este integrată și încorporată în activitatea lor și să le sprijine, în conformitate cu mandatele lor respective.

În opinia AGNU, o apreciere specială merită munca Grupului de lucru deschis privind îmbătrânirea amintit mai sus. AGNU recunoaște contribuțiile pozitive ale statelor membre, precum și ale organismelor și organizațiilor relevante ale sistemului ONU, inclusiv ale deținătorilor de mandate relevante pentru drepturile omului și ale organelor și comisiilor regionale, precum și ale instituțiilor naționale pentru drepturile omului, interguvernamentale și neguvernamentale relevante, ale organizațiilor interesate de problema îmbătrânirii.

Paragrafe semnificative din rezoluția analizată sunt dedicate mandatului Grupului de lucru cu componență deschisă privind îmbătrânirea.

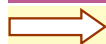
Statele membre sunt încurajate să continue să contribuie la activitatea sa, în special prin prezentarea de măsuri pentru a spori promovarea și protecția drepturilor omului și a demnității persoanelor în vârstă, cum ar fi cele mai bune practici, lecțiile învățate și posibilul conținut al unui instrument juridic multilateral, pentru a-i permite Grupului să-și îndeplinească mandatul de consolidare a protecției drepturilor omului ale persoanelor în vârstă, luând în considerare cadrul internațional existent al drepturilor omului pentru persoanele în vârstă și identificând posibilele lacune, precum și modul cel mai bun de a le aborda, inclusiv luând în considerare, după caz, fezabilitatea altor instrumente și măsuri și luând în calcul adoptarea la fiecare sesiune de recomandări negociate la nivel interguvernamental, care urmează să fie prezentate spre examinare de către AGNU.

Sistemul Națiunilor Unite este chemat să integreze pe deplin drepturile omului ale persoanelor în vârstă la toate nivelurile organizației.

Alfons Mucha - Artele

La rândul lor, societatea civilă și alte părți interesate ar trebui să participe în mod activ la procesele naționale, regionale și globale legate de drepturile omului în cazul persoanelor în vârstă și să transmită date și informații dezagregate despre situația persoanelor în vârstă către organele Națiunilor Unite, care se ocupa de monitorizarea aplicării tratatelor privind drepturile omului. Contribuția societății civile este esențială pentru a aborda diversele experiențe de îmbătrânire și discriminarea intersecțională și multiplă cu care se confruntă persoanele în vârstă.

Concluzii

Elaborarea unui instrument juridic multilateral privind îmbătrânirea va necesita mai multe negocieri și eforturi diplomatice și, deocamdată, este recomandabil să se ia în considerare adoptarea în fiecare an a unor recomandări specifice care să fie aprobate de AGNU.

Nu există nicio îndoială că, pentru a fi cu adevărat eficiente, viitoarele recomandări ar trebui să conțină prevederi clare pentru un proces mai puternic de monitorizare a situației drepturilor omului în cazul persoanelor în vârstă la nivel mondial, pentru a putea pune capăt practicii distructive de «ageism».

Există o tendință puternică la nivel mondial în favoarea elaborării unui tratat universal pentru protecția drepturilor persoanelor în vârstă. La nivel regional, un pas promițător a fost făcut prin adoptarea Convenției Inter-americane pentru Protecția Drepturilor Omului Persoanelor Vârstnice care poate fi folosită ca model pentru negocierea unui instrument juridic universal similar în materie. Această Convenție cuprinzătoare (41 de articole) a intrat în vigoare la 11 ianuarie 2017.

Multe organizații neguvernamentale au făcut apeluri vibrante adresate ONU pentru accelerarea pregătirii unui instrument juridic universal adecvat. Motivele unor astfel de cereri sunt numeroase și convingătoare. Este instructiv să reamintim câteva dintre aceste motive. În timp ce, în principiu, instrumentele existente privind drepturile omului în principiu se aplică în mod egal pe toată durata vieții tuturor ființelor umane, în realitate oamenii se confruntă cu inegalități sistematice și structurale atunci când îmbătrânesc.

Lipsa de vizibilitate a provocărilor specifice cu care se confruntă cetățenii în vârstă (senior citizens, expresia folosită frecvent în documentele organizațiilor neguvernamentale) în procesul aplicării instrumentelor actuale privind drepturile omului creează bariere în calea

exercitării egale și depline a drepturilor omului de către oameni, atunci când îmbătrânesc. Cetățenii în vârstă sunt adesea excluși, au mai puține opțiuni și li se oferă servicii de proastă calitate din cauza bătrâneții lor; le lipsește adesea accesul egal la formare, angajare și îngrijire medicală.

Tratarea diferită a oamenilor doar pentru că sunt bătrâni este o formă de discriminare care rămâne necontestată, deoarece «vârstismul» este omniprezent și înrădăcinat în multe societăți naționale. Contribuțiile persoanelor în vârstă la societate sunt adesea devalorizate, iar bătrânețea este considerată de multe persoane drept sinonim cu noțiunile de declin, povară și inutilitate.

Este necesară o abordare autentică a drepturilor omului pentru a le permite persoanelor în vârstă să devină actori deplin în societate și să-și ofere cunoștințele, abilitățile și experiența prin participarea civică și angajamentul public pentru a contribui la făurirea unei lumi mai bune pentru toți. Cunoștințele acumulate pe tot parcursul vieții ale cetățenilor în vârstă, talentele și competențele acestora reprezintă o valoare adă-

ugată pentru societate și ar trebui luate în considerare în mod serios.

Acest scop ar putea fi atins printr-o convenție universală a ONU care ar putea ajuta persoanele în vârstă să contribuie, să prospere și să se bucure în mod egal de drepturile lor. Un astfel de instrument juridic ar reprezenta o recunoaștere importantă a faptului că cetățenii în vârstă sunt de valoare egală pentru societate. În același timp, o convenție universală ar putea contribui la îmbunătățirea gradului de conștientizare a persoanelor în vârstă cu privire la drepturile lor specifice, la împuternicirea acestora ca deținători de drepturi și la combaterea stereotipurilor privind persoanele vârstnice.

Este un fapt trist că, în ciuda importanței lor esențiale, recomandările ONU au fost relativ neglijate nu numai de unele guverne, ci și de cadre universitare în scrierile și studiile lor. Cercetările științifice suplimentare vor fi indispensabile studenților și cercetătorilor în gerontologie, îmbătrânire și sănătate. De asemenea, astfel de cercetări vor fi de interes pentru factorii de decizie, medicii geriatri, decidenții în materie socială, responsabili de asigurarea îmbătrânirii active și sănătoase și pentru toate departamentele din sectorul public care au responsabilități specifice pentru îmbunătățirea calității vieții adulților în vârstă.

Este regretabil că agențiile ONU nu au fost suficient de influente în conturarea unei abordări globale a îmbătrânirii. Dar au reușit să stabilească o agendă de valori, cu principii pentru oameni și mediile lor care stabilesc o busolă morală pentru îmbătrânire. Ca rezultat, un cadru general pentru îmbătrânirea sănătoasă este disponibil pentru persoanele în vârstă, care așteaptă recomandări adecvate pentru transpunerea lui în viață.

Trebuie recunoscut faptul că ne aflăm în Deceniul ONU al Îmbătrânirii Sănatoase (2021-2030) chemat să contribuie la reunirea tuturor agendelor existente pentru un viitor mai bun pentru persoanele în vârstă. Planul de acțiune al Deceniului este destul de concret și semnalează responsabilitatea comună pentru „acțiuni concertate, catalizatoare și de colaborare pentru a îmbunătăți viața persoanelor în vârstă, a familiilor lor și a comunităților în care trăiesc”. Cadrele academice sunt considerate responsabile împreună cu guvernele, societatea civilă, agențiile internaționale, profesioniștii, mass-media și sectorul privat pentru implementarea planului de acțiune al Deceniului.

În plus, se reamintește că ultimii ani au fost martorii unor revolte sociale dramatice, iar persoanele în vârstă s-au aflat adesea în epicentrul crizelor. Ele sunt deosebit de vulnerabile la o serie de provocări, inclusiv

prin pandemia de COVID-19, prin agravarea crizei climatice, prin proliferarea conflictelor și prin sărăcia în creștere. Se reamintește că până în 2030, 1,4 miliarde de oameni vor avea cel puțin 60 de ani.

În această privință, ne alăturăm lui Antonio Guterres, Secretarul General al ONU, care a afirmat că „Persoanele în vârstă sunt o sursă extraordinară de cunoștințe și experiență”.

În final, se poate exprima o modestă speranță că în 2023 mesajul tradițional al ONU cu ocazia Zilei Internaționale a Persoanelor Vârstnice, sărbătorită la 1 octombrie, va raporta unele rezultate pozitive în acest domeniu și va conține un apel mai vibrant și mai puternic pentru recunoașterea universală a faptului că persoanele în vârstă trebuie să se bucure de o viață deplină, independentă și autonomă, de sănătate, siguranță, de integrare și participare activă în sferele economice, sociale, culturale și politice ale societăților lor naționale, în conformitate cu valoarea solidarității și complementarității în cooperarea globală și regională.

Alfons Mucha - Dansul

Ionuț ȚENE

Dimitrie Cantemir - două filme românești din perioada comunisto-sovietică

În zilele acestea sătul de politicianism și vedetisme ieftine de la televiziunile românești, care ignoră valorile culturale, am urmărit două filme istorice românești cu același subiect: Dimitrie Cantemir, unul făcut de regimul comunist de la București, celălalt de regimul sovietic de la Chișinău, în același an 1973. Interesant cum e interpretat rolul lui Dimitrie Cantemir, domnul cărturar care a făcut alianța cu Rusia țaristă împotriva invaziei Imperiului Otoman, și despre înfrângerea de la Stănilești, din 18 - 22 iulie 1711. Ceea ce e interesant la aceste filme realizate de două regimuri comuniste cu actori români, dar separate de granița de pe Prut, este raportarea la Rusia. Filmele surprind prin decoruri și jocul actoricesc lumea începutului de Fanar și prima încercare a Moldovei de a se rupe de hegemonia Turciei cu ajutorul Moscovei. Regimul comunist de la București, cu un Nicolae Ceaușescu ce se dorea independent de Moscova a realizat un excelent film istoric „Dimitrie Cantemir”, în care e prezentată mai mult latura umanistă, de cărturar al marelui domnitor, care e nevoit de împrejurări să se alieze cu țarul Petru cel Mare pentru a dezrobi țara. Inițial filmul trebuia să fie o coproducție cu cei de la Mosfilm și germanii de la Defa, dar care s-au retras din proiect. Românii de la București surprind ironic alianța lui Cantemir cu rușii împotriva turcilor. Nu lipsesc imagini ușor caricaturale ale lui Petru I, jucat de un actor gras, urât și buhăit de beție. Regizorul român Gheorghe Vitanidis îl transformă pe Petru I într-o caricatură. Rolul lui Dimitrie Cantemir îl joacă excepțional Alexandru Repan, iar regizorul Gheorghe Vitanidis nu se dă în lături să prezinte o armată rusă pusă pe chefuri și beții, intrată în Moldova mai degrabă obraznic și cu tupeu de cuceritori decât aliați. Filmul realizat de regimul Ceaușescu prezintă stânjenit alianța cu Rusia împotriva turcilor, iar rușii sunt văzuți critic, ca aliați de nevoie, trecători până la victorie, care trebuie să plece imediat din țară, că doar nu de mult plecaseră trupele sovietice din România, și spectatorul român nu prea simpatiza cu Moscova. Filmul „Dimitrie Cantemir” prezintă un domn independent, un fel de Ceaușescu *avant la lettre*, care nu are nevoie de alianța cu rușii decât trecător până se trece pârleazul împotriva turcilor. Ceaușescu învățase lecția din 1968 odată cu invazia rusă din Cehoslovacia.

În schimb în același an, MoldovaFilm realizează un interesant film intitulat identic „Dimitrie Cantemir”, realizat de frații noștri români

de peste Prut din Republica Socialistă Sovietică Moldova, regizat de Vlad Ioviță și Vitali Kalasnikov. Aici lucrurile se schimbă. În studiourile de la Chișinău ale Republicii sovietice Moldova din cadrul URSS alianța cu Rusia țaristă este punctul central. Dimitrie Cantemir, jucat impresionant de actorul Mihai Volontir, e prezentat ca un domn care a avut intuiția genială, lumina minții de a chema pe frații ruși conduși de țarul rus Petru I să vină în Moldova pentru a fi eliberată de turci. Armata țarului este singura care poate să-l ajute pe Dimitrie Cantemir ca să scape Moldova de Imperiul Otoman și jafurile tătare. Soldatul rus e prezentat de regizorii Vlad Ioviță și Vitali Kalasnikov ca prieten, luptător dârz și frate cu moldoveanul. Nu o dată căpeteniile moldovene declară în film că doar cu „frații ruși vom scăpa țara de turci”. E o frăție totală între oastea moldovenilor și cea rusească, prietenie care continuă și între cei doi conducători Dimitrie Cantemir și Petru I. Țarul rus jucat de un actor celebru în epocă Alexandru Lazarev parcă e decupat dintr-un tablou de la Ermitaj: înalt, frumos, demn, generos și prietenos cu moldovenii simpli. Bătălia de la Stănilești, care a fost o înfrângere rușinoasă pentru ruși e prezentată ca aproape o victorie de către regizorul filmului. De fapt se încerca schimbarea istoriei: înfrângerea fiind o retragere strategică a armatei țariste, care nu a putut fi fructificată de turci pentru că oastea tătarească fusese distrusă de moldoveni. Pașa turc Rais Efendi are o discuție suprarrealistă, tipic sovietică, cu regele suedez Carol al XII-lea prezent și el la evenimente, dialogul aproape halucinant. Generalul turc îi explică regelui suedez orbit de ura împotriva rușilor, că de fapt la Stănilești se poate considera bătălia o înfrângere pentru turci, iar retragerea lui Petru I ca o victorie eroică. E interesant cum regele suedez e prezentat ca un personaj occidental perfid și ros de ură împotriva poporului rus, cel care aduce eliberarea fraților ortodocși. Occidentul perfid și aliat cu otomanii împotriva Moscovei e ilustrat de un actor blond schimonosit de ură, un rege al Suediei ce trădează Europa și creștinătatea pentru interese personale. Lui Petru I turcii îi cer să-l predea pe domnul moldovean, iar țarul le transmite că „va da Azovul pe care îl poate recuceri cu oștile sale când vrea, dar pe Cantemir nu, pentru că onoarea odată pierdută, nu va fi niciodată recâștigată”. De fapt un citat parafrizat din cronica „O samă de cuvinte” a lui Ion Neculce, care a fugit și el cu domnitorul cărturar în Rusia țaristă.

Finalul filmului e apoteotic: Dimitrie Cantemir cu Petru I trec la braț pe lângă cetatea Hotinului în Ucraina spre exil, părăsind cu lacrimi în ochi căpeteniile care au acceptat să rămână „ca spini în coasta turcilor” acasă. Ca doi frați, Dimitrie Cantemir și Petru I pleacă spre Moscova lăsând Moldova sub ocupația turcească, dar cu promisiunea că în viitor cu ajutorul „fraților ruși” vor reveni să elibereze definitiv pământul lui Ștefan cel Mare, lucru ce s-a întâmplat, dar sub formă de ocupație în 1812, 1878, 1940. E interesant cum același personaj istoric, domnul Dimitrie Cantemir, e perceput diferit în două filme istorice românești; unul realizat la București, celălalt la Chișinău, în același an, 1973, într-un regim comunist ce părea veșnic. Vizionând filmele, deși se vorbea românește și subiectul era despre un domn român, parcă vedeam două reprezentări, din două lumi diferite, despre un personaj istoric inventat. Ciudate sunt capcanele istoriei!

A. Mucha - Abolirea iobăgiei în Rusia

Mihai BATOG-BUJENIȚĂ

Ultimul călău al Moldovei

Aflați cu niscăi trebură tocmai prin cartierul numit Manta Roșie, la un moment dat, după ce scăpasem de angarale, conu' Alecu zâmbește pișcher pe sub mustață și îmi spune:

- Sincer vorbind, îmi cer iertare că te-am purtat cu mine azi prin tot felul de daraveri și îți mulțumesc pentru faptul că ai suportat cu stoicism toate sâcăielile. De fapt voiam să profit de acest prilej, că doar știi cât de rar trecem noi pe aici, ca să-ți arăt o casă încărcată de istorie, dar și frumoasă, numai că, din nu știu ce motive, lăsată într-o regretabilă paragină.

Ne urcăm în mașină, dar nu prea reușim să străbătem mai mult de un kilometru pe un fel de șosea. Coborâm și o luăm la pas. Nici asta prea ușor deoarece peisajul cam sălbatec nu se potrivește deloc cu hainele noastre. Mai ales cu acelea ale lui conu' Alecu, îmbrăcat ca de obicei cu jiletcă și pălărie cu boruri largi. Întâlnim și câțiva oameni care ne privesc suspicios și ne răspund la bună ziua cu întorsul spatelui. În sfârșit, ajungem la un gard din fier forjat și în fața unor câini, insuficient extrași din strămoșii lor dinozaurii, care par chitiți să ne înfulece. Îmi vine să le dau dreptate fiindcă li se vede în ochi că n-au mai pus dantura pe o proteină de multă vreme.

În spatele câinilor, vizibil deranjat din trândăveala patologică, apare și omul de Neanderthal cu o bătă ferm asortată privirii sale vigilente. Ne spune, sper că am reținut și cuvinte nu numai expresiile:

- Da' șii, uăi, voi nu vedeți că-i închisă poarta, uăi, chiorilor! Aicișă nu-i voiții, uăi, cî vă rupi câinii!

Apoi se scarpină pe unde crede el că are mâncărimi și pleacă mormăind ceva ce, în mod sigur, nu vrem să aflăm.

Facem câteva fotografii ale clădirii, una cu absidă, care mai păstrează încă ceva din măreția de altădată. Ceva foarte melancolic, poate chiar un fel de tristețe demnă, subliniată de zidurile ruinate... Destul de triști, plecăm și noi regretând că nu am putut vorbi cu patrupelele fiindcă acum ni se păreau mult mai omenoase decât paznicul...

Pe drumul de întoarcere, ne iese în cale o femeie cu un copil în brațe, suspect de amabilă și dornică să ne dea informații. Aflăm astfel că aici a fost spitalul de nebuni, iar acum bănuiește strigoii și în fiecare noapte se aud gemete, urlete, scânceli și răcnete. Sunt moroi care vor să sugrume pe oricine le tulbură liniștea. Întrebată cum de ea suportă, ne asigură că, hehee, ea-i om bun la suflet și chiar dacă nu are ce să dea la copii de mâncare, ea nu pune mâna și nici în păcat nu cade. Nu prea înțelegem păcatul la care se referă mai ales că între timp în jurul ei se adună cam zece copilași murdari și aparent liniștiți. Scăpăm de privirile lor rugătoare doar după ce le dăm câțiva bănuți fiecareia, iar femeii mai mulți. Ne asigură că dacă vrem să mai aflăm câte ceva să venim direct la ea pentru că numai la ea putem apela, deoarece toți ceilalți sunt bețivi și mincinoși.

Când ajungem la mașină considerăm că bunul Dumnezeu are totuși grijă de niște sârmani fără minte precum suntem noi, așa că ne facem o cruce mare mulțumindu-i sincer și toată inima că am scăpat cu bine.

Pe drumul spre casă ne oprim la un mic restaurant din centru unde încercăm să ne regăsim sufletele și suflarea în fața unei sticle de vin roșu. Da, pare leacul cel mai potrivit!

- Cum e posibil așa ceva, coane Alecule!? Că doar nici nu am ieșit din oraș, ba mai mult, ne aflăm într-o zonă atinsă bine de civilizație, cu investiții și cu modernizări care ar presupune condiții civilizate de viață...

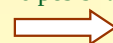
- Dragul meu, fiecare dintre noi trăiește, fără să-și dea seama, într-un segment social, o bulă cum se spune mai recent și care, oricât de bizar ar părea, este ruptă aproape complet de celelalte. Uneori o asemenea deplasare, precum cea de astăzi, de pe un segment pe altul, poate părea o călătorie în timp cum bine spunea într-unul din aforismele sale comandorul, acela despre care ți-am mai vorbit: *Oferim inubliabile excursii în timp la preț de numai un leu! Aveți la dispoziție tramvaiul 45 care circulă prin periferii.*

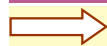
Uite, că până astăzi nu prea l-am luat în serios, dar îmi dau seama că are dreptate. Oricum, să învățăm că oricând se poate și mai rău, iar dacă este cu puțință să ne și ferim!

Ei, dar să trecem la istoricul clădirii pentru care ne-am tulburat astăzi existența! Acest conac a fost ridicat pe a începutul secolului al XVIII-lea de marele boier moldovean, dar cu origini grecești Alexandru C. Moruzzi. Se dorea o locuință de vară și avea o panoramă spectaculoasă în jur, plus atenansele din spate, cele pe care noi nu le-am văzut, unde pe lângă locuințele slugilor mai erau și grajdurile cailor, ale vitelor de tot felul, cramele, bucătăriile ori afumăturile. Toată această gospodărie a devenit la un moment dat, spre uimirea tuturor, locuința unui personaj ciudat pe nume Gavril Ciobanu zis Buzatu, ultimul călău oficial al Iașului. A activat cam până prin 1850 când funcția a fost desființată, iar asta arată că atunci Moldova era deja în pas cu vremurile prin care trecea întreaga lume civilizată a continentului. Se mai spune și că, nu se știe cum, un asemenea palat ar fi putut ajunge locuința unui călău. Explicația este relativ simplă: Domnul Moldovei Mihail Sturza a avut o politică de înlăturare a rămășițelor fanariote, iar Moruzzi este foarte posibil ca să-și fi scăpat pielea (se practica acest fel de ieșire de sub lovitură) dăruind domnului averea sa în schimbul libertății lui și a familiei. Fără averi, un posibil contracandidat la domnie ar fi avut mult mai puține șanse de izbândă.

- Păi, cum era posibil coane Alecule o asemenea silnicie? Cum să-i iei omului toată agoniseala sa de o viață?

- Pare de necrezut, dar așa este! Cutuma proprietății în regalitate este una simplă și clară! Regele este singurul stăpân, toți ceilalți sunt slujitori. Regele este cel care împarte supușilor săi, pentru servicii credincioase, averile, pământurile sau bunurile, titlurile ori favorurile. Acestea fiind retrase atunci când supusul se răzvrătește sau nu mai este de folos regelui. Prin urmare, oricând, domnul țării, cel care avea drepturi exact precum regele amintit, putea să dispună sechestrarea averilor și dăruirea lor altui favorit. Doar că asta includea, de regulă, și lichidarea membrilor întregii familii. Așa că, unii preferau să facă un act de danie domnitorului și astfel își scăpau viețile. Bine, toți mai știau și că averile lor erau rezultatul unor fărădelegi, dar și faptul că, în viață fiind, puteau să obțină, cu cine știe ce prilej, poate chiar scoaterea din domnie a dușmanului și înlocuirea cu un altul favorabil, fiind posibilă

revendicarea averile confiscate ori „dăruite” sau, de ce nu, chiar altele, cele ale dușmanilor politici, mai mari, în locul celor vechi.

Cam așa îmi explic eu de ce clădirea unui mare boier a ajuns locuința unui călău. Sunt însă aproape sigur că gădele domnesc primise casa cu drept de locuire temporară, dar nu a fost instalat în corpul principal, nu era de nasul său o asemenea onoare, ci într-una din anexe. Numai că faima locuirii sale aici a fost mai puternică decât realitatea.

Despre acest Gavril Ciobanu, N.A. Bogdan spune că: „era un ȋigan fugit de la robie ce s-a apucat de jafuri și crime” dar și că „era o slufenie de om, cu buze mari, cu privire înfricoșătoare, cu o statură uriașă”, ba chiar „un ȋigănoi colos la trup, pogan de slut la față, cu o privire fioroasă, de te vâra în friguri la cea întâi căutătură”. Fusesse prins de mai multe ori, dar reușise să evadeze, semn că era destul de inteligent și îndrăzneț. Lucra cu o bandă numită a lui Ion Chetraru când au fost cu toții prinși și urmau să fie executați. Doar că jocurile sorții erau altfel făcute! Domnia nu avea călău, iar ofertele făcute nu fuseseră onorate deoarece nimeni nu voia să ocupe această funcție. Buzatu, socotind că situația îl scăpa de la ștreang, s-a oferit el să fie călău și prima execuție făcută la 18 aprilie 1839 a fost punerea în laț a lui Ion Chetrariu și a bandei lui, adică foștii săi confrăți de ticăloșii. Pare un om al zilelor noastre în cinica sa gândire practică. Ne aduce cumva aminte de modul în care acționează lumea politică sau cea a structurilor financiare...

Cert este că Buzatu a fost titular pe funcție vreme de vreo opt ani, iar ultima sa execuție a fost a unor frați care împreună cu mama lor își omorâseră tatăl. Peste cam un an de la această ispravă a fost trecut la pensie și trimis la mănăstirea Secu pentru a se călugări. Bizar destin!

Călăul purta tot timpul o mantie de culoare roșie pe care nu se cunoșteau petele de sânge și o secure, semn al breslei sale. De la acea mantie vine și numele cartierului prin care am trecut și unde am trăit ceva emoții negative semn că duhul său încă mai bântuie prin acele locuri. Doar că nu se rostește cum spune în general lumea Mânta Roșie ci Mantă Roșie. Ceva simplu, dar uite că prin folosire cu specific de mahala parcă văd că vom pierde sensul cuvântului, inclusiv proveniența sa.

- Chiar așa, dar poveștile cu strigoii cum de-au apărut!?

- Cred că au apărut ceva mai târziu, când clădirea a fost folosită ca spital de psihiatrie. Un loc unde suferințele celor vii sunt mult mai penetrante decât cele ale celor executați de călău în cu totul alte locuri. Cam știi ce însemna de fapt un spital de acest gen în vremurile de represiune politică. Iar cei din jur erau învățați să creadă că aud urletele strigoilor care nu-și găsesc odihna veșnică și îngrozesc oamenii cu nelișiștea lor. Este bine să ȋninem minte și că legendele lansate pe piața zvonurilor de către profesioniști au șanse mult mai mari de a fi crezute decât o realitate banală. Asta spune multe despre noi, oamenii.

Apoi, în urmă cam cu treizeci de ani când importanța spitalelor de psihiatrie a scăzut mult, dar asta nu pentru că acest tip de maladii ar fi avut mai puțin impact asupra populației, ci pentru că nu mai puteau fi folosite ca alternativă la pușcării, toate clădirile de aici au fost date unei mari întreprinderi de utilaje grele care a folosit-o, fără să-și bată capul cu reabilitarea, drept casă de oaspeți. Ulterior și această întreprindere a intrat în dezorganizare și nu a mai avut fonduri pentru a întreține clădirile, prin urmare, ruina a început să roadă temeliele așa cum știe ea mai bine. Probabil sunt și niște interese la mijloc, de tip retrocedare sau cumpărare la preț mult mai mic decât merită această moșie. Spre norocul nostru, de curând, a fost trecută în patrimoniu și cel care va cumpăra domeniul ar trebui să refacă totul așa cum era în urmă cu mai bine de un secol și jumătate. Deși nu sunt deloc sigur de așa ceva...

- Ca să fiu sincer, coane Alecule, după cele ce-am pătimit astăzi parcă încep să regret că nu mai sunt călăi în serviciul obștii...

- Mde, mă ispitești să-ți dau dreptate...

Ben TODICĂ (Australia)

Capcană

Cineva îmi roade sufletul. Și pute urât. Ce observ că se întâmplă acum e un fel de scamatorie magică a globaliștilor de a-și duce la îndeplinire proiectul de înrobire a civilizației. Adică s-au hotărât să folosească două ecrane de camuflaj, pandemia și războiul din Ucraina ca să ne ȋnă ocu pați aiurea de parcă legal cineva avea nevoie de această gălăgie globală pentru a ne distra de la program. În timp ce focul cuprinde pădurea, viermii se pliază după fum.

Imaginați-vă ce am fi făcut noi ca specie dacă nu aveam pandemia și războiul din Ucraina? Am fi crescut în bunăstare și conștiință spirituală. Plantam și văruiam pomi, prășeam, creșteam copii, iubeam.

A fost atât de ușor pentru ei arsenistii, având ajutorul tuturor specialiștilor în psihologia de control a maselor din blocul de est (care automat căzând comunismul au rămas șomeri sau plătiți prost ori mutați automat în vest, unde au dezvoltat și aplicat cele mai machiavelice mecanisme și tehnici de subjugare și control a maselor.

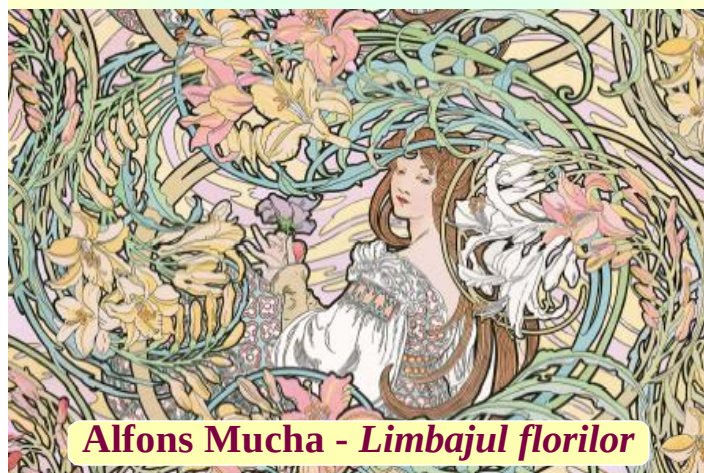
Sunt aplicate plase peste plase de îngrădire a ideilor de libertate și independență individuală și spirituală. A fost înăbușită Conștiința prin deconectarea divină, prin ruperea de aproapele și dorința de cunoaștere.

Dacă nu cauți izvorul pentru a-ȋi stăpâni setea, ai MURIT. Poți trăi fără respect? Dacă nu mai speri, dacă nu mai ai o ȋntă, nu visezi și nu mai ai o taină, adică un al tău oare mai EXIȘTI? Oare ei dacă ȋȋ iau apartenența la un al tău zicându-ȋi că vei fi fericit singur și izolat atunci ce te oprește să pui mâna pe sabie?

Copiii nu mai sunt ai tăi, părinți nu mai ai și nimeni să iubești sau iubească, ce te reține să dai cu șobolanul de pământ?

Apocalipsa? Singura care a rămas încă liberă e Credința/Biserica. Și ea tace. Singura în stare să oprească șobolanii.

Mâncăți, beți și mergeți nicăieri!

Alfons Mucha - Limbajul florilor

Gabriela CĂLUȚIU SONNENBERG (Spania)

Krasnyy red

Nu scap de o obsesie, o sintagmă care mă sâcâie de când am prins-o din zbor de la o cosmeticiană refugiată în Spania, originară din Ucraina: expresia „*krasnyy red*”.

Mi-a rămas întipărită în minte dintr-o conversație susținută chinuit într-o combinație de engleză și ucraineană, cu o femeie frumoasă dar încercănată, refugiată din Ucraina, în timp ce îmi îngrijea mâinile și unghiile.

Afli multe despre viața unei femei chinuite, dacă șezi lângă ea ceva timp.

Mi-a povestit cum i s-a schimbat brusc viața pe 24. martie 2022, când s-a trezit în bubuituri de rachete, în frumosul ei oraș Harkov.

Îi era un dor cumplit de el. Plângea la răstimpuri, cu gândul la orașul bombardat. Apoi se încrunta cu gândul la nemernicul ei de bărbat, care plecase cu mulți ani în urmă în America de Sud, „uitându-o” pe ea singură, cu copila, acasă.

I se lumina din nou fața când pomenea de fata ei, dusă la studii în Anglia, deci în siguranță. Ea însăși avusese noroc cu o prietenă ucraineană, plecată mai de demult în Spania, care o chemase la ea când a izbucnit războiul, angajând-o în cabinetul ei cosmetic.

Îndreptându-se de spate, lăuda dârzenia prietenelor ei, femei unite, puternice și luptătoare, adevărate surori de suflet. Zicea că domnește între ele un fel de frăție.

Veneau și plecau de la cabinet, trecând în trombă pe lângă mine ca niște elicoptere umane, una mai aranjată și mai cochetă decât cealaltă. Aflam în treacăt că aveau mulți copii, mai multe joburi, familie în război, bărbați dispăruți și tot felul de necazuri, pe care nu le-ai fi ghicit când le vedeai așa de mândre. Erau ucrainence, dar mai erau și rusoaice printre ele, unele proveneau din familii amestecate.

La sfârșit, cosmeticiana mi-a recomandat un lac de unghii de un roșu foarte aprins, într-o nuanță cu nume predestinat: Madrid. Culoarea cu pricina, ea o desemna drept *krasnyy red*. Plutea în ochii ei îndârjirea când pronunța cuvântul ăsta, de parcă ar fi vrut să-mi transmită mai mult decât o simplă recomandare.

Mai târziu, am cercetat în internet semnificația cuvântului *krasnyy* și am descoperit că se folosește pe post de adjectiv în ucraineană, însemnând „roșu ca sângele, profund, viu”. Un sinonim al vitalității, dar și al sacrificiului. Pe scurt, viață. Cred că ei îi inspira puterea de a rezista la greu. În rusă se pare că se scrie și pronunță un pic diferit, iar în slovacă înseamnă pur și simplu „frumos” (*krasni*).

O lună mai târziu mă aflam din nou într-un cabinet cosmetic, de data asta pentru o pedichiură. Era Săptămâna Patimilor aici, în Spania. În seara respectivă urmau să aibă loc vestitele Procesiuni de Paști, ocazii la care statuia Mântuitorului avea să fie plimbată pe străzile orașului, ridicată pe pedestalele flancate de penitenții ascunși sub coifurile lor ascuțite, tipice *frăților*. Tronurile grele (*truenos*) se deplasează parcă de la sine, grație truditorilor *costaleros*, ascunși sub perdelele de catifea. Practic din ei nu se văd decât vârfurile picioarelor. „Încă o frăție care mișcă lucrurile pe lume”, mi-am zis în gând.

În rând cu mine la pedichiură s-a așezat, surprinzător, un bărbat! Greu să i se răzuiească tălpile și călcâiele, asprite de truda muncii câmpului. Era un *costalero*, dorea să facă măcar cu picioarele o impresie bună la procesiune.

Fetele cosmeticiene, îl învăluiseră în răsese și îl tachinau, bucurându-se că nimerise un bărbat printre ele. Mai în glumă, mai în serios, îi propuneau să-i lăcuiască unghiile, lucru pe care el l-a refuzat categoric.

O rusoaică angelică, blondă se înghesui în față, insistând inutil pe lângă acel vlăstar bronzat, de țaran valencian, tentându-l cu o oja ton neutru, gri spre negru (*chorny*). Chiar dacă nu am idee de limba rusă, cuvântul mi-a sunat cunoscut, prin analogie cu vestitul cântec rusesc *ochi chorny*.

Evident că băiatul nici n-a vrut să audă. Pe mine însă m-a străfulgerat gândul că situația era aproape suprarreală. Semeni aparținând unor popoare, sexe, păreri și convingeri aparent incompatibile se înțeleg de minune, în timp ce reprezentanții lor la nivel înalt își scot ochii unii altora, fără să bage de seamă că nu ei, ci „norodul de rând” mișcă lucrurile prin lume.

Mă tot gândesc la cosmeticiana aceea îndrăgostită de roșul nemuritor, în care stă cantonată în Spania cea înflăcărată.

Cu toate acestea, ea tot la cerul cernit de deasupra orașului ei natal visează.

Alfons Mucha - Zodiac

Mariana ZAVATI GARDNER (Anglia)

Poeme

autoportret

am fixat camera
sau, mai bine spus, iubitul meu
Maximilian din Montevideo a făcut-o
fundalul e-un ecran pictat
schițat, aproape credibil, în acrilic
o lucrare în plin progres -
deocamdată
asta este...
sunt în haine de grădinărit
pe fundal pictat, aproape credibil
șura se vede plină de unelte,
apar extaziată, schițată
în acest moment, iubitul meu,
Maximilian din Montevideo
intră online și descarcă
câteva imagini cu grădini clasice
imagini fără drepturi de autor!
cred că imaginile sunt credibile
le verific pe iPhone-ul lui
Maximilian din Montevideo
merg online să extrag un text oarecare
proiectul meu de examen e gata
arată perfect credibil
pentru nota maximă
cine-o să cerceteze
că trăim într-o garsonieră
cu mucegai pe pereți
într-un cartier bolnav
cu o unică plantă bolnavă
într-un ghiveci credibil
o plantă pe care uit să o ud
la prima vedere?
o grădină arată ca oricare alta!

pânza de nuntă

înăuntru... artistul rămâne închis -
această pânză ar putea rămâne
o capodoperă în lucru
culorile de pe șevalet sunt în haos -
există amintirea apei
nu toate culorile sunt pe pânză -
perspectiva este plată
surditatea îi cuprinde spațiul
înăuntru... artistul rămâne închis
pe măsură ce orele se topesc
în zile și nopți...

alesul

am crezut că-i orfan -
am descoperit
la nunta noastră personalizată
că invitate 50 de oaspeți
toate rudele lui apropiate
sora lui geamănă în mini-jupe
m-a purtat prin strămoși
mi-a arătat un volum populat
cu multiple rude, unele îndepărtate,
unele prea apropiate,
majoritatea născute în Montevideo
altele originare în Alger
în timpul ultimei ciume
ce anume are Albert Camus
de-a face cu asta?
mi-am confruntat mirele,
Maximilian din Montevideo
în camera de grădină nou construită,
cadou de la tata ce zace în eternitate
în estuarul noroios ce-i Rio de la Plata
la granița dintre
Buenos Aires și Montevideo
mirele meu, Maximilian din Montevideo
rememorează adesea
estuarul bogat al copilăriei
cum și-a pierdut familia
în timp ce antrena armăsari
inspirat de-un vis generat
de algebra din liceu
când aspira să fie gaucho
în Patagonia: vise cu pajiști solare
în capul lui zbuciumat

draperiile sunt nemișcate

ceața s-a ridicat
săgeți peste grădină
căldura fluctuează
piersicile cad
o pânză de păianjen se-ntinde
peste tufișuri
aripi de rândunele
devin șuierat contra
plumbului zdrobit
printre frunze confuze...

Stejărel IONESCU

Haiku

apa se oprește,
țărmlul îi face cu ochiul
din patul de noapte.

universul a apus,
stelele sărută universul,
într-o haotică dimineață.

crâmpiele de lună,
tescuie timpul,
vântul murmură.

clipocește ploaia,
primăvara a apus
în mireasma florilor de salcâm.

cad petalele stelelor,
mireasa de lumină
le adună în poala nopții.

stau sub deal
ascult vântul
și mă șuier cu el în timp.

privesc pe geam
ascult somnul ierbii
când stelele mă îngrădesc.

ești o ediție nepublicată,
un lucru te rog:
recitește-mi mormântul.

sunt o biată piatră funerară
în mormanul
de fiare ruginite.

l-am găsit pe Diogene
între doage
recapitulându-și coexistența.

ascult vântul cum bate
scuturând
mireasma din merele coapte.

luna își face culcuș
deștelenind mirosul
teilor neînfloriți.

greierii năpustesc pământul,
nici un cântec,
doar serenada nopții.

se aude toamna
în țărâitul ploii mistuindu-mi
inteligența artificială.

noaptea sărută cumpăna fântânii,
diminețile clipocesc
în adâncuri amintirile.

Mihai GÎNDU

Evocare personalități marcante în Constelații diamantine

În cel mai recent număr (iulie / 2023) al revistei de cultură universală „Constelații diamantine”, este prezentat, chiar în deschidere, Festivalul mondial de poezie „Mihai Eminescu”, a carui ediție a XII-a a avut loc între 16 și 21 iunie 2023, la Craiova.

Festivalul a reunit poeți din Argentina, Mexic, Brazilia, Chile, S.U.A., Senegal, Congo, India, Grecia, Italia, Spania, Bulgaria, Serbia, Kosovo, Belgia, România, Macedonia, Muntenegru ș.a., astfel că timp de o săptămână Craiova a fost capitala mondială a poeziei.

În timpul evenimentului au avut loc dezbateri, mese rotunde, recitaluri, schimburi de idei și opinii.

Președintele Academiei Internaționale Mihai Eminescu, prof. univ. dr. Ion Deaconescu, a opinat, în alocuțiunea rostită, că „Festivalul Mondial de poezie Mihai Eminescu a reușit să fie un mijloc de promovare și diseminare a poeziei fără frontiere, ca și a diversității culturale, a respectului față de limbă, istorie, iar tradițiile și patrimoniul cultural al participanților trebuie valorificate”.

Sub titlul „Alecsandri și Polonia - episoade mai puțin cunoscute”, Nicolae Mareș se oprește asupra comemorării a 25 de ani de la trecerea în veșnicie a lui Vasile Alecsandri, care a avut loc în 1915 la Mircești. Sunt oferite cititorului date importante legate de ceremonie și de împlinirea dorințelor din testamentul poetului, materialul fiind însoțit de o fotografie de la parastas (veritabil document istoric), ca și de redarea integrală a poemului „Pohod na Sybir”, operă a unui adevărat vizionar al epocii sale, închinat de Alecsandri martirilor polonezi deportați de imperiul țarist în Siberia.

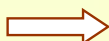
La 102 ani de la naștere, Galina Martea îi dedică savantului român Eugen

Coșeriu un elocvent material, sub titlul „Savantul român Eugen Coșeriu în cultura mondială”. Considerat unul dintre cei mai importanți lingviști ai secolului XX, Eugen Coșeriu (n. 27 iulie 1921 - d. 7 sept. 2002) a fost savantul care a înălțat în lume valorile naționale românești, dar a fost și fondatorul primei școli lingvistice din America de Sud și al Școlii lingvistice de la Tübingen. Opera sa a fost tradusă în numeroase limbi și a primit aprecieri din partea unor personalități de marcă de pe tot mapamondul.

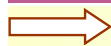
Sub titlul „Soarta cărților”, pornind de la dictonul latin

Calendar - August

- 1.08.1913 - s-a născut Coca Farago (m. 1974)
- 1.08.1915 - s-a născut Gellu Naum (m. 2001)
- 1.08.1949 - s-a născut Ymeri Baki
- 2.08.1937 - a murit Pavel Dan (n. 1907)
- 2.08.1950 - s-a născut Val. Condurache (m. 2007)
- 2.08.1864 - a murit Ioan Maiorescu (n. 1811)
- 2.08.1994 - a murit Leonida Teodorescu (n. 1932)
- 2.08.2005 - a murit Sanda Stolojan (n. 1919)
- 3.08.1889 - a murit Verónica Micle (n. 1850)
- 3.08.1932 - s-a născut Ion Pascadi (m. 1979)
- 3.08.1943 - s-a născut Cornel Ungureanu
- 3.08.1943 - s-a născut Nicolae Petre Vrânceanu (m. 2018)
- 4.08.1931 - s-a născut Nicolae Ciobanu (m. 1987)
- 4.08.1954 - s-a născut Paul Daian
- 5.08.1922 - s-a născut Marin Preda (m. 1980)
- 6.08.1912 - s-a născut Ion Marin Iovescu (m. 1977)
- 6.08.1935 - a murit George Vâlsan (n. 1885)
- 6.08.1938 - s-a născut Serafim Duicu (m. 1996)
- 6.08.1941 - s-a născut Cezar Ivănescu (m. 2008)
- 6.08.1941 - a murit Izabela Sadoveanu (n. 1870)
- 7.08.1890 - a murit T. N. Orășanu (n. 1833)
- 7.08.1907 - s-a născut Ion Zamfirescu (m. 2001)
- 7.08.1998 - a murit George Damian (n. 1927)
- 7.08.2002 - a murit Petru Vintilă (n. 1922)
- 8.08.1892 - s-a născut Mihail Sevastos (m. 1967)
- 8.08.1902 - s-a născut Sașa Pană (m. 1981)
- 8.08.1912 - s-a născut Liviu Bratoloveanu (m. 1983)
- 8.08.1921 - s-a născut Emil Ivănescu (m. 1943)
- 8.08.1926 - s-a născut Horia Stancu (m. 1983)
- 8.08.1936 - s-a născut Bianca Balotă (m. 2005)
- 9.08.1934 - s-a născut Romulus Cococar (m. 2007)
- 9.08.1991 - a murit Cella Delavrancea (n. 1887)
- 9.08.1997 - a murit Eugen Todoran (n. 1918)
- 9.08.2011 - a murit Constantin Stan (n. 1951)
- 10.08.1884 - s-a născut Panait Istrati (m. 1935)
- 10.08.1921 - s-a născut Ion Negoitescu (m. 1993)
- 10.08.1927 - s-a născut Barbu Cioculescu (m. 2022)
- 10.08.1937 - s-a născut Dan Laurențiu (m. 1998)
- 10.08.1938 - s-a născut Leon Volovici (m. 2011)
- 10.08.1968 - a murit Eugen Schileru (n. 1916)
- 10.08.1980 - a murit I. Peltz (n. 1899)
- 10.08.2008 - a murit Tudor Țopa (n. 1928)
- 11.08.1900 - s-a născut Ștefan Lupașcu (m. 1988)
- 11.08.1929 - s-a născut Modest Morariu (m. 1988)
- 11.08.1930 - s-a născut Teodor Mazilu (m. 1980)
- 11.08.1961 - a murit Ion Barbu (n. 1895)
- 12.08.1816 - s-a născut Ion Ghica (m. 1897)
- 12.08.1924 - s-a născut Nicuță Tănase (m. 1986)
- 12.08.1965 - a murit Constantin Kirițescu (n. 1876)
- 13.08.1917 - s-a născut Ovidiu Bârlea (m. 1990)
- 13.08.1917 - a murit Alexie Mateevici (n. 1888)
- 13.08.1928 - s-a născut Ion Lăncrăjan (m. 1991)
- 13.08.1937 - a murit Alexandru Sahia (n. 1908)
- 13.08.1943 - s-a născut Florin Muscalu (m. 2001)
- 13.08.1956 - a murit Victor Papilian (n. 1888)
- 13.08.1984 - a murit Virgil Mazilescu (n. 1942)
- 14.08.1945 - s-a născut Mircea Ghițulescu (m. 2010)
- 14.08.2000 - a murit Ion Omescu (n. 1925)
- 15.08.1883 - s-a născut Corneliu Moldovanu (m. 1952)
- 15.08.1894 - s-a născut Ion Chinezu (m. 1966)
- 15.08.1937 - s-a născut Marcel Mihalaș (m. 1987)
- 15.08.2007 - a murit Dan Alexandru Condeescu (n. 1950)
- 16.08.1920 - s-a născut Virgil Ierunca (m. 2006)
- 16.08.1921 - s-a născut Ovid S. Crohmălniceanu (m. 2000)
- 16.08.1931 - s-a născut Ileana Berlogea (m. 2002)
- 16.08.1942 - s-a născut Gabriela Melinescu

continuare în pag. 59

Habent sua fata libelli (în traducere, *cărțile își au soarta lor*), Doina Drăguț oferă cititorului un mini-eseu pe marginea acestui destin al lucrărilor scrise, cu siguranță universal valabil.

Un destin, după cum relevă autoarea, indisolubil legat de autor, editor, tipograf și cititor, dar și de capriciile istoriei și ale unor scelerati care au crezut că se pot ridica deasupra valorilor culturale prin acte samavolnice. De la Erostrat și Nero până la Goebbels și contemporaneitate, exemplele nu lipsesc. Important este să tragem învățăminte de rigoare până nu va fi prea târziu.

Din maximele și aforismele semnate de Nicolae Mareș: „Niciodată, pentru învățătura dată, cartea nu i-a cerut omului răsplată” (învățătura cărților, ca și învățăturile biblice, sunt de folos și accesibile tuturor, dar nu mulți vor să le urmeze, n.n.). „Se pare că doar nobilii renunță la orgolii” (de aceea adevărata aristocrație pare să fi apus demult, n.n.). „Politicienilor falși totdeauna le rămâne o șansă: mita negociată”. „Dumnezeu a fost este și va fi, nu o închipuire, ci o permanență vie”.

Ion Popescu-Brădiceni prezintă opera poetei române Doina Uricariu în „Poeți români contemporani și cărțile lor esențiale - Doina Uricariu și *Vindecarile ei*”.

Semnatarul articolului opinează: „În ceea ce mă privește, eu cred că poezia Doinei Uricariu vine din existențialism, expresionism și suprarealism. A făcut din Emil Botta și Nichita Stănescu perechea ideală, complementară, a poeziei românești contemporane”. Autorul mai oferă cititorului câteva citate reprezentative, de fond, din poezia Doinei Uricariu, ca și referințe critice (pe lângă exegeza proprie, desigur).

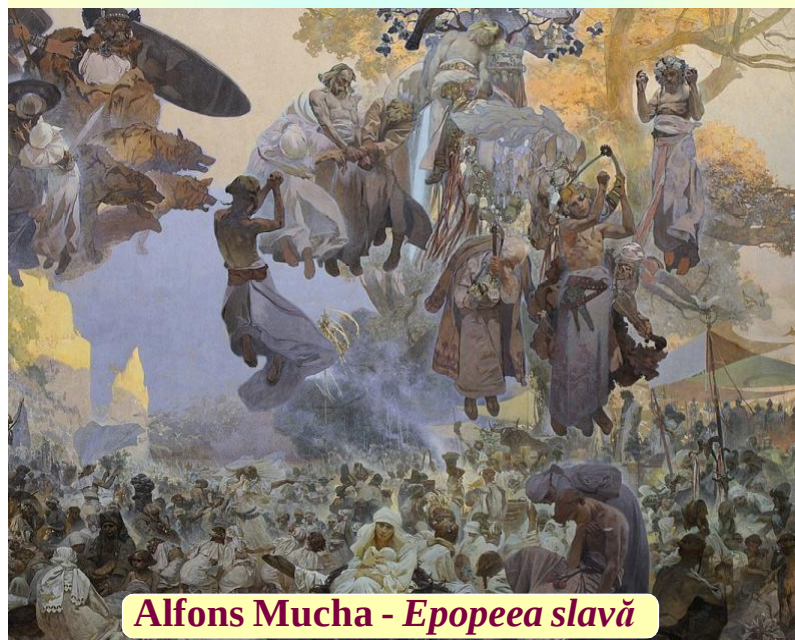
Sub titlul „Beethoven, revoluționarul”, Marin I. Arcuș încearcă, între altele, să răspundă la întrebările „Cât de mult ideile Revoluției franceze au influențat viața și activitatea lui Ludvig van Beethoven?” și „Beethoven, născut în religie catolică, avea sau nu credința în Dumnezeu?”.

Dincolo de argumentele și dezbaterile în acest sens, materialul abundă în date și repere biografice, unele dintre ele ilustrând în mod tragic, peste timp, suferințele pe care a trebuit să le îndure în timpul vieții acest geniu unanim recunoscut al muzicii simfonice.

Ediția este ilustrată cu reproduceri după lucrări de Peter Doig, căruia Filip Tudora îi consacră un medalion la final, sub genericul „Picatură de pictura”.

Mai semnează: Mihai Caba, Ioan Voicu, Carmen Manea, Guillermo Eduardo Pilia, Luis Cruz-Villalobos, Nicolae Grigorie-Lăcrița, Tudor Nedelcea, Ionel Popa, Traian Vasilcău, Mircea Dorin Istrate, Lucia Cosmina Vlad, Ioan C. Popa, Nicolae Mățaș, Ionuț Țene, Silviu Doinaș Popescu, Florentin Smarandache, Constantin Miu, Ioan Andreica.

(articolul a apărut în *Curierul Național*, 27 iulie 2023)

Alfons Mucha - Epopeea slavă

Calendar - August

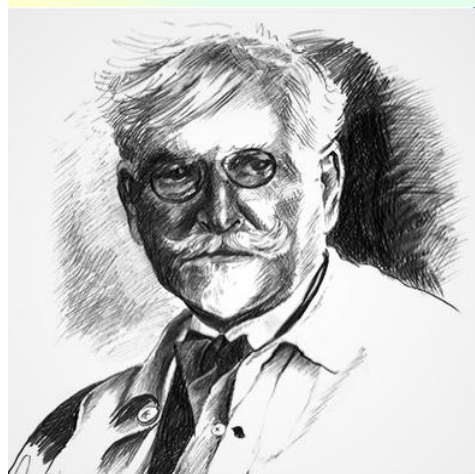
continuare din pag. 58

- 17.08.1925 - a murit Ioan Slavici (n. 1848)
- 17.08.1952 - a murit George Magheru (n. 1892)
- 17.08.1964 - a murit Mihai Ralea (n. 1896)
- 18.08.1916 - s-a născut Neagu Djuvara (m. 2018)
- 18.08.1931 - s-a născut Paul Anghel (m. 1995)
- 18.08.1935 - s-a născut Ion Gheorghe (m. 2021)
- 18.08.1937 - s-a născut Sorin Alexandrescu
- 18.08.1957 - a murit G. Tutoveanu (n. 1872)
- 18.08.1984 - a murit Virgil Mazilescu (n. 1942)
- 18.08.1999 - a murit Mircea Sântimbreanu (n. 1926)
- 19.08.1914 - s-a născut I. Vitner (m. 1991)
- 19.08.1935 - s-a născut Oltyán Laszló (m. 1990)
- 19.08.1935 - s-a născut Dumitru Radu Popescu (m. 2023)
- 19.08.1948 - s-a născut Radu Anton Roman (m. 2005)
- 20.08.1872 - a murit Dimitrie Bolintineanu (n. 1825)
- 20.08.1900 - a murit G. Dem. Teodorescu (n. 1849)
- 20.08.1917 - s-a născut Horia Lovinescu (m. 1983)
- 20.08.1920 - s-a născut Zoe Dumitrescu-Buşulenga (m. 2006)
- 21.08.1723 - a murit Dimitrie Cantemir (n. 1673)
- 21.08.1856 - s-a născut C. C. Bacalbaşa (m. 1935)
- 21.08.1972 - a murit Nichifor Crainic (n. 1889)
- 21.08.1990 - a murit Al. Cerna- Rădulescu (n. 1920)
- 21.08.1991 - a murit Eugen Jebeleanu (n. 1911)
- 22.08.1890 - a murit Vasile Alecsandri (n. 1818)
- 22.08.1914 - s-a născut Alice Botez (m. 1985)
- 22.08.1917 - s-a născut Alexandru Piru (m. 1993)
- 22.08.1951 - s-a născut Vladimir Munteanu (m. 1993)
- 22.08.1959 - a murit D. Iov (n. 1888)
- 22.08.1981 - a murit Saşa Pană (n. 1902)
- 22.08.1999 - a murit Tudor Popescu (n. 1930)
- 23.08.1924 - s-a născut Paul Everac (m. 2011)
- 23.08.1933 - s-a născut Corneliu Ştefanache (m. 2009)
- 23.08.1943 - s-a născut Mircea Iorgulescu (m. 2011)
- 23.08.1948 - s-a născut Andrei Pleşu
- 24.08.1820 - a murit Ion Budai- Deleanu (n. 1760)
- 24.08.1868 - a murit Costache Negruzzi (n. 1808)
- 24.08.1927 - s-a născut B. Elvin (m. 2011)
- 25.08.1849 - s-a născut G. Dem. Teodorescu (m. 1900)
- 25.08.1902 - s-a născut Camil Baltazar (m. 1977)
- 25.08.1907 - a murit Bogdan Petriceicu Hasdeu (n. 1838)
- 25.08.1975 - a murit Romulus Dianu (n. 1905)
- 25.08.1980 - a murit D. D. Roşca (n. 1895)
- 25.08.2010 - a murit Barbu T. Arghezi (n. 1925)
- 26.08.1913 - a murit Panait Cerna (n. 1881)
- 26.08.1953 - s-a născut Ion Simuţ
- 26.08.1997 - a murit Val. Condurache (n. 1950)
- 27.08.1897 - s-a născut Tomcsa Sándor (m. 1963)
- 27.08.1905 - s-a născut Pimen Constantinescu (m. 1973)
- 27.08.1917 - a murit Anton Naum (n. 1829)
- 27.08.1918 - s-a născut Leon Levitchi (m. 1991)
- 27.08.1928 - s-a născut Mircea Zăciu (m. 2000)
- 27.08.1930 - s-a născut Z. Ornea (m. 2001)
- 27.08.1942 - s-a născut Ovidiu Ghidirmic (m. 2017)
- 27.08.1965 - a murit Eusebiu Camilar (n. 1910)
- 28.08.1909 - s-a născut Astalos István (m. 1960)
- 28.08.1917 - s-a născut Horia Lovinescu (m. 1983)
- 28.08.1917 - a murit Calistrat Hogaş (n. 1847)
- 28.08.1939 - s-a născut Rodica Ojog-Braşoveanu (m. 2002)
- 28.08.1943 - a murit George Ulieru (n. 1884)
- 28.08.1944 - s-a născut Marin Mincu (m. 2010)
- 29.08.1961 - a murit George Mărgărit (n. 1910)
- 29.08.1975 - a murit Theodor Constantin (n. 1910)
- 29.08.2005 - a murit Radu Anton Roman (n. 1948)
- 30.08.1910 - s-a născut Augustin Z. N. Pop (m. 1988)
- 31.08.1927 - s-a născut Radu Petrescu (m. 1982)
- 31.08.1927 - s-a născut Dan Deşliu (m. 1992)

Filip TUDORA
(Anglia)

Picătură de pictură

ALFONS MUCHA

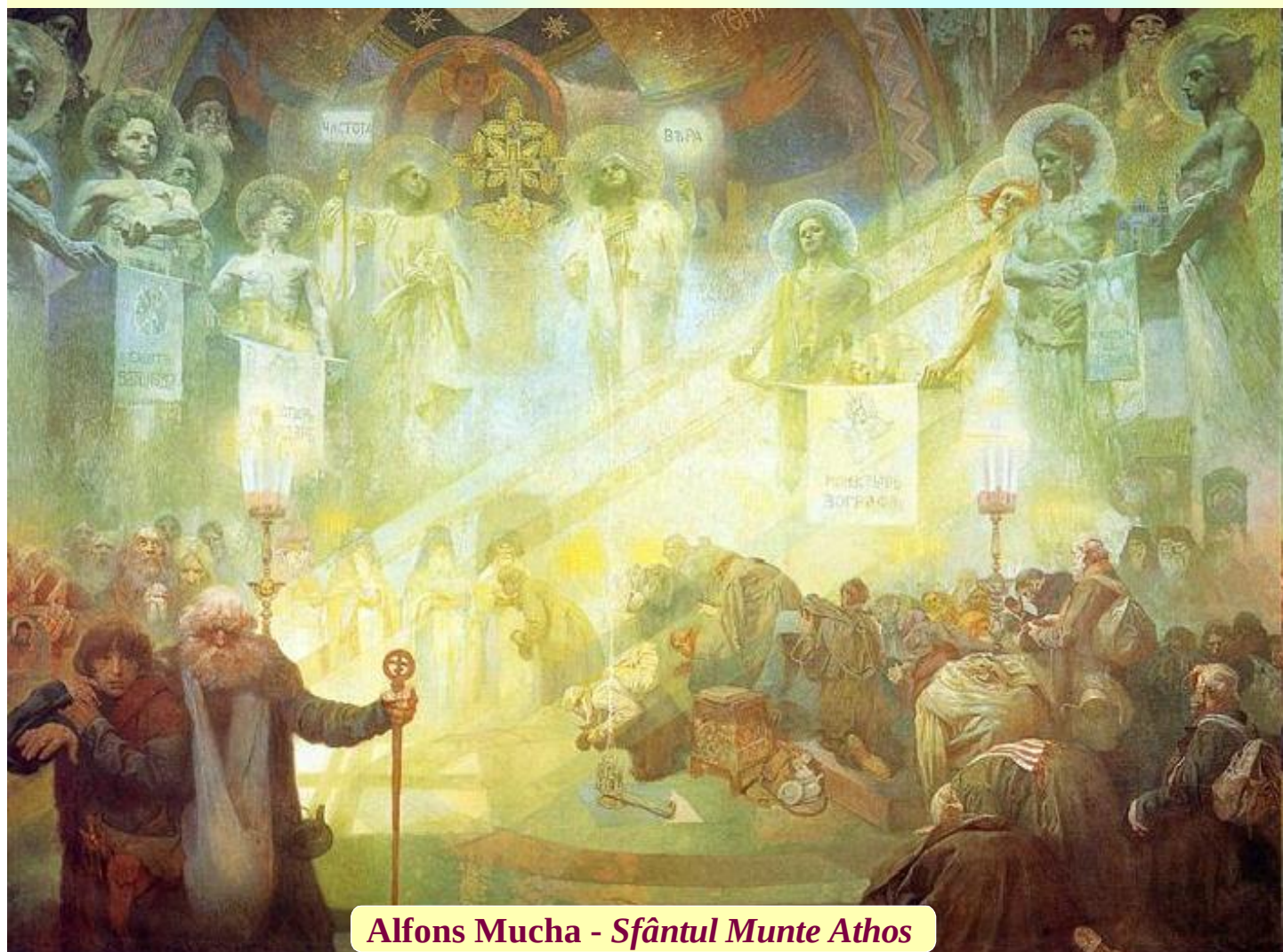

Alfons Mucha s-a născut în 1860, în orașul Ivancice din Moravia și a fost un pictor și artist decorator ceh în stil Art Nouveau bine cunoscut pentru stilul său unic. El a realizat mai multe picturi, ilustrații, afișe publicitare, cărți poștale, desene și modele.

În 1871 a devenit cântăreț în corul Catedralei Sf. Petru din Brno, unde își efectua educația școlară secundară. Acolo a avut prima revelație în fața frumuseții artei baroce. A încheiat o prietenie strânsă cu Leoš Janáček, care va deveni cel mai mare compozitor ceh al generației sale. Deși talentul muzical i-ar fi permis să-și continue studiile la școlile înalte din capitala moravă Brno, desenul a fost principalul său hobby încă din copilărie. El a realizat picturi decorative în Moravia, în principal decoruri de teatru. Stilul lui Mucha a dobândit o celebritate internațională cu prilejul Expoziției Universale de la Paris din 1900.

Mucha a petrecut mulți ani lucrând la ceea ce el a considerat ca fiind capodopera artistică a vieții sale, *Epopeea slavă*, o serie de douăzeci de tablouri imense ce ilustrau istoria poporului ceh și a slavilor, în general, pe care a dăruit-o orașului Praga în 1928.

Alfons Mucha a murit la Praga în 1939, ca urmare a unei infecții pulmonare.

Alfons Mucha - Sfântul Munte Athos